

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 30
51 – 52/2015
19. december 2015

Cena 1,- €

Ludovít Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

NEODPUSTITEĽNÝ HRIECH
ALEXANDRA SOLŽENICYN
Strana 4.

VNÚTROPOLITICKÁ SCÉNA –
AKOBY OPOZÍCIE NEBOLO!
Strana 7.

ARCIBISKUP S. ZVOLENSKÝ
AJ S VIANOČNÝM POSOLSTVOM
Strana 10.

VIANOCE BEZ MEDU
AKO VČELA BEZ JEDU
Strana 12.

HEREC EMIL HORVÁTH ML.
PLNÝ ENERGIE A DYNAMIKY
Strana 14.

SLOVO O SLOVENSKU

Mágia a magickosť týchto dní preniká každým z nás. Adventný čas a pôstne obdobie vymedzujú začiatok liturgického roka. Vieme, kedy sa začína a koľko sviec zapálime vo venčeku, aby nás svojim plamienkom priblížili k betlehemskej maštaľke a radostnému: Hosana, hosana... A aj keď nás reklamní mágovia súčasného konzumu lákajú na pozlátky štedrosti a hojnosti, kam balia aj letný a zimný čas, pričom zistným klamstvom nám nahovávajú, že sú aj „letné Vianoce“ a supermarkety rozospievajú koledami už v septembri, len aby vyprázdňovali sklady a pulty, Slovákom, ale aj nám Rusínom vždy bol bližší ten kalendár, ktorý nám spolu s vierou priniesli a darovali ako široko-daleko prvým Konštantín a Metod. Kalendár, čo nás vzdaloval od mamonu a jeho nástrah, približoval k Bohu a 24. decembra viac ako o štedrosti stolov hovoril o štedrosti lásky a polnočným zvonením nabádal k svornosti rodín i spoločností spojených modlitbou a rozjímaním. A tanier navyše pri tej „tabuli“ – neraz opásanej aj reťazou – ten nebol na ďalšie pokrmy, bol prázdny a pripravený pre kohosi, čo by ešte prišiel alebo nemohol byť v tom rodinnom kruhu vo chvíli, keď sa prítomným solil prvý krájec chleba a medzi všetkých sa delilo slovo donesené z chrámu: Jedzte z neho všetci... Lebo nezúčastnení sa sprítomňujú slovami spomienok a žalmov.

Vráťme sa dnes k tej skromnej maštaľke. Podme, bratia, do Betlema... Podme tam, kde na slame leží dieťa, čo sa obetuje za nás. Vykupiteľ. Leží chatrne ovinutý, statok ho ohrieva svojím dychom. Lebo keď Márii nadišiel čas, nebolo nikoho, kto by ich prijal pod svoju strechu... A narodil sa Spasiteľ, ktorý pre ľudí otvorí brány neba. Nechajme kráľom, nech mu prinesú svoje dary – zlato, dymovnice, ostatné drôty. My príďme ako tí pastieri. Možno s bázňou – ako vtedy. Alebo s koledou a víťaznou ódou: Hosana, hosana, hosana na výsostiach...

Sláva Bohu na výsostiach a na zemi pokoj ľuďom dobrej vôle!

Emil SEMANCO

Štefan Krčméry z Paríža na Štedrý večer roku 1920 v liste plnom citu, ľudskosti Už podte domov, doma vás čakajú...

Pavol M. KUBIŠ – Foto: archív SNN

Akosi je príhodný čas – práve v tieto sviatočné dni... Pri slávnostne prestretom štedrovečernom stole nechýba vlastne nikto. Nezúčastnení sa sprítomňujú slovami spomienok – ako píšeme vo sviatočnom úvodníku týchto SNN. A tak si pre výpovednosť obsahu a krásu myšlienok pripomeňme list Štefana Krčméryho, známej osobnosti slovenskej literatúry a kultúrneho života 20. storočia, okrem iného aj správcu Maticy slovenskej, rodáka z Mošoviec (26. decembra 1892), z parížskeho študijného pobytu, kde bol so svojou manželkou Helou pred deväťdesiatimi piatimi rokmi – v roku 1920...

Štefan KRČMÉRY

„Drahí naši – vy teraz sedíte okolo stola (ach, aké dobré veci máte na ňom!), bolo by, všakže, ešte miesta pre nás, stôl by sa prípadne mohol ešte vytiahnuť, kde by ste nás usadili? Ja som dosť málomluvný (ako kedy), ale teraz by som vám tak mnoho – mnoho rozprával pri stole, že by sa mi žena i nahnevala, že nepríde k slovu, lebo i ona by vám chcela mnoho rozprávať... A videli by ste naše apetity. Tu (v Paríži) nejedávame zvlášť mnoho, ale keby sme tak raz mohli sadnúť k vášmu stolu! Práve dnes sme videli vo výklade klobásy, nič inšie len klobásy, a už sa nám zdalo, že sa jedna z nich praží a druhá varí v kapustnici. A my sme si povedali – pol života za takú večeru! Ale nám v penzióne nevedia také pripraviť, a potom náš samovar je nie zriadený na kapustnicu ani na opekance. Ach, a aký nádherný je ten váš stromček!

VOŇAVÝ DEŇ

Už od rána rozvoňaný a jedinečnou atmosférou naplnený štedrovečerný deň sprevádzajú podmanivé melódie. Ktovie, či

Krčméryovcom zneli aspoň francúzske šansóny...? O čo sú živšie ich spomienky, keď sú ďaleko od domova.

...Dnes prišla ku nám tichá nostalgia / a riekla: podte z toho hurhaju! / Načo je vám a načo ste mu vy? / Podte! Doma vás čakajú!

Bratia a sestry,
vážení a milí naši čitatelia,
želáme vám od vedenia
Maticy slovenskej
a redakčného
kolektívu SNN
pokojné a štedré Vianoce
v rodinnom kruhu –
uprostred blízkych.
Dobré zdravie všetkým
i primerané zisky.
Pevnú vieru v dobro,
aby v Novom roku
preniklo všade,
do myslí i činov,
zrelo v radosť
a menilo nás v obrov
ľudskosti...

Čaká vás vlúdna verandová izba / i mnoho prívetivých tvár / i stromček, ktorý v svetle rozjal sa / a pod ním malý milý dar. / Nuž podte! – húdla tichá nostalgia – / a podte z toho hurhaju, / ta domov, podte, podte domov, / podte, doma vás čakajú...

Koľko túžby po domove cítiť z listu vtedy ešte mladého Štefana Krčméryho. Vychádza zo vzťahu k ľuďom, k tradíciám, k mestu, ku kraju, k domovu. Vyjadril pocity človeka, ktorého prirodzenou túžbou je spoznávať iných ľudí, cudzie mestá, krajiny zvyky, život – no vždy prichádza čas, keď sa ozve hlas rodného hniezda. Možno príde v podobe predstáv, vóni, piesne či básne ako v tomto prípade.

KRÁSNE VIANOCE...

„Dnes padá sneh,“ pokračuje v liste mladý Krčméry. „Keď mu ráno odtiahla záclonu, celý svet bol krásny biely, a keď sme sa prešli cez Jardin du Luxembourg, na hlavách sošiek boli biele čiapky a veľká fontána bola zamrznutá. Dnes sa ešte topí sneh pod nohami, ale ak ešte trochu pritiahne, budeme mať krásne biele Vianoce... Budeme sa úžasne tešiť darčekom, vybozkávame si každú maličkosť a potom jeden druhého. Budeme sa tešiť tak ako malé deti. A potom sa trochu zadumáme, budeme tak intenzívne myslieť na vás i na Bratislavu a zabúdime do budúcnosti o rok, keď budeme šťastne spolu s vami, a o dva roky, o tri roky, keď už budeme na Vianoce kupovať hrkálku i medviedika...“

3 OTÁZKY PRE:

Zdena HORECKÉHO, jubilujúceho akademického maliara Vianočný smrek pre Vatikán mal dvojníka

• Tak ako letokruhy v stromoch aj do človeka sa zapíšu roky a udalosti. V tých vašich je určite popri rodisku v Žiline-Bytčici (1930) zaznačený december 1957, keď ste jedenásti výtvarní umelci vstúpili prvý raz do povedomia verejnosti ako Galandovci, a zrejme bude takým nezabudnuteľným medzníkom aj záver roka 1994, keď ste boli v epicentre udalostí okolo daru vianočného zázrivského smreka na Námestie sv. Petra vo Vatikáne...

Bola to veľká udalosť v živote mladého štátu, ale aj pre mňa, keďže so Zázrivou som všelijako previazaný už takmer šesť desaťročí a v mojom bratislavskom ateliéri sa odvíjali viaceré rokovania, ako to všetko zabezpečiť a uskutočniť. Starostlivosť priprav dosvedčuje skutočnosť, že lesníci dokonca vybrali dva nádherné

ihličnany, ak by sa jeden pri zrezávaní alebo pri transporte poškodil. Na jednej z takýchto porád vtedajší predseda KBS biskup Dominik Hrušovský podporil nápad, aby medzi darmi pre pápeža Jána Pavla II. bol aj môj obraz. Keď som ho osobne odovzdával počas audiencie v Aule Pavla VI., Svätý Otec ma nesmierne prekvapil vetou, že na ňom poznáva dominanty Malej Fatry. O potom na vysvetlenie dodal: „V chate pod Rozsutcom som dvakrát pobudol počas disentu.“ Málokto vie, že jeho matka pochádzala z neďalekej Krušetnice a do Wadovic sa presťahovala s rodičmi ako jedenásťročná...

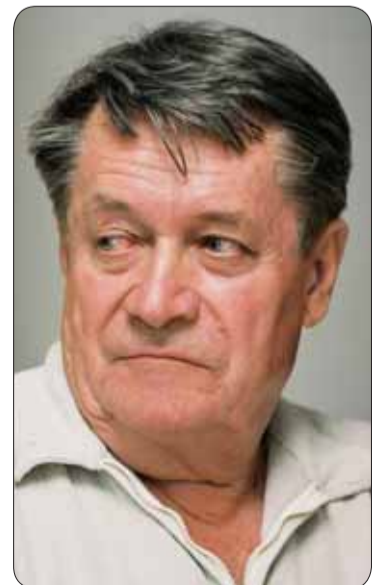
• Zázrivá a Terchová sa počas jedenástich uplynulých rokov spojili aj s aktivitami Umeleckej besedy slovenskej, ktorú ste dlhé roky viedli ako jej starosta.

Po sochárskych sympóziách a medzinárodných maliarskych plenéroch sa v oboch obciach z darovaných diel výtvarníkov vybudovali galérie výtvarného umenia a vytvorené plastiky už zdobia centrum Terchovej po oboch stranách riečky Vratniansky.

• A na čo ste sa so šéfom terchovskej kultúry Rudom Patrnciakom podujali v najbližšom čase?

V marci 2016 v novej galérii v Terchovej uvedieme tematickú výstavu UBS s cyrilo-metodskými motívami, ktoré tento rok mali veľký úspech v Rijeke a Makarskej. No a potom by som tu chcel vystaviť prierez svojou tvorbou, ktorá je šesť desaťročí previazaná s týmto prostredím a jeho tradíciami.

Zhovára sa Emil SEMANCO
Foto: autor

V SNN 1/2016 SI PREČÍTATE Najbližšie číslo Slovenských národných novín v roku 2016 vyjde s dátumom 9. január 2016. REDAKCIA SLOVENSKÝCH NÁRODNÝCH NOVÍN PRAJE ČITATEĽOM POŽEHNANÉ VIANOČNÉ SVIATKY A ŠĽASTNÝ NOVÝ ROK 2016.

Dedičstvo myšlienok stojí na dejinných základoch

Z dedičstva myšlienok a národnej kultúry

Text a foto: Eva ZELENAYOVÁ

V ostatnom čase zaznieva istá nostalgia za spoločným štátom Slovákov a Čechov a v praxi sa to prejavuje najmä cez RTVS. Či už z nedostatku finančných prostriedkov, alebo jednoducho z nedostatku profesionalitu využívajú verejnoprávna televízia a rozhlas stále vo väčšej miere služby českých odborníkov. Ak si uvedomíme, že iba pred dvoma desaťročiami sme zavŕšili svoj emancipačný proces a stali sa suverénnym národom s vlastnou štátnosťou, nemusíme si vyčítať isté nedostatky. No keď ich z roka na rok pribúda, už to nie sú nedostatky, ale vedomý proces postupného zbavovania sa vlastnej svojprávnosti.

V roku 2018 si pripomenieme jubileum vzniku Česko-Slovenska. Za riekou Moravou to iste bude inak a nepomýlime sa, keď povieme, že budú oslavovať sto rokov českej štátnosti. Avizovali to už pri zmienke o prípadnom prijatí eura, ktoré nemalo byť skôr než po storočnici „českej“ koruny. Pripomínanie českého šovinizmu sa na Slovensku nenosí, hoci by to bolo užitočné. Lebo v kombinácii s komunistickou ideológiou spôsobil Slovákom mnohé príkoria.

ČESKÉ INTRIGY

V týchto dňoch vyšla publikácia Emílie Hrabovec a kolektívu

s názvom Slovenský ústav svätých Cyrila a Metoda v Ríme (1963 – 2013). Pri uvedení knihy poznamenala, že až do roku 1989 nesmel mať v názve slovenský ani svätý. V Ríme mali svoje ústavy všetky štáty, Česko-Slovensko nevynímajúc. V Pápežskom kolégiu sv. Jána Nepomuckého bývali študenti, ktorí sa pripravovali na kňazské povolanie, alebo aj študujúci novokňazi. Mnohí Slováci ušli pred komunistickým režimom a zakladali tzv. národné osady. Duchovná služba vystaňovalcom dostala dobrý základ, keď v roku 1952 pápež Pius XII. ustanovil, že pre vystaňovalcov sa majú zriadiť misie v každej krajine, kde

žijú, na národnostnom, resp. jazykovom princípe. Na riadenie misií i pre potreby duchovného života na Slovensku, prenasledovaného komunistickým režimom, už nestačil viacmenej český Nepomucenum. Slováci sa rozhodli vybudovať vlastný ústav.

MÁRNE ÚSILIE

Už pri zriaďovaní misií sa český misionár vo Francúzsku zasadzoval za zriadenie česko-slovenskej misie. Márne. Podstatne agresívnejšie si viedla česká strana voči zriadeniu Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme. Najvyšším vati-

Profesorka Emília HRABOVEC.

kánskym kruhom podsunula informácie, že ide o útok na Nepomucenum, inšpirovaný politickými úmyslami – separatizmom Slovákov. Keď Slováci napokon svoj zámer obhájili, mohli si svoj ústav vybudovať iba za hranicou Rímskej diecézy.

Je evidentné, že Slováci sa pod tlakom pražského mocenského aparátu mali vytrátiť ako národ. Zo štátneho znaku bol odstránený dvojkriž a vyvíjalo sa nesmierne úsilie na zlikvidovanie vedomia kresťanskej a národnej dimenzie slovenských dejín. Dokonca sa spochybňovala i spätosť cyrilo-metodskej misie s Veľkou Moravou.

VIAC AKO V DEJEPISE

Z knihy o dejinách ústavu sa čitateľ dozvie viac o položení slovenského národa v povojnovom období než z učebnic dejepisu. A azda aj pochopí, prečo sme sa ani za vyše dvadsať rokov štátnej samostatnosti nespamätali zo zničujúcich útokov voči našej duchovnej a národnej identite. Pápež Pavol VI., ktorý už v šesťdesiatych rokoch počas audiencie pobozkal slovenskú zástavu, adresoval Slovákom tieto slová: „Pevnú spoločnosť nemožno vybudovať bez ohľadu na dejinné základy, myšlienkové dedičstvo a národnú kultúru.“

Nepochybne budú Česi v roku 2018 oslavovať vznik českej štátnosti. To, čo nám nikdy nedopriali. Aj preto by sme im pri tom nemali asistovať.

Slovenský parlament prijal zákony označené ako protiteroristické

Posilnili právomoci silových rezortov

Ivan BROŽÍK – Foto: archív SNN

Tajné služby, sudy, prokuratúra či polícia, tieto zložky už o niekoľko dní – od prvého januára 2016, budú mať aj nové právomoci. Zmenila sa aj Ústava Slovenskej republiky, v ktorej sa možnosť policajnej väzby zo súčasných štyridsaťosem hodín predĺžila až na deväťdesiatšesť hodín. Zmenu ústavy napriek nevôli celej opozície podporil MOST – HÍD Bélu Bugára. Na novelu trestného zákona už potom stačilo sedemdesiatosem hlasov vládnucej väčšiny.

„Vláda je akcieschopná a bude akcieschopná do poslednej hodiny svojho mandátu, pokiaľ ide o bezpečnosť Slovenskej republiky,“ vyhlásil premiér Robert Fico a dodal, že nedovolí, aby taká hrozba, aká bola spôsobená nedbalosťou pri migračnej kríze zo strany európskych orgánov, mala ohroziť Slovenskú republiku. „To jednoducho určite nedovolíme,“ ubezpečil vo svojom vyhlásení.

LEGISLATÍVNE NOVINKY

V Trestnom zákone sa sprisňuje sadzba pri trestnom čine založenia, zosnovania a podporovania teroris-

tickej skupiny, ktorý sa dostane do kategórie obzvlášť závažných zločinov. V prípade trestného činu terorizmu a niektorých foriem účasti na terorizme predpokladá už základná skutková podstata uloženie trestu na dvadsať až dvadsaťpäť rokov alebo doživotný trest odňatia slobody. Zaviedla sa tzv. obligatórna väzba, teda súd bude môcť zobrať do väzby osobu, ktorá je obvinená z trestného činu súvisiaceho s terorizmom, a to bez uvedenia dôvodu. Podozrivých z terorizmu bude môcť náš štát držať vo väzbe v odôvodnených prípadoch až päť rokov. Terorizmus pritom roz-

šíri agendu Špecializovaného trestného súdu, ktorý bude mať prerokovávanie takýchto trestných činov na starosti. Zákon po novom akceptuje aj videonahrávku ako relevantný dôkaz.

KOMPETENCIE POLÍCIE

Kompetencie Policajného zboru SR, Slovenskej informačnej služby a Vojenského spravodajstva v boji proti terorizmu novela trestného poriadku rozšírila. Policajti získali oprávnenie zaistiť osobu, ktorá by mohla mať súvis už len s hroziacim teroristickým útokom. Čas zaistenia

Nové kompetencie dostala aj Slovenská informačná služba.

môže byť až štyridsaťosem hodín, lebo doterajšia lehota nestačila na spoľahlivé zistenie totožnosti podozrivého a iných údajov. Výraznejšie právomoci dostáva polícia aj pri zastavovaní a prehliadkach motorových vozidiel. V prípade teroristickej hrozby bude môcť vykonať nevyhnutné opatrenia na zaistenie bezpečnosti v hromadnej doprave. V NR SR prešla aj možnosť uzatvoriť verejne prístupné miesto, na ktorom hrozí teroristický útok, a bude tiež možné použiť zásahovú výbušku

i na otvorených priestranstvách a v určitých prípadoch aj špeciálne strelivo.

Prevádzkovatelia webových sídiel alebo poskytovatelia domén budú povinní na základe príkazu súdu, vydaného po žiadosti SIS, zamedziť prevádzku webu alebo prístup na doménové meno, ak dochádza k šíreniu myšlienok podporujúcich alebo propagujúcich terorizmus, politický alebo náboženský extrémizmus, extrémizmus prejavujúci sa násilným spôsobom alebo škodlivé sektárske zoskupenia.

VŠIMLI SME SI

Americká administratíva v minulých dňoch vykonala niekoľko legislatívnych opatrení so zámerom, aby v čo najväčšej miere zabránila vstupu osobám s určitým bezpečnostným rizikom do USA. Obmedzenia sú zamerané na program bezvízového styku (Visa Waiver Program) s tridsiatimi ôsmimi krajinami, vrátane Slovenska, občania ktorých môžu vstúpiť na americkú pôdu bez víz.

Obmedzenia sú aj pre Slovákov

Biely dom sprisňuje vízovú legislatívu.

Ide o zákon, ktorý odhlasovala americká Snemovňa reprezentantov. Podporilo ho štyristosedem členov Snemovne, devätnásť bolo proti. O návrhu bude ešte hlasovať Senát, termín nie je zatiaľ známy. Slovákov sa nová norma dotkne vtedy, ak povedzme počas uplynulých piatich rokov pred plánovanou cestou do USA navštívili krajinu ako Sýriu, Irak, Irán či Sudán. Toto ustanovenie nebude platiť pre politikov, vládne návštevy alebo občanov, ktorí v spomínaných krajinách absolvovali oficiálne vojenskú službu s medzinárodnou rešpektovaným mandátom ich vlád. Pre Slovensko nový americký zákon zavádza aj povinnosť zúčastňovať sa na dobrovoľnom zdieľaní informácií týkajúcich sa terorizmu, inak im bude hroziť vylúčenie z programu. Všetci, ktorí budú cestovať do USA, budú musieť tiež strpieť previerku v databáze Interpolu a od všetkých tridsiatich ôsmich krajín budú USA vyžadovať vydávanie elektronických pasov s biometrickými údajmi. Tieto opatrenia prichádzajú ako reakcia na zhoršenú bezpečnostnú situáciu vo svete a zvýšené riziko teroristických útokov.

Ján ČERNÝ
Foto: autor

Už nejde o neschopnosť, ale o poškodzovanie záujmov štátu

Pod Tatrami vozia hanbu vlakmi

Slovensko má jednoducho smolu. Skúšalo to opakovane s národným leteckým dopravcom a napokon náš vzdušný priestor iba prenajímame iným. Národný železničný dopravca najnovšie tiež vyprázdňuje najlukratívnejší železničný koridor medzi východom a západom Slovenska. Zatiaľ pre osobnú dopravu. Naozaj iba zatiaľ?

„Minister dopravy Ján Počiatek by mal prehodnotiť zámer zrušiť štátom prevádzkované InterCity (IC) vlaky medzi Bratislavou a Košicami. Ustúpenie súkromnej spoločnosti by totiž znamenalo vytvorenie súkromného monopolu v oblasti, kde by mal mať zastúpenie aj štát,“ tvrdí predseda mimoparlamentnej Slovenskej národnej strany Andrej Danko. To je ekonomický pohľad. Logický. Je tu však aj čosi ako národná hrdosť.

Zostaňme však ešte chvíľu pri ekonomike. Týmto krokom podľa Slovenskej národnej strany dôjde k likvidácii konkurenčného prostredia, pričom vytvorenie monopolu súkromnej spoločnosti môže priniesť zdražovanie, čo bude nevýhodné pre občanov. Podľa SNS existujú oblasti, v ktorých má mať štát zastúpenie. Andrej Danko v minulom vydaní matičného týždenníka takto vyzýval vládu, aby sa usilovala získať späť strategické odvetvia a nedopustila, aby Slovenská energetika prešla z jedných cudzích rúk do druhých, keď existuje možnosť, aby v nej získal majoritu štát. Argumentácia ekonomickými stratami, ktorá zaznieva teraz po nástupe konkurencie na železnice, znamená, že ministerstvo dopravy situáciu nie je schopné zvládnuť, myslí si Andrej Danko. Štát dokáže byť podľa neho

dobry hospodár, ak jeho predstaviteľom záleží na prospechu ľudí.

„Štát na tejto trase v pravidelných dvojhodinových intervaloch garantuje vypravenie rýchlíkov, ktoré zabezpečujú dopravnú obsluhu územia aj so všetkými sociálnymi zľavami. Nie je úlohou štátu podnikáť v službách, kde nedokáže generovať dlhodobú udržateľnosť podnikania,“ obhajoval zámer hovorca ministerstva dopravy Martin Koňa. Aj to je argument. Ale nie pre obrovské masy zamestnaných ľudí, teda nie pre študentov či dôchod-

cov, ktorí môžu cestovať „zadarmo“. Zamestnaný človek, ktorý cestuje z východu na západ na týždňovky, aby uživil svoju rodinu, nemá čas presúvať sa regionálnymi vlakmi alebo „rýchlíkmi“, ktoré stoja pred každým návštidlom a musia dávať prednosť vlakom vyššej kategórie – teda IC a EC vlakom.

ZSSK argumentuje, že v tejto oblasti nedokáže naplniť očakávania akcionára na rok 2016 a vymazať stratu, ktorú IC vlaky produkujú. „Ekonomická kondícia IC vlakov sa tri roky systematicky zlepšovala, stratu sme každoročne radikálne znižovali. Po príchode konkurencie počet dostajúcich klesol. Nedokážeme tak dostať tieto vlaky do kladných čísel,“ vysvetlil generálny riaditeľ ZSSK Pavol Gábor.

Takže na našu podtatranskú IC trať, modernizovanú za drahé peniaze – i naše, i z eurofondov, nastupuje naplno súkromník. Nič proti nemu. Prídu ďalší – minimálne z Čiech majú záujem dva subjekty. A tiež chcú na tejto trati produkovať zisky. Tak prečo sa to nedarí nášmu prepravcovi? Tá istá trať, takmer tá istá technika, to isté obchodné prostredie. Tí istí cestujúci. Žeby iní manažéri?

Ivan BROŽÍK – Foto: (se)

Slovanstvo a svet súčasnosti

Roman MICHELKO

V súvislosti s práve končiacim sa Rokom Ľudovíta Štúra sa vynára otázka, či a do akej miery sa Štúrov politický závet Slovanstvo a svet budúcnosti naplnil, resp. či a do akej miery bola jeho vízia reálna. Štúr, ako vieme, bol po svojom taktickom sporení s Viedňou z ďalšieho vývoja v habsburskej monarchii rozčarovaný a budúcnosť Slovanstva videl v upriamení sa na Rusko. Určite si Rusko aj dosť idealizoval, ale línia, ktorú osnoval, bola v slovenskej politike deväťnásteho storočia výrazne dominantná až do vystúpenia hlasistov. Skúsme sa teda zamyslieť nad súčasným stavom Slovanstva a jeho perspektívami. Pre nedostatok priestoru sa nebudeme zaoberať vývojom Slovanstva v dvadsiatom storočí, ale skúsme si povedať, v akom stave sa nachádza dnes.

Slovanská „sunáležitosť“, spolupráca a spoločný koordinovaný postup, povedzme v zahraničnej politike, je

determinovaný viacerými historickými záťažami z minulosti. Klasickým príkladom je Poľsko, ktoré dnes predstavuje hádam najrusofóbnejšiu krajinu Európy. Má to, samozrejme, svoje historické zázemie: Rusko asistovalo pri všetkých troch deleniach Poľska a je tu aj trauma z obdobia paktu Ribbentrop – Molotov či katyňská (smolenská) trauma (prvá aj druhá – lietadlo s poľskými prominentmi).

Druhým traumatizujúcim faktorom Slovanstva je nedávna vojna na Balkáne v prvej polovici deväťdesiatych rokov. Skončila sa akýmsi patom – slovanské národy žijú vedľa seba často aj v umelých a nefunkčných štátoch (Bosna) a ukazuje sa, že v týchto štátoch je konfesionalna a kultúrna identita silnejšia než etnická. No a napokon tu máme najhorúcejší konflikt vnútri slovanského sveta – spor medzi Ukrajinou a Ruskom. Presnejšie povedané, nie je to spor medzi ruským

ľudom, ba dokonca ani jeho politickou reprezentáciou, ale medzi prozápadne orientovanými ukrajinskými oligarchickými elitami a značnou časťou ukrajinského „politického“ – ak také niečo vôbec existuje (nie etnického) – národa.

KOMENTÁR

Aké sú teda perspektívy Slovanstva v dvadsiatom prvom storočí? Aj pri najlepšej vôli musíme konštatovať, že komplikované. Predsa len na niečom možno stavať. Rusko ako predstaviteľ najvýznamnejšieho slovanského národa dnes nie je imperiálna mocnosť (už počujeme, ako sa „bratislavská kaviareň“ škerí, ale vysvetlíme to).

Pri rozpade ZSSR bol v podstate všetkým vzájomým štátom umožnený mierový odchod. Samozrejme, detaily boli komplikovanejšie, ale

v zásade to bolo tak. Dnes ide o to, či sa po temných jelfcinovských deväťdesiatych rokoch Rusko ekonomicky, ale aj vojensky stabilizuje a stane sa prítlačivou a nasledovateľnou alternatívou Západu, ktorý sa topí v konfliktoch a krízach.

Rusko je obrovská a v kontexte s rozlohou riedko obývaná, na suroviny veľmi bohatá krajina. Ak by bola dobre spravovaná, povedzme ako Nórsko, v strednodobom horizonte by mohla predstavovať inšpiratívny príklad. Ukazuje sa, že mäkká sila, teda sila prítlačivosti, je to, čo predovšetkým bude definovať veľmoci v budúcom období. Rusko za Putinovej éry nespelo vykročiť aj touto cestou. Zastavilo sa masívne rozkrádanie a vývoz národného bohatstva za hranice, čoraz širšie skupiny spoločnosti začali konečne participovať na bohatstve krajiny.

Nedávno som bol svedkom diskusie o tom, čo môže Rusko dať svetu a čím môže byť pre nás vzorom. Z diskusie jednoznačne vyplynulo, že je to patriotizmus. Zdravé vlastenectvo je pozitívny cit, ktorý sa už v európskom kontexte takmer nevyskytuje. Schopnosť udržiavať si svoje tradície, hodnoty, solidaritu s menej úspešnými členmi spoločnosti, ale aj vedomie či pocit širšej

„sunáležitosť“ sú hodnoty, na ktorých sa dá stavať.

V posledných pätnástich rokoch sa Rusko stabilizovalo ekonomicky aj ľudsky. V Rusku sa postupne vytvára priestor na to, aby sa masívny exodus mozgov, ktorý nastal za Jelfcinovej éry, zastavil. Pod Moskvou vzniklo ruské Silicon Valley – Stolkovo, Rusko viac ráz ukázalo, že disponuje špičkovou technikou, a to nielen vo vojenskej oblasti. A nakoniec bolo to práve Rusko, ktoré ako prvé prijalo politickú zodpovednosť za dlhodobé neriešené problémy svetovej politiky a po dlhom otáľaní svetového spoločenstva razantne zasiahlo proti najväčšej hrozbe súčasnosti – Daišu, resp. Islamskému štátu.

Ako sme už spomenuli, v ostatnom čase je sila prítlačivosti možno rovnako, ak nie dôležitejšia ako vojenská či politická sila. A budúcnosť a životaschopnosť Slovanstva bude priamo závislá od toho, či dokáže svetu prezentovať túto silu prítlačivosti, či sa dokáže vymedziť voči egoistickému nihilistickému Západu, ktorého hodnoty reprezentuje len konkurencia, individualizmus, vláda diskretných (neviditeľných) elit a dokáže prezentovať jeho atraktívnejšiu alternatívu.

Idú k Tatrám aj k Poloninám

Ivan BROŽÍK

Mnohí z nás sa v týchto dňoch usilujú alebo na poslednú chvíľu ešte dobiehajú vymyslieť čosi, čo by nám blízkym ľuďom urobilo radosť. Ktosi tomu hovorí „zháňanie darčiekov“, iný zas má radosť z toho, keď radosť rozdáva a s radosťou je prijímaná.

Slovensko dostalo a v najbližších dňoch dostane viacero darčiekov. V podobe práce. Nie každý totiž za samozrejmosť považuje ráno sa vybrať z domu, ísť do práce a podvečer byť zas so svojimi v rodinnom kruhu. Popýtajte sa najmä v hladových dolinách. Čo to je nemať šancu užiť sa, prípadne, čo to je dostávať biednu gázu s tým, že „ak sa ti nepáči, za dverami sú stovky ďalších“.

Pri Nitre je už podpísaných dvatisícosemsto pracovných miest, ale čo je oveľa cennejšie, povedzme ďalej smerom na východ – v Jel-

šave, je tiež reálnych niekoľko stoviek takýchto šanci. Alebo na Spiši. Konečne sa civilizácia posúva aj ďalej ako len za hranice Bratislavského a v posledných rokoch aj Trnavského či Žilinského kraja – teda zo západnej časti republiky

POZNÁMKA

ďalej k Tatrám, ba až k Poloninám. V okolí Sniny je nezamestnanosť až na úrovni osemnásť percent. Aj tam je avizovaný darček do dvoch stoviek pracovných miest. Málo? Áno, ale v dvesto rodinách sa bude ľahšie obracať každý cent.

John Maynard Keynes, prvý barón Keynes z Tiltonu, bol anglický ekonóm, ktorý položil základy ekonomickej školy myslenia nazývanej keynesianizmus. Jeho radikálne myšlienky mali zásadný vplyv na

modernú ekonomickú aj politickú teóriu. Podľa nej sa podarilo naštartovať americkú ekonomiku po veľkej hospodárskej kríze. V jeho tézach motor hospodárstva beží na investície, ktoré potom tvoria významnú časť národného dôchodu; ochota podnikov investovať je základom pre rast HDP. Práve investície sú súčasťou tzv. „multiplikačného“ efektu, keď rast investícií povedie k rastu pracovných miest, rastu miezd, rastu zamestnanosti, rastu efektívneho dopytu, ktorý následne opätovne vytvorí dopyt po investíciách. V čase krízy je nesmierne dôležité, aby podnikatelia a spoločnosti mali ohotu investovať finančné prostriedky na či už čisté, alebo aj na obnovovacie investície. Tieto vynaložené prostriedky majú totiž v ekonomike veľký význam, pretože povedú k dopytu po ďalších investíciách. John Keynes

síce svoju teóriu vypracoval v podmienkach tridsiatych rokov dvadsiateho storočia, ale jej princípy platia naplno.

Na dvetisícosemsto pracovných miest v novej automobilke pri Nitre bude potrebné zabezpečiť ďalšie „pridružené výroby“ aj sekundárne výkony – stravovanie, ubytovanie, dopravu. To vytvorí ďalšie pracovné pozície. Pomôže to výrobcom automobilových súčastí a dielcov, potravinárom, stavbárom, dopravným spoločnostiam a tí logicky môžu zamestnať ďalšie stovky ľudí.

Vlaky z východnej časti republiky, preplnené týždňovkármi, by tak nemuseli smerovať až k Dunaju. Sociálne možnosti, ale aj podmienky a rovnosť tak dostanú šancu vyrovnávať sa vo viacerých regiónoch.

A ešte čosi je v podobe nových investícií na Slovensku naozajstným vianočným darom. Ak prichádzajú investori, ktorí ponúkajú čistou mzdu na úrovni 860 eur, tak súčasne začal zvonit umieračik takým akože podnikateľom, ktorí si myslia, že 400 eur mínus zaplatenie odvodov zabezpečí mesačné živobytie pre jednu rodinu. To je najlepšia správa na konci roka 2015!

AKO BOLO, ČO BOLO

V čase Vianoc si spomeniem na priateľov, ktorí mi umožnili nazrieť do svojich životov o zachovať ich pre budúcnosť. Sú medzi nimi hrdivovia z mojej knihy Slovenské eso a ruský cár – náš najúspešnejší stíhač Ján Režňák a jeho kamarát, prvý dezertér v druhej svetovej vojne Peter Horváth. Rád si spomeniem na dlhé večery strávené v spoločnosti profesora Karola Virsika pri písaní knihy Odchádzam s Hippokratom. Pri nich som prežíval život skvelého človeka a lekára, ktorý zviedol úspešný boj proti tuberkulóze.

Pred dvomi rokmi som začal písať knihu Chirurg, čo porážal šamanov o banskobystrickom primárovi Milanovi Očenášovi. Lekár na penzii šiel napriek chatrnému zdravotnému stavu pomáhať do najbiednejšej Afriky, kde zápasil s hlúpymi zvykmi a operoval v tých najmizernejších podmienkach. Pri práci sa musel spoliehať na domáci personál, ktorý si musel doslova vycvičiť. O nejakom štúdiu

nemohlo byť ani reči. Jeho spolupracovníci pri operačnom stole absolvovali v lepšom prípade štyri ľudové. Milan venoval Afričanom osem rokov života. Afrika mu to svojim

Dvoje Vianoc Milana Očenáša

Peter VALO

spôsobom vrátila. Po ôsmich rokoch sa vrátil na Slovensko celkom iný človek. Mlčanlivý mrzutý sa zmenil na vtípneho a veselého rozprávača. Keď bodrý osemdesiatnik začal na besedách o knižke rozprávať o svojich zážitkoch, hneď striasol zo seba chorobu, ktorá ho nivočila. S úsmevom, ale aj s vážnosťou prijal, keď sme mu predvlni v recesisticko-vážnej Cisárskej akadémii Marca Aurélie na Psiaroch udelili titul DHs. (DoktorHororuSkaza) a funkciu prorektora pre styk so šamanmi.

V poslednom roku sa zdravotný stav primára Očenáša

fungovala. Začiatkom decembra mi zatelefonoval, že leží v nemocnici a ťažko sa mu dýcha. V čase, keď som písal tieto riadky, bojoval s ťažkou chorobou.

Blížia sa Vianoce. Spomenul som si na Milanovo rozprávanie o Vianociach v Burundi. Pár dní pred týmito sviatkami mu priniesli pacienta s vyschnutou nohou. Zlomil si ju pred dvomi mesiacmi. Ostrý úlomok kosti prerazal stehnovú cievu, končatina odumierala, pripomínala nohu egyptskej múmie. Bola nevyhnutná amputácia. Tá primárovi nerobila

problém. V Južnom Sudáne amputoval stovky končatín pacientom s leprou či nešťastníkom, ktorých poštipali jedovaté hady. Operáciu by oslabený pacient neprežil.

Slovenský primár zachránil veľa stratených prípadov. Veril si, že zvládne aj tento. Liekmi a stravou pribrazil úpadok organizmu. Stav sa zhoršoval. Na Štedrý deň musel operovať. Po amputácii sa neborákov stav zlepšil. Ďalší z Očenášových afrických záprakov sa nekonal. Primár hovoril o smutných Vianociach. Prvý pacient, ktorého operoval na vynovenej operačke v nemocnici v Rutove, napriek všetkému úsiliu po týždni zomrel.

Primár radšej spomína na ďalšie Vianoce, keď odovzdal žiakom internátneho lýcea

elektronické klávesy, ktorých hudba sprevádzala spevácky zbor. Pri svojej práci pomáhal charitatívnemu spolku, čo zabezpečoval štúdium vojnových sirôt. Raz priniesol z dovolenky päťtisíc dolárov, ktoré pozbierali ružomberští farníci a redemptoristi zo Starých hôr, čo stačilo na školné a internát pre tridsať detí. Keď ho riaditeľ školy požiadal, či by nepomohol talentovanej sirote, povedal si: „Peniaze boli aj budú, do hrobu si ich nevezmem,“ a zaplatil štúdium Márii. S hrdosťou počúval, ako spievala v gymnaziálnom spevokole. Keď zmaturovala na samé jednotky, zaplatil jej vstup na vysokú školu. Okrem nej financoval štúdium ešte šiestim nadaným deťom.

Primár Očenáš hovoril, že dovoz negramotných Afričanov do Európy Afrike nepomôže. Už viac než rok sa z Afriky a z Ázie do Európy valia hordy utečencov aj so svojimi zvykmi. Tieto Vianoce budem myslieť na Milana Očenáša, ktorý hovorieval: „Afrike treba pomôcť v Afrike.“ A dokazoval to svojím životom.

VIANOČNÁ SEBAOBRAHA

„Si ako Ebenezer Scrooge,“ povedala mi manželka, keď sme sa unavení vracali z predvianočných nákupov v meste. Každý vie, čo je to za otročina pozháňať a nakúpiť všetko potrebné, aby rodina prežila vianočné sviatky v hojnosti a pokoji. Na nič sa nesmie zabudnúť. Veď aj maličkosť by mohla znepriemniť alebo skomplikovať sviatočné dni, počas ktorých má byť všetko tip-top a máme ich prežiť v radosť aj v hojnosti.

Zbabrané životy

„Ebenezer, kto...?“ spytujem sa trochu zaskočený. „No ten lakomec z Dickensovej Vianočnej koledy,“ dostalo sa mi vysvetlenie. Až potom som si spomenul, že manželka nie tak dávno listovala v poviedkach toho starého anglického literáta a Ebenezer Scrooge je v jednej z nich opísaný ako bezohľadný, lakomý obchodník a kalkulants. No aj na neho však tesne pred sviatkami zostúpil duch Vianoc a poludštil ho.

„To iba na tvoje plecica ten duch ešte nezasadol,“ zaklincovala. Pripomenula mi tak čerstvú udalosť pred obchodným domom, kde i ju pristavila ženička a poprosila o almužnu pre svoje choré dieťa. Razilo z nej alkoholom a tabakom. Chvíľu trvalo, kým manželka vo svojej kabelke našla päťeuróvu bankovku a obdarovala žobráčku. Medzitým sa pri mne pristavil starší pán a poznamenal: „Pôjde do krčmy a hneď to prepíše, poznám ju.“ – „A čo keď nie! Čo keď tá chudera naozaj potrebuje pomoc?“ bránila manželka svoju dobročinnosť, keď som sa v aute zmienil o poznámke toho staršieho muža. To vtedy zaznelo porovnanie s postavou Ebenezera Scrooga.

Potom sme si ešte trochu vymieňali názory na tému milodarov, ducha Vianoc a zbabraných životov. To sme netušili, že nás v ten deň čaká ďalšia podobná príhoda. Zaparkoval som už v dedine pred Coop Jednotou a manželka vybehla dokúpiť ešte nejakú drobnosť. Vystúpil som a doprial si pri aute cigaretu. Vtedy pristúpil ku mne ošumelý chlapík a poprosil ma o jednu z cigariet. Poznal som ho, bol to jeden z mnohých zbabraných životov, o akých nie je núdza ani na dedine – také porevolučné dieťa. Naše družstvo sa zosypalo a od tých čias sa už nikde nezamestnal, nikto nemal o neho záujem. A tak aj spustol a zostarel. Keď si pripaľoval, triasli sa mu ruky. To sa už vrátila manželka. Rýchlo som sa s tou skrachovanou existenciou lúčil. Podarovalo som mu ešte pár cigariet a do dlane strčil aj kovovú dvojjerovku. Potriasol som mu rukou a zaželali sme si príjemné sviatky...

„Vidím, že už aj na teba zostúpil duch Vianoc, Ebenezer...“ podpichla žena, keď som nasadol do auta. Vtedy mi chlapík zaťukal na okienko. Stiahol som ho a pozrel sa do zaslezených očí v zarastenej tvári. Možno sa mi to tak iba zezdalo, možno to tak skutočne bolo, stmievalo sa už...

„Ešte raz príjemné sviatky, Rudo. A ďakujem ti!“ znova mi vinšoval ten so zbabraným životom. „Cigarety mi občas niekto dá, aj fľaškové pivo mi kúpi, no ruku mi už veľmi dávno nikto nepodal,“ dodal a stratil sa za rohom.

Vracali sme sa domov už potme, všade svietili ozdobené obloky a domy skrášľovali žiarovky všelijakých tvarov a farieb. Oznamovali nám skorý príchod Vianoc. No a tam niekde medzi nimi a ľuďmi na uliciach, v autách i za oknami ich príbytkov... sa vznášal duch Vianoc, aby nám pripomenul aj ľudí so zbabranými životmi.

Štefan MORAVSKÝ

Jana GARAJOVÁ o súťaži Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko
Vlastenectvo pestujeme od malička

Zhovárala sa Zuzana PAVELCOVÁ – Foto: archív

Doktorka Jana GARAJOVÁ vyštudovala Pedagogickú fakultu v Nitre aprobáciu slovenský jazyk a dejepis. Takmer celý život vyučovala materčinu v školách v Nových Zámkoch, čím sa aj vysvetľuje jej hlboký záujem o osobnosť Antona Bernoláka, prvého kodifikátora spisovnej slovenčiny, ktorý tu pôsobil ako okresný dekan od roku 1797 až do svojej smrti v roku 1813. Členkou Matice slovenskej je od roku 1968. V neľahkých rokoch formovania a vzniku slovenskej štátnosti bola predsedníčkou novozámockého MO MS a aj dnes je jeho aktívnou členkou. V roku 1993 založila a stále vedie folklórny súbor Matičiarik, ktorý má vyše osemdesiat členov a počas roka absolvuje aj vyše pol stovky vystúpení na mestských, školských, matičných a iných akciách. Súbor reprezentoval SR aj v zahraničí – v Švédsku, Česku, Rakúsku, Maďarsku, Srbsku, Chorvátsku. Všetci jeho členovia sú členmi Mladej Matice.

Členovia súboru Matičiarik na vianočnom koncerte v Prezidentskom paláci.

• V tomto čase sa nám do rúk dostáva vyhlásenie 24. ročníka súťaže s medzinárodnou účasťou Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko... O rok bude súťaž oslavovať svoju prvú štvrtstoročnicu. Pamätáte si ešte na začiatky tejto súťaže, ako vznikala, kde sa táto myšlienka zrodila?

Myšlienka sa zrodila náhodou. Na jednom seminári slovenského jazyka v roku 1992 som sa dala do reči s Magdou Baloghovou, vtedy šéfredaktorkou Mladých liet, že knižnica vyhlásila súťaž o slovenčine, že rozmýšľa o jej vyhodnotení. Vtedy vo mne skrsla myšlienka prečo nie v Nových Zámkoch, v meste Bernolákovom? A stalo sa. Nebolo peňazi, skúseností, ale bolo nadšenie a pochopenie u mojich kolegov v Školskej správe v Nových Zámkoch a Miestnom odbore Matice slovenskej. Školskú správu neskôr vystriedala Základná škola na Nábřežnej ulici.

• Pre koho a s akým cieľom súťaž pripravujete?
Spôčiatku mala názov Prečo

mám rád svoju rodnú reč, lenže na podnet kolegov zo škôl s vyučovacím jazykom maďarským sa premenovala. Vychádzali sme z absencie vlastenectva a zo vzťahu k rodnej reči ako dôsledku predchádzajúceho spoločenského zriadenia. V prvom rade máme na zreteli podporu vzťahu k slovenskému jazyku u detí zahraničných Slovákov.

• Pripomeňte si jej posledný ročník. Kto sa do nej zapojil, kto v nej súťažil? Je táto súťaž medzi slovenskými deťmi doma a v zahraničí obľúbená?

Musím priznať, že boli roky, keď prichádzalo viac prác, ba aj takmer dvetisíc, ale za tých dvadsať rokov vzniklo mnoho iných literárnych súťaží, takže tá pôvodná eufória u kolegov učiteľov sa rozdelila. V poslednom ročníku súťaže bolo okolo šesťsto prác. Je to veľa či málo? Vymenila sa i generácia učiteľov. Myslím si, že vzťah k slovenskému jazyku i k vlasti treba pestovať v deťoch v akejkoľvek dobe. Potešujúce je, že v poslednom čase prichádza viac prác zo zahraničia.

• Slávnostné vyhodnotenie podujatia je každý rok v Nových Zámkoch. Ako je slávnostný program vystavaný? Kto naň prichádza?

Program v Nových Zámkoch sa začína pri majestátnej soche Antona Bernoláka na Hlavnom námestí. Myslím si, že je to viac ako symbolické. V kultúrnom programe sa za tie roky vystriedalo množstvo osobností: viackrát sa na ňom zúčastnil prezident SR Ivan Gašparovič, cirkevní hodnostári Ján Chryzostom kardinál Korec, Mgr. Ivan Osuský, predsedovia Matice slovenskej J. Marakuš, M. Tkáč, spisovatelia a iní vzácní hostia: J. Sarvaš, I. Hudec, R. Kaliský, M. Ferko, P. Števec, J. Rezník, V. Šikula, D. Machala, Š. Moravčík a mnohí ďalší. Na vyhodnotení účinkovali známi umelci: Ján a Martin Babjakovci, Š. Bučko, L. Chudík, D. Jarjabeck, E. Kristinová, I. Ožvát, J. Pántik,

Jedna z mnohých pôct vedúcej súboru Jany Garajovej.

O ČOM JE REČ

Keď Alexander Solženicyn ponúkol svoju knihu Rakovina na posúdenie Tvardovskému, tomu sa nepáčil jej názov. Strašné slovo už samé osebe, povedal. To nám neprejde. Pacienti a lekári by bolo lepšie, navrhol autorovi. Solženicyn nesúhlasil, lebo to nebola kniha iba o pacientoch a lekároch, ale aj o chorobe, ktorá rozožierala politický systém v krajine sovietsk. Kniha začala vychádzať ako samizdat, ten potom prekročil hranice Sovietskeho zväzu a v roku 1968 vyšla po prvý raz vo Frankfurt nad Mohanom. V Rusku ju vydali až v roku 1990. V týchto dňoch sa začne objavovať aj na našom knižnom trhu v preklade Zory Bútorovej a pokiaľ viem, našim čitateľom ju predstavili deň po Mikulášovi v knižkupectve na bratislavskej Obchodnej ulici. Vydavateľstvo Promedia sa asi neobávalo, že by mohla byť prepadákom alebo podnikateľským rizikom...

Rakovina je príbehom z roku 1955, keď do onkologickej nemocnice v Taškente limuzína priviezla vysokopostaveného papaláša Pavla Rusanova s nádorom na krku. Peši tam prišiel vyhnanec Oleg Kostoglatov. Choroba, zvlášť táto, si

nevyberá podľa spoločenského postavenia, a tak v špitáli na izbách i po chodbách ležali v nedôstojnom prostredí veďa seba pacienti, ktorí už čakali iba na zázrak alebo na smrť. Rakovina bola ich spoločným nepriateľom a Solženicyn opísal s neúprosnou pravdivosťou

Hriech Alexandra Solženicyna

Rudolf SLEZÁK

jej priebeh a liečbu tak, ako sa o nej dovtedy nepísalo. Rovnako ako tento román je zaujímavý aj životný príbeh Alexandra Isajeviča. Bolo obdobie, keď v západnej Európe i v Amerike nebolo dňa, aby sa o ňom nepísalo, aby sa neobjavoval v médiách. Bol totiž veľkou morálnou autoritou, symbolom boja proti komunizmu. Po jeho vypovedaní sa vydavateľia predbiehali, aby mohli tlačiť Súostrovia Gulag, Jeden deň Ivana Denisoviča alebo Rakovinu. Ani slovičko neuniklo zo Solženicynových úst, aby ho médiá nezaznamenali. Potom sa to však zvrátilo, spisovateľ sa vrátil do Ruska a médiá o neho stratili záujem.

On – takmer kazateľ – sa totiž dopustil veľkého hriechu. Začal sa naväzovať aj do amerického spôsobu života. Začalo sa to tým, že urazil americké „zlaté ručičky“. Staval si veľký dom a o stavebnej firme, ktorá ho okrádala, verejne prehlásil, že ani najlenivejší mukli v Rusku by

nezanechávali po sebe taký bordel a neokrádali by človeka tak bezočivo a každý deň. Vrcholom však bolo, keď zaprorokoval, že Rusko bude vždy na medzinárodnom poli zohrávať dôležitú úlohu. Keď sa vrátil do vlasti, zhrzil sa z toho, ako gazdovali Gorbačov a Jelcin. Preto od nich neprijal nijaké štátne vyznamenanie. Napočudovanie, prijal ho od dôstojníka KGB, proti ktorej celý život bojoval. Putin robí správne kroky pre záujmy svojej krajiny, okomentoval to. Tvrdí však odsúdil Chruščova zato, že daroval Ukrajine Krym aj so Sevastopolom, diamantom Ruskej statočnosti. Po takýchto vyjadreniach

sa na mediálnom trhu záujem o jeho tvorbu stratil...

Solženicyn nikdy neodpustil Gorbačovovi a Jelcinovi rozpad krajiny sovietsk a neodpustil im ani to, že sa iba prizerali, ako sa s Rusmi zaobchádzalo v stredoázijských republikách, ktoré sa osamostatnili. Stali sa pre mnohých lovnou zverou, prepadávali ich na uliciach, na námestiach, v dopravných prostriedkoch, zapalovali im domy. Rus, choď domov, lebo ťa podrežeme, Rus zostaň, budeme potrebovať otrokov, pokrikovali na nich, ak sa niekde objavili. Svetové médiá o tom nepísali, no Solženicyn to spomenul vo svojej knihe Rusko v troskách (Praha, 1999). Dá sa z toho domyslieť, ako by reagoval v súčasnosti na dianie na východe Ukrajiny, Krym, Kyjev... a i. Alexander Isajevič nikdy nezapochyboval o budúcnosti a veľkosti svojej krajiny, aj preto sa vyparila jeho sláva. Veľa ľudí si totiž neželá veľké a silné Rusko, ktoré by zasahovalo do svetového diania. Ak však chceme poznať Solženicyna, mali by sme vedieť, že si neželal, aby jeho vlasť niekto zrazil na kolená. Pri čítaní Rakoviny nás možno napadne aj to, že táto choroba nerozožerala iba veľké impérium, ale že nám rozožiera celý svet.

Pozoruhodná kniha Spolku slovenských spisovateľov o geopolitike Ponor do ruského chápania sveta

Dramatický vývoj udalostí vo svete sa nás bezprostredne a dlhodobo dotýka. Zasahuje do našich každodenných rozhovorov. Rusko, a to čo robí táto krajina, bolo priam katapultované do každodenného spravodajstva. Záujem, súhlas či nesúhlas strháva prakticky každého. S novou naliehavosťou sa vynorila otázka, aká je vlastne úloha, postavenie a zámery ruskej politiky, ako ruská politika vníma svet, čo ju dlhodobo formuje.

Dušan D. KERNÝ – Foto: archív autora

Najnovšia kniha z dielne Vydavateľstva Spolku slovenských spisovateľov pod jednoduchým názvom Geopolitika – ako sa to robí, je takmer štyristostranový prehľad myšlienkového a argumentačného výbavu súčasného ruského vnímania sveta.

Kniha o geopolitike, o previazanosti politiky, dejín a zemepisnej polohy Ruska je trvalým záujmom značnej časti ruskej inteligencie odnepamäti. No ako uvažuje nová nastupujúca generácia, ktorá formuje verejnú mienku alebo je jej odrazom, to je u nás prakticky neznáme.

NOVÁ GENERÁCIA

Autorom knihy Geopolitika je Nikolaj Viktorovič Starikov (narodený v roku 1970), teda je z novej generácie ruských intelektuálov a publicistov. Táto generácia len detstvo a mládežnícke roky do roku 1990 strávila v rozpadajúcom sa kolose ZSSR. Do dospelosti vstupovala už za čias jestvovania Ruskej federácie počas jelfcinovských a putinovských rokov. Musela sa teda vyrovnávať s úplne novou érou a jej zlomami najprv za éry prezidenta Gorbačova a rozpadom ZSSR v roku 1991. Nielen s nástupom nového spoločenského a ekonomického systému, ale najmä s rozpadom ruskej meny za prezidenta Jelcina v roku 1998. Prešla teda sériou nemilosrdných privatizácií a prudkých sociálnych otravov.

V celom tom období sa menilo aj medzinárodné postavenie Ruska a možnosti Ruskej federácie. To vyvolalo nevyhnutnú potrebu uvažovať o ruských možnostiach v medzinárodných dejinných súvislostiach. Prekladateľom knihy je prakticky Starikovov rovesník, skúsený slovenský literár Miloš Ferko. Bol to dobrý výber, pretože pôvodný text bolo treba doplniť pre slovenského čitateľa mnohými spresneniami a vysvetleniami.

BOJ O NADVLÁDU

Keď autor rozoberá éru vládnutia cárovien Kataríny a Alžbety,

šahuje, podľa autora „opúšťa pozície“, čo je „prejavom slabosti a spôsobuje svojim záujmom veľkú geopolitickú ujmu“.

HISTORICKÉ PŘÍKLADY

Autor sa ponára do historických príkladov, ktoré sú v mnohom pre slovenského čitateľa nové či málo známe, demonštruje tým, ako si okolnosti vynucujú pri obhajobe či vysvetľovaní ruských pozícií použiť tie isté argumenty aj s dvestoročným odstupom. Pretože „skutky našich

teda vracia sa hlboko do minulosti, konštatuje: „Vo svete nikdy neutícha boj o nadvládu, aj Rusko, či chce, alebo nechce, je do tohto boja vždy zavlečené.“ Autor hovorí o potrebe študovať históriu, pretože aj pred sto či päťsto rokmi sa odohrával „jeden a ten istý boj, hlavnú podstatu svetovej politiky tvorí boj o zdroje a udržanie kontroly nad nimi, všetko ostatné sú len metódy a formy tejto nekončnej, nezmierniteľnej vojny“, hovorí to autor z krajiny nesmiernych surovinových zásob. Dnešný čitateľ vie, že práve o tie sa vedie nefútočný zápas, ktorého dôsledky, napríklad keď ide o plyn, neobchádzajú ani súčasné Slovensko.

Starikov podáva svoj výklad historických udalostí povedzme v strednej Európe, aby konštatoval, že ústup či už ZSSR, alebo Ruska z geopolitických pozícií nikdy neprinesol uvoľňovanie napätia a znižovanie počtu vojenských základní USA, ale naopak nárast napätia. Aj keď rozoberá udalosti z polovice minulého storočia, vzťahuje sa to na viacero iných udalostí odvtedy dodnes. Vojenských základní v bezprostrednom susedstve Ruska neubúda, naopak pribúda, čím väčší sa Rusko

cárov, generálnych sekretárov a prezidentov musíme vždy vnímať v kontexte situácie dobovej medzinárodnej politiky“. Nejde však len o historickú líniu, ktorú sleduje, ale o dôraz na záujmy a ciele vývoja vo svete, ak sa naň pozeráme geopoliticky. S takouto argumentačnou výbavou potom hľadá na proces zjednocovania Nemecka koncom devätnásteho storočia v ére kancelára Bismarcka. Poukazuje na súlad záujmov a na aktívnu spoluprácu finančného kapitálu a Veľkej Británie. Pretože „najdôležitejšou úlohou britskej politiky polovice devätnásteho storočia bolo na európskej pevnine vytvorenie mocnosti, ktorá by bola schopná zničiť Rusko“. Bol to o. i. dôsledok Krymskej vojny v roku 1851, ktorá ukázala nemožnosť Francúzska a Turecka, a tak sa vynorila potreba novej rýchlo rastúcej mocnosti v Európe.

Tento akoby navrátať hlboko do dejín umožňuje názorne pochopiť nielen argumentáciu autora, ale aj to, ako úplne inak vníma Rusko svoje dejiny a svoje záujmy, napríklad práve ak ide o Krym. Možno povedať, že poznajúc ruské dejiny, a to ako o nich uvažuje súčasná nová generácia, ktorá analyzuje

geopolitiku, takmer s určitosťou sa dalo predpokladať, čo Rusko urobí v prípade Krymu v roku 2014. Pre rozhladených analytikov to nemohlo byť nijaké prekvapenie. Napokon, aj časť amerických vedcov analytikov sa domnieva, čo sa týka Ukrajiny 2014, Západ, a osobitne USA išli „na doraz“, aby otestovali, ako sa bude správať Rusko a kam až si môžu dovoliť USA zájsť.

SKUTOČNÉ ZÁJMY

Dejiny, osobitne ruské dejiny, nie sú pre autora nijakým návratom, ale nástrojom na definovanie skutočných záujmov Ruska ako pevninského štátu, štátu Pevniny, ako to formuluje doslova. Pevninský štát potrebuje na vyváženie, podľa autora, budovať námorné sily. Kládne si otázku, kto v súčasnosti na našej planéte patrí medzi geopolitických hráčov. Odpoveď Nikolaja Starikova – človeka, ktorý sleduje najnovšie správy a zároveň sa orientuje v dejinách a geopolitike – neprekvapí. Je to USA plus Veľká Británie. Autor ich nazýva Anglosasi. Potom je to Európa na čele s Nemeckom a Francúzskom a napokon Čína a Rusko.

„Západná supervelmoc si v podstate podmanila celú Európu, suverenita tamojších štátov je nanajvyš obmedzená. Aj keď naša armáda z Nemecka dávno odišla, americké vojenské základne tam stoja ako prikované. Pred kým teraz USA bránia Nemcov? Pred Poľskom, ktoré je členom NATO, alebo azda pred ďalším členom NATO Francúzskom? Odpoveď je jasná: armáda USA bráni v Nemecku záujmy USA, ktoré spočívajú v udržaní kontroly nad Nemeckom, potláčaní jeho snáh o nadobudnutie suverenity... Európa súčasnosti nie je konkurentom USA, najvýznamnejším konkurentom USA je Čína, a samozrejme koordinácia Ruska s Čínou.“

Autor konštatuje, že márne sú všetky pokusy tvrdiť, že konkurentom USA je Rusko, pretože Rusko je oslabené pustošením, ktoré vo vlastnom štáte dopustil sovietsky prezident Gorbačov a potom ruský prezident Jelcin. Rusko zatiaľ len zbiera sily, aby konkurovalo iba v najzásadnejších geopolitických problémoch, ako je Sýria. Supervelmoc USA uvažuje, ako spôsobiť ujmu Číne a zároveň Rusku spôsobom, ktorým by prinútil Európu čušať, aby Európa prestala s pokusmi o vlastnú hru... Z knihy tak možno vyčítať aj pravý cieľ terajších sankcií – snahu spôsobiť čo najväčšiu ujmu Rusku, jeho obyvateľstvu.

Nikto nemôže od A. Merkelovej čakať, že zvládne celosvetový pohyb utečencov, ale každý smie od kancelárky očakávať, že má svoju vládu pod kontrolou. Zrejme však už nedisponuje takou mocou. Keby chcela ministra Maiziérea odvolať pre jeho ignorant-sky samostatný postup, spôsobila by v CDU takú búrku, ktorej by mohla sama padnúť za obeť. A tak jej nezostalo nič iné, ako po dramatickej nedeli 8. novembra vysloviť ministromi vnútra dôveru.

Prebiehajúci chaos v CDU spôsobuje ďalší problém tým, že sťažuje vecnú diskusiu o zodpovedaní doterajších pravidiel príchodu rodín utečencov súčasnosti. V tomto roku príde do Nemecka vyše milión žiadateľov o azyl, ktorí si môžu podľa doteraz takmer neobmedzených pravidiel priviesť aj svoje rodiny. Nemecké mestá a obce sú však už teraz na hranici svojich možností a kapacít. Preto sa musí v Nemecku oživiť diskusia o tom, ktorým utečencom bude povolený príchod rodín. V každom prípade je zrejme, že pozývanie migrantov z Blízkeho východu i odinakaľ v doteraz neobmedzenom počte bol svojvoľný a neuvážený krok, ktorý spôsobuje obrovské problémy nielen v Nemecku, ale aj v mnohých ďalších európskych štátoch. Logickým vyústením vzniknutej situácie je neustále rastúci odpor voči zničujúcej migračnej záplave a tým, ktorí uvoľnili jej hrádze.

RECENZIA

Dnes možno mať zaručený úspech, ak knihu či článok dáte titulok s otáznikom. Napríklad: Ovládajú svet tajné spoločnosti? Bolo by však krivdením knihy, z ktorej tento titulok citujeme, že sa znie za senzáciami alebo vyvoláva zvedavosť, ktorú nevie uspokojiť. Ide o knihu renomovaného „zahrančiar“, teda novinára, ktorý sa zaobrá zahraničnou politikou.

Slovenský Che Guevara

Dnes je už aj autorom viacerých kníh, posledná sa nazýva Sprisahanie proti konšpiráciám. Obsahuje mnoho odpovedí na najaktuálnejšie otázky, napríklad sa zaoberá prípadom bývalého pracovníka americkej Ústrednej spravodajskej služby CIA o celosvetovom ilegálnom odpočúvaní. Od jeho odhalenia vysvitlo, že bol odpočúvaný mobilný telefón nemeckej kancelárky, práve tak ako aj telefóny, telefonické rozhovory posledných troch francúzskych prezidentov, vrátane terajšieho prezidenta Hollanda.

Kniha Leopolda Moravčíka vyšla v čase, keď čoraz širšia verejnosť začína chápať, že mnohé v politike je úplne naopak, ako sa hovorí, a všetko je úplne inak, než sa masy ľudí doteraz domnievali. Faktografický prístup autora od známych udalostí, akou bolo zavraždenie amerického prezidenta J. F. Kennedyho v novembri v roku 1963, až po pôsobenie Slováka Pavla Demeša vo farebných revolúciách – Juhoslávii počnúc, cez Gruzínsku, Ukrajinou končiac. Hovorí teda o dobre známej slovenskej osobnosti na pozadí udalostí, ktoré sme bezprostredne v posledných rokoch zažívali. Cituje zdroje, ktoré Pavla Demeša nazvali slovenským Che Guevarom, teda revolucionárom, ktorý šíri revolúcie, prevraty v susedných štátoch. Kniha práve tým, že je dôsledne faktografická a plná citácií, získava osobitnú príťažlivosť aj pre širokú slovenskú čitateľskú verejnosť.

Pre staršie generácie približuje pozadie krvavých procesov v päťdesiatych rokoch XX. storočia, slovenskej verejnosti cituje z málo známej a dlhé desaťročia nevydávanej, teda utajovanej americkej štúdie. Z nej vyplýva, že americká spravodajská služba mala svoj podiel na tom, aby podsunula obvinenia proti popredným komunistom, o. i. vo vtedajšej ČSR. Cieľom Američanov bolo dosiahnuť čo najkrvavejšie procesy, ktoré by sa dali pripísať na vrub komunistickému režimu. Chceli vyvolať nespokojnosť obyvateľstva. Stal sa však pravý opak, drastické justičné vraždy stalinských čias verejnosť zastrašili a značne predĺžili život stalinskému a poststalinskému systému.

Skúsený autor akoby nám chcel povedať, že mnohé z dnešných tvrdení politikov sú zámernou dezinformáciou, ak nie lžou, klamaním verejnosti. Za všetkým treba vidieť nekalé záujmy najmä západných spravodajských služieb.

(ddk)

Za krátky čas sa z najsilnejšej ženy sveta stáva takmer politická obeť Odchod Merkelovej požadujú vlastní straníci

Ešte pred tromi mesiacmi mala v Nemecku Kresťansko-demokratická únia (CDU) v prieskumoch približne štyridsaťtri percent hlasov voličov, čo jej umožňovalo v budúcom Bundestagu dokonca absolútnu väčšinu. Popularita predsedníčky strany – kancelárky Angely Merkelovej, bola grandiózna a mohla v CDU takmer absolutisticky vládnuť. „Aká je však situácia teraz?“ Kládne rečnícku otázku nemecký denník Süddeutsche Zeitung.

Ivan LUŽÁK – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

V priebehu štvrtroka sa stala A. Merkelová z neobmedzenej vládkyne v jej vlastnej strane prenasledovanou obeťou. Poprední členovia CDU dokonca už požadujú jej odstúpenie z postu predsedníčky strany. Pre svoj postoj k utečencom a migrantom kancelárka už sotva nájde podporu v prezídiu CDU. Mimoriadne významným momentom sa stala nedeľa 8. novembra tohto roku, keď v spore o zaobchádzanie so sýrskymi utečencami sa minister financií Wolfgang Schäuble demonštratívne postavil za ministra vnútra Thomasa de Maiziérea, a teda proti A. Merkelovej a šéfovi úradu kancelárky Petrovi Altmaierovi. Zreteľne sa tak ukázalo, aký chaos vládne v tábore Merkelovej. Naopak, jej najsilnejší protivník, bavorský premiér a predseda Kresťansko-sociálnej únie (CSU) Horst Seehofer už takmer dosiahol kancelárku v uka-

zovateľoch popularity. A to ešte pred tromi mesiacmi za ňou zaostával o priepastných tridsaťpäť percentuálnych bodov.

Pozícia Merkelovej v kresle kancelárky nie je ešte zatiaľ týmto vývojom priamo ohrozená, pretože CDU nemá ďalšiu takú osobnosť, s ktorou by mohla vo voľbách lepšie obstáť. Autorita A. Merkelovej je však už tak silne otrásená, že stratila doterajšiu výlučnú kontrolu nad utečeneckou politikou svojej vlády. Stále silnejšie počut' veľké osobnosti CDU: „Dokážeme to – ale naším spôsobom.“

Ústretovosť kancelárky a jej zásadný odpor hovoriť o hornej hranici počtu utečencov iba zahmlievajú skutočnosť, že veľká koalícia už zmenila kurz. Prvý balík na drastické sprísnenie azylového práva už vstúpil do platnosti a druhý schválili predsedovia troch strán na začiatku novembra.

NA MARGO

Na Slovensku sa začal predpredaj elektronickej diaľničnej známky (EDZ) platnej od 1. januára 2016. Užívateľ diaľnic tak už nebude musieť vo vozidle na predné sklo naliepať papierovú diaľničnú známku, keďže jej podoba bude výlučne elektronická. Systém EDZ je založený na evidencii vozidiel, respektíve prípojných vozidiel, ktoré podliehajú povinnosti úhrady diaľničnej známky. Elektronické známky okrem iného evidujú údaje o konkrétnom vozidle, o type a platnosti uhradenej diaľničnej známky.

Elektronické známky

EDZ môže zákazník uhradiť prostredníctvom elektronických obchodných kanálov – internetový portál a mobilnú aplikáciu pre mobilné zariadenia alebo v sieti obchodných miest, najčastejšie čerpacích staníc, či prostredníctvom samoobslužných zariadení umiestnených najmä na hraničných prechodoch.

Diaľničná známka je poplatok za užívanie vymedzených úsekov diaľnic a rýchlostných ciest, ktorý je viazaný na určité časové obdobie bez ohľadu na prejazdenú vzdialenosť, respektíve počet jazd. V Slovenskej republike možno zakúpiť diaľničnú známku s ročnou, tridsaťdňovou alebo desaťdňovou platnosťou.

Poplatok za EDZ pre dvojstopové motorové vozidlá alebo jazdnú súpravu s celkovou hmotnosťou do 3,5 tony a pre dvojstopové motorové vozidlá kategórie M1 bez ohľadu na ich najväčšiu prípustnú celkovú hmotnosť predstavuje 50, 14, respektíve 10 eur, vrátane DPH pri ročnej, mesačnej, respektíve týždňovej platnosti.

Pri kúpe elektronickej diaľničnej známky zadáva motorista evidenčné číslo vozidla a krajinu registrácie. Za elektronickej diaľničnej známky môže zaplatiť hotovosťou alebo platobnou kartou. Známkou bude možné zaplatiť platobnou kartou a podobne ako pri akomkoľvek nákupe cez internet alebo mobilnú aplikáciu dostane motorista potvrdzujúci mail s faktúrou, prípadne notifikáciu s uvedením všetkých relevantných údajov, vrátane identifikačného čísla známky. Motorista nemusí so sebou nosiť v aute faktúru ani iný doklad o zakúpení známky.

Kým sme doteraz boli zvyknutí, že diaľničné známky a ich platnosť kontrolovala na cestách polícia, po novom bude za to zodpovedať výlučne NDS stacionárnymi kamerami aj mobilnými zariadeniami vo svojich vozidlách. Len čo systém odhalí vozidlo bez známky, pokutu dostane majiteľ poštvou v rámci inštitútu objektívnej zodpovednosti.

Text a foto: (ib)

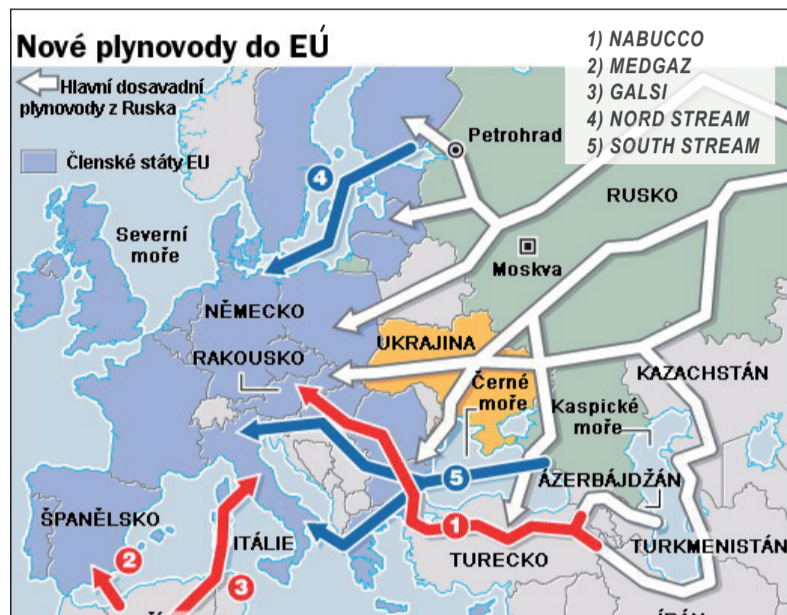

Gazprom ponúkol Slovensku zaujímavé riešenie na tranzit plynu

Obchádzajú Ukrajinu, ale nás nie

Text a foto: Ivan BROŽÍK

Skupina západoeurópskych spoločností v septembri podpísala s ruským plynárenským koncernom Gazprom dohodu o rozšírení plynovodu Nord Stream, ktorý obchádza Ukrajinu. Časť ruského plynu z rozšíreného plynovodu by tak mohla prúdiť reverzným tokom z Česka na Slovensko a ďalej do Rakúska. Informácia je mimoriadne zaujímavá, ale iba pre toho, kto vie, že Rakúsko je v rámci plynárenskej sústavy Európy dôležitý, ak nie až strategický „rozvodný uzol“ pre spotrebiteľov na Balkáne, a dokonca aj ďalej.

Perspektívy tejto trasy iba umocnilo rozhodnutie Ruskej federácie ukončiť práce na stavbe plynovodu cez Turecko.

■ NAVRHUJÚ REVERZ

Objemy plynu, ktoré doteraz prechádzali plynárenskou sústavou na území Slovenska smerom na západ Európy, tak môžu byť po roku 2019 podstatne vyššie. A tým aj poplatky za tranzit, ktoré významnou mierou prispievajú do nášho štátneho rozpočtu.

Generálny riaditeľ Gazpromu Alexej Miller totiž najnovšie navrhol, aby časť ruského plynu, ktorá pôjde cez rozšírenú severnú cestu Nordstream 2, išla reverzným tokom cez Nemecko, Česko, Slovensko do Rakúska. „To by bolo celkom zaujímavé riešenie pre Slovensko z hľadiska využitia severného toku,“ poznamenal minister hospodárstva SR Vazil Hudák po stretnutí s Alexejom Millerom v Moskve. S predstaviteľom Gazpromu hovorili aj o cenách zemného plynu pre našu plynárenskú sústavu.

Slovensko pritom spolu s ďalšími šiestimi krajinami bývalého „východného bloku“ začiatkom decembra vyzvalo Európsku komisiu a predsedu Európskej rady, aby zvážili riziká spojené s rozšírením plynovodu Nord Stream, ktorého kapacita sa už dnes využíva len na polovicu. Zástupcov Nemecka, Rakúska a iných krajín, spojených s týmto projektom, by mali konfrontovať už na najbližšom decembrovom summite EÚ.

■ STABILNÉ DODÁVKY

Ruský Gazprom v septembri vytvoril konzorcium so spoločnosťami E.ON, BASF/Wintershall, OMV, ENGIE a Royal Dutch Shell s cieľom vybudovať plynovod Nord Stream 2, ktorý by umožnil Rusku do roku 2019 úplne obísť Ukrajinu. Trasa Nord Stream 2 by kapacitu plynovodu zdvojnásobila na 110 miliárd kubických metrov ročne. Ukrajina, ktorá má pri preprave plynu do Európy tranzitnú kapacitu 151 miliárd kubických metrov ročne, v minulom roku na európsky

GAZPROM sľubuje, že dodávky plynu do Európy budú v zime stabilné.

trhy prepravila 62 miliárd kubických metrov ruského plynu.

Dodávky zemného plynu pre Slovensko a iných západných odberateľov ruského plynu zostanú túto zimu stabilné. „Pán Miller ma ubezpečil, že z ruskej strany nepríde k žiadnemu pozastaveniu dodávok plynu cez Ukrajinu pre európskych partnerov, a teda ani pre Slovensko,“ spresnil V. Hudák.

■ SUCHOTY NAFTOGAZU

Ukrajina nedávno prestala nakupovať plyn od ruskej spoločnosti Gazprom s tým, že dokáže získať atraktívnejšiu ponuku od európskych plynárenských spoločností. O otázkach týkajúcich sa budúcich dodávok pre ukrajinský Naftogaz, ale aj o implementácii záväzkov spoločnosti na zabezpečenie bezpečného tranzitu plynu pre európskych zákazníkov počas zimného obdobia diskutovali v prvej decembrovej dekáde riaditelia plynárenských spoločností Alexej Miller a Andrej Kobolev na pracovnom stretnutí v Berlíne.

„Vzhľadom na zložitú situáciu firmy Naftogaz neočakávame nijakú platbu vopred a ani pokračovanie v dodávkach plynu pred koncom tohto roka. Koncom decembra plánujú obe strany stanovenie podmienok na ďalšie dodávky ruského plynu na Ukrajinu v prvom kvartáli 2016,“ sumarizoval po stretnutí Alexej Miller.

Naftogaz plánuje požiadať ruskú stranu o poskytnutie cenovej zľavy za plyn na prvý kvartál roka 2016. Gazprom naopak požaduje garančný list od firmy Naftogaz, týkajúci sa objemu

plynu, ktorý nakúpi pred koncom marca 2016.

■ AJ INÉ SEKTORY

Vazil Hudák sa počas moskovských rokovaní stretol aj s ministrom priemyslu a obchodu Ruskej federácie Denisom Manturovom, ako aj so Sergejom Kirijenkou, šéfom Rosatomu, firmy, ktorá je dodávateľom jadrového paliva pre slovenské jadrové elektrárne.

„Pán Kirijenko sa zaujímal o situáciu v Slovenských elektrárnach, o možnosti spolupráce Rosatomu a Slovenských elektrární, najmä pri dostavbe močovských blokov, prípadne pri výstavbe nového jadrového zdroja v Jaslovských Bohuniciach,“ doplnil V. Hudák.

Vo svetle výsledkov najnovších rokovaní sa ukazuje, že Nordstream 2 nie je až taký zavrnutiahodný projekt, ako sa spočiatku zdalo. Česká vláda, ktorá sa nepostavila proti zámeru vybudovať ho, disponovala zrejme väčším a lepším zdrojom informácií.

Malým, mladým a rodinným slovenským farmárom svitá nádej

Šance pre najmenších pribúdajú

Konečne sa ukazuje svetlo na povestnom konci tunela! Malých, mladých a začínajúcich farmárov doteraz ničila najmä komplikovaná legislatíva, katastrofálny nedostatok zdrojov a takmer bezmocnosť na úradoch. Mohla by to byť minulosť. Jednoduchšie pravidlá pre farmársku produkciu potravín, prenájom pôdy Slovenského pozemkového fondu mladému farmárovi a hygienická príručka na farmársku produkciu potravín, tradičné agrosystémy, ako aj regionálna ekonomika boli diskutovanými témami, ktoré majú podporiť malých, mladých a rodinných farmárov a drobných výrobcov potravín a pomôcť im v ich práci.

Text a foto: Ivan BROŽÍK

Informovali o tom zástupcovia agrozozoru, rezortného výskumu, univerzity, farmárskych združení a Nadácie Tesco, ktorí v spolupráci s Ekotrendom Slovakia – zväzom ekologického poľnohospodárstva Levoča, združením Mladých farmárov ASYF, Slovenskou poľnohospodárskou univerzitou a Nadáciou Tesco, zorganizovali konferenciu pod záštitou Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR.

■ CESTY K ZDROJOM

Účastníci diskutovali nielen o aktuálnych problémoch slovenských farmárov so spracovaním a s realizáciou ich produktov, ale najmä o možnostiach, ako získať podporu pre svoje aktivity a podnikanie. Na konferencii sa sústredili na tieto okruhy – podpora farmárskych subjektov

prostredníctvom vzdelávacích aktivít v oblastiach podnikateľských zručností, hygieny, kvality, inovácií a nových trendov. Cieľom fóra bola pomoc pri vytváraní priaznivejších podmienok na podnikanie v poľnohospodárstve, rozšírení zamestnanosti na slovenskom vidieku a zvýšení životaschopnosti malých, mladých a rodinných fariem.

V rámci grantu Nadácie Tesco v hodnote osemdesiatpäťtisíc eur, ktorý realizuje Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum, boli vo všetkých krajoch Slovenska uskutočnené kurzy zamerané na vzdelávanie farmárov v oblasti správnej hygienickej praxe, kvality, spracovania vlastnej produkcie na potraviny a ich priamy predaj a inovácie. Farmárov oboznámili s Hygienickou príručkou pre farmársku výrobu potravín, ktorú pripravil Výskumný ústav potra-

vinársky v spolupráci s Ekotrendom Levoča za podpory Nadácie Tesco. V októbri a novembri 2015 takto vyškolili vyše dvesto farmárov.

■ TERÉNNA PODPORA

Spomenutý grant pokračuje terénnym poradenstvom pre jednotlivých farmárov priamo na ich farmách. „Po prvom ročníku grantu sme od účastníkov školení dostali mimoriadne pozitívnu spätnú odozvu. Preto sme sa rozhodli podporiť i druhý ročník, ktorý stavia aj na skúsenostiach z minulého roka a mladým či drobným farmárom prináša opäť vzdelávacie aktivity v oblasti hygieny, kvality a inovácií. Ako vyššiu pridanú hodnotu vnímame, že okrem školení vznikla pre širšiu cieľovú skupinu ako výstup projektu príručka na farmársku výrobu potravín. To priniesie

Farmárom svitá na lepšie časy.

impulz a možnosť pre štart mnohým drobným či rodinným farmárom a výrobcov potravín začať podnikat' v tejto oblasti,“ povedal Martin Kuruc, riaditeľ pre retail, Tesco Stores SR.

Na odbornej konferencii v rámci Medzinárodného roka pôdy vyžrebovali aj farmársku tombolu a účastníkmi predstavili a ponúkli na priamu degustáciu tie najlepšie farmárske výrobky, ktoré pochádzajú z regiónov Slovenska. Farmárom na konferencii predstavili aj možnosti získania podpory na svoju činnosť zo štrukturálnych fondov.

Rok 2015 bol posledným rokom volebného obdobia Ficovej vlády

Na Slovensku akoby nejestvovala opozícia

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: archiv, internet

Prvým politickým vstupom v roku býva novoročný prejav prezidenta republiky. V novodobej histórii Slovenska ani jeden prezident neoslovil občanov čímsi výnimočným. Ani Andrej Kiska, ak si odmyslíme jeho akcent na boj s korupciou. Od prezidenta, ktorý samotnou predvolebnou kampaňou korumpoval budúcich voličov, sa podobné výzvy vnímajú dosť rozpačito. Navyše, jeho kritici mu vyčítajú nielen porušenie zákonov vo volebnej súťaži, ale dokonca vlastizradu, ktorej sa mal dopustiť ponukou Slovenska na zriadenie základne NATO pri Poprade. Občan SR preto aj podal na prezidenta Kisku podnet na trestné stíhanie. Čo sa s ním udialo, nevieme. Záležitosť obostrela mlčanec...

Začiatok roka 2015 poznamenala kampaň za referendum o rodine. Iniciovala ho Aliancia za rodinu a možno povedať, že aj keď nebolo platné, lebo sa na ňom zúčastnilo len 21,41 percenta voličov, účasť takmer milión hlasujúcich v dnešnom hodnotovo vyprázdnenom svete sa dá považovať za úspech. Úspech mu želal aj pápež František. Všeobecne sa predpokladalo, že občianske združenie využije popularitu na založenie strany s kresťanskou orientáciou, ale nestalo sa. Iba jeden z aktivistov prijal pozvanie na kandidátku KDH.

■ POCHOD ZA ŽIVOT

Len čo boli známe výsledky hlasovania v referende, vláda schválila kontroverznú Celoštátnu stratégiu ochrany a podpory ľudských práv v SR. Táto téma výrazne vyrušuje slovenskú spoločnosť a voči stratégii sa ozvalo vyše sto mimovládnych organizácií. Stratégiu vlni predchádzalo schválenie Celoštátnej stratégie rodovej rovnosti v SR. Kritici novej koncepcie ľudských práv varujú pred uprednostňovaním práv skupín LGBTI, lebo nepriaznivo zasahujú do prirodzeného chodu života, ba popierajú jeho antropológiu. Zmena legislatívy na prospech marginalizovaných sexuálnych menšín a celkový trend spoločnosti znehodnocujúci rodiny, vyvolal odpor, ktorý sa prejavil v zorganizovaní Národného pochodu za život. Hlavným iniciátorom bola Konferencia biskupov Slovenska a na pochode, ktorý sa uskutočnil 20. júna, sa zúčastnilo okolo deväťdesiat tisíc ľudí.

Vo februári zrušila Národná rada SR poplatky pacientov u lekára za prednostné ošetrenie. Návrh zákona presadili poslanci strany Smer-SD, ostatní sa alebo zdržali, boli neprítomní, či hlasovali proti. Návrh sa nepozdával najmä z toho dôvodu, že zamedzil pacientom možnosť objednať sa u lekára

na stanovený čas, čím si mnohí ušetrili čakanie u lekára zvyčajne na úkor dovolenky. Vo februári štrajkovali zamestnanci okresných a krajských súdov za zlepšenie sociálno-ekonomickej situácie v rezorte spravodlivosti. Na štrajku sa zúčastnilo deväťdesiat percent zamestnancov.

V marci na MV SR zaregistrovali politickú stranu Slovenská občianska koalícia (SKOK). Vytvorila ju časť poslancov odídených zo Sulíkovej SaS. Strana sa uchádza o voliča najmä svojou požiadavkou na oddelenie cirkvi od štátu. Niektorí znalci problematiky však v tejto súvislosti skôr požadujú oddelenie cirkvi od KDH.

Na návrh predsedu SDKÚ-DS Pavla Freša bol v tajnej voľbe za predsedu Najvyššieho kontrolného úradu SR zvolený Karol Mitrik, bývalý šéf Slovenskej informačnej služby. Stalo sa tak na májovej schôdzi parlamentu, čím sa skončila niekoľkoročná prestrelka medzi opozičnými stranami a Smerom, požadujúcim zhodu na kandidátovi.

Začiatok leta poznamenala nelegálna imigrácia. Európsky parlament neriešil ilegálne prekračovanie schengenských hraníc masami imigrantov, ale sa zamerl na ich prerozdelenie do členských štátov Únie. Táto politika kvót narazila na občiansky odpor v mnohých krajinách a v Bratislave sa 20. júna uskutočnil najmasovejší protestný pochod od novembra 1989. Zúčastnilo sa na ňom okolo desať tisíc najmä mladých ľudí, požadujúcich zastaviť islamizáciu Európy. Spočiatku vládna strana označila účastníkov protestného zhromaždenia za fašistov, neonacistov či extrémistov, no veľmi skoro sa sama stotožnila s požiadavkami protestujúcich a odmietla kvóty pre imigrantov. Neskôr Slovenská republika ako jediná oznámila, že systém pridelenia kvót napadne pred Európskym súdom, čo v závere roka aj urobila.

Napriek mnohým výhradám opozície Smer sa chopil utečeneckej témy v súlade s náladami obyvateľstva. Opozícia opäť kritizovala vládny Smer, že si z utečeneckej krízy robí populistickú predvolebnú kampaň. V tejto súvislosti v závere roka, v diskusii HN klubu, premiér nešťaste obhajoval migračnú politiku vlády, keď povedal, že ak by išla cestou ľudsko-právnych svätuškárov, tak sa stane, „že tu máme dnes možno nejakého poloblázna z Banskej Bystrice s tridsiatimi percentami“.

Predseda NR SR Peter Pellegrini 12. novembra vyhlásil voľby do NR SR a určil termín ich konania na sobotu 5. marca 2016. Do 6. decembra odovzdalo kandidátne listiny dvadsaťštyri politických subjektov, pričom HZDS bolo vylúčené z ich preskúmania, lebo nespĺnilo podmienku zložiť volebnú kauciu sedemnásťtisíc eur. Do politického zápasu v marci 2016 vstupuje dvadsaťdva strán a jedna koalícia.

V novembri si spoločnosť pripomína rok 1989 a koniec vlády komunistov. Dátum 17. november si zvolili politickí väzni komunistického režimu za Deň boja za slobodu a demokraciu. Z pozície štátu však nevidno, žeby tomuto dňu bola venovaná výrazná pozornosť. Obdobie komunistickej totality na Slovensku dodnes historická veda nespocievala z postavenia suverénneho štátu. V tejto súvislosti však treba povedať, že na našom knižnom trhu pribúda literatúra faktu z tohto obdobia, ktorá v minulosti nemohla vyjsť ani ako samizdat.

Strana Smer-SD pokračovala v plnení sociálnych balíčkov. Najmä bezplatné cestovanie uľahčilo život študentom a dôchodcom ho aj skvalitnilo. Výhody bezplatného cestovného využívajú nielen na rodinné návštevy, ale aj na výlety po Slovensku. Kritici Ficovej vláde vyčítajú najmä fakt, že sociálne balíčky financuje stredná trieda.

V októbri schválil parlament zníženie DPH na desať percent základných potravín. Aj túto iniciatívu podrobili opoziční politici kritike, aj keď v minulosti sa nestalo, aby niektorá z kritizujúcich strán znížila DPH. Skôr naopak. Faktom zostáva, že napriek konfliktnej situácii na Ukrajine a pod tlakom utečeneckej krízy zachovala strana Smer-SD politickú scénu v relatívne stabilizovanom stave. Dokonca aj pri rôznorodom hodnotovom ukotvení poslancov strany nedošlo k nijakému rozvratu poslaneckého klubu. Či ide o dôsledok vlády jednej strany, nie je možné jednoznačne tvrdiť, hoci podstatne ťažšie vznikajú dohody so stranami s rozdielnym chápaním potrieb občanov. Premiér Fico v súvislosti s budúcim vývojom na politickej scéne po voľbách v roku 2016 vyslovil želanie vytvoriť koalíčnú vládu. Môže to byť znak únavy z vládnutia alebo záujem rozložiť zodpovednosť za vládnutie na ďalšie subjekty. Najmä ak od druhého polroku sa Slovenská republika stane predsedajúcou krajinou Európskej únie.

KDH je po SNS najstaršou politickou stranou na Slovensku. Počas jeho pôsobenia ju mnohí politici opustili a založili nové strany. V uplynulom roku neprišla s nijakou významnou iniciatívou, ak neberieme do úvahy znovuotvorenie kauzy Mečiarových amnestií.

Uplynulý rok bol v znamení sociálnych balíčkov vlády.

Politici KDH si touto témou pestujú imidž spravodlivých najmä vtedy, ak sú presvedčení, že ňou nepohnú. Po roku 1998 tvorilo KDH vládnu koalíciu, ktorá disponovala ústavnou väčšinou hlasov. Mohlo poľahky kauzu vyriešiť podľa svojich predstáv. No nestalo sa.

Ústavný právnik Radoslav Procházka je po Mikulášovi Dzurindovi azda jedným z najúspešnejších politikov odídených z KDH. Síce zatiaľ bez reálnych výsledkov, ak nerátame dlhodobo dosahované vysoké preferencie v prieskumoch verejnej mienky. Zatiaľ je jedným z najúspešnejších bývalých politikov KDH, ktorí si založili svoju stranu. Procházka Sieť má aj najmasovejšiu bilbordovú reklamnú kampaň. Či v dôsledku toho jeho strana si v prieskumoch verejnej mienky stabilne udržuje dvojciferné číslo, nevedno. Sieť doteraz nebola členom žiadneho vládneho zoskupenia, takže jej úspech je iba štatistický. Deklaruje sa ako konzervatívna strana bez nejakých výraznejších kresťanských či národných znakov. Svoju popularitu si udržuje bojom proti korupcii.

■ ZUTEKALI VŠETCI

Kedysi najsilnejšiu pravicovú strKedysi najsilnejšiu pravicovú stranu SDKÚ-DS opustili v tomto roku takmer všetci členovia parlamentného klubu. Posledný Ľudovít Kaník založil novú politickú stranu iba niekoľko týždňov pred voľbami.

Častý tohtoročný obrázok pred Veľvyslanectva USA v Bratislave.

No bilbordovú stranu už dlhšie a husto pokrývajú celé Slovensko, takže je namieste otázka jej financovania.

Z mimoparlamentných strán najväčší mediálny priestor dostáva SNS a zdá sa, že sa to odrazilo aj na jej preferenciách. Politika strany sa však nevyznačuje ničím objavným, iba ak umiernenosťou a zdôrazňovaním očisty od bývalého vedenia. Je kritická voči vládnej strane, no nezdá sa, žeby mala blízko k niektorej z opozičných strán. Kedysi bola koalíčnou stranou Smeru, v súčasnosti sa skôr uvažuje o tom, že by ju nahradila strana Sieť.

Paradoxom slovenskej politickej scény je účinkovanie strán OĽaNO a NOVA. Kým Matovičova strana v podstate funguje ako virtuálna a živí sa sporadickými teatrálnymi vystúpeniami svojho predsedu, Daniel Lipšic je pravým opakom svojho partnera v politickom zápase. Kedysi sa býval priznaním, že Dzurinda kupoval poslancov v parlamente, ale po odchode z KDH sa nevie so svojou politikou presadiť. Nič výraznejšie v tomto roku do

politiky neprinesol. Okrem toho, že oznámil vstup do voľieb v koalícii s OĽaNO. Napokon sa tak nestalo, lebo obom politikom došlo, že sedem percent hlasov na vstup do parlamentu by mohla byť zničujúca kvóta pre obe strany.

V tomto roku sa v spoločnosti výraznejšie prejavil odpor voči NATO. Bývalý líder KDH Ján Čarnogurský pravidelne organizoval protestné zhromaždenia proti základniám NATO na Slovensku. Na jeho mítingoch sa nezúčastňovali politici vládnej strany, ale ani politici opozičných strán. Tí skôr organizovali mítingy na podporu NATO za výdatnej pomoci niektorých mimovládnych organizácií. Keď sa cez Slovensko od 14. do 17. septembra presúvalo šesťstoštyridsať príslušníkov amerických ozbrojených síl, zúčastňujúcich sa na aliančnom cvičení Brave Warrior, vítali ich práve niektorí politici opozičných strán.

■ Vatikán a biskupi

Rok 2015 bol aj v živote cirkvi na Slovensku veľmi významný. Konferencia biskupov Slovenska bola hlavným iniciátorom Národného pochodu za život. Počas tohtoročnej jesene sa v Ríme konala biskupská synoda o rodine. Potvrdila dôležitosť rodiny aj pre súčasnú modernistickú Európu a neprijala žiadne zmeny v chápaní evanjelia, ktoré liberálne médiá očakávali. V novembri slovenskí biskupi navštívili Vatikán, kde sa

stretli aj so Svätým Otcom. Pre náš týždenník zhodnotil výsledok návštevy bratislavský arcibiskup, metropolit Stanislav Zvolenský.

Smutnou udalosťou roku 2015 bola smrť kardinála Jána Chryzostoma Korca. V slovenskej cirkvi predstavoval nielen bojovníka proti komunizmu, ale aj cirkevného hodnotára blízkeho ľudu. Nikdy neprel svoju duchovnú a národnú identitu a bol veľkou oporou kresťanov, ktorí na začiatku deväťdesiatych rokov boli zmätení politikou KDH, odmietajúcou vznik samostatného slovenského štátu.

Na prahu roku 2015 nás opustil aj náš kolega Drahoš Machala. Nebol skvelý preto, že s každým súhlasil. Bol jedinečný pre svoju neúnavnosť, s akou presadzoval slovenskú vec.

Na sklonku roku 2015 vstúpili politické strany do predvolebnej kampane. Nie všetky s rovnakými možnosťami. Čas ukáže, či zmeny v ústave v dôsledku teroristických hrozieb neboli zneužitie na politické ciele na domácej pôde.

Pápež František otvorením Svätej brány zvestoval Jubilejný rok milosrdenstva.

GLOSA

Počas mojej nedávnej cesty vlakom z Popradu ma stretla na prvý pohľad zvláštna, ale ako som zistil neskôr, vlastne celkom všedná udalosť. Zaspal som, prebral som sa a vidím neznámeho mladého Róma, ktorý práve vychádzal z môjho kupé. Intuitívne som siahol do vrečka saka visiaceho nado mnou a zistil som, že peňaženka chýba.

Ako sme si (ne)zvykli...

Preľakol som sa a vybehol za sprievodcom. Róma nebolo problém nájsť. Zašiel len do vedľajšieho vagóna. Keď popieral, že mi niečo vzal, zrukol som, nech mi vráti peňaženku. Teraz už videl, že to myslím vážne a peňaženku mi vzápätí odovzdal. Chcel som zadostučiť. Trval som na tom, aby sprievodca privolal políciu. Ten ma však chlácholil: „Ale hádam kvôli tomu nebudeme volať políciu, tu sa stáva denne, že nejaký Cigán niekoho okradne...“ pričom neustále opakoval, nech sa upokojím. Mal som peňaženku, navyše konduktor vysadil zlođeja na najbližšej zastávke, a tak som rezignoval. Sprievodcova reakcia ma však prekvapila. Čudoval som sa, že div sa Rómovi ešte aj neospravdnil. Po chvíli som si však uvedomil, že Rómovia často hrajú s rasistickou kartou, a keby prišli policajti, mohlo to dopadnúť celkom inak a namiesto Róma by mohli popoľahovať mňa – že som vymáhal vrátenie peňaženky nedostatočne zdvorilým spôsobom.

... A tak sme si zvykli. Zvykli sme si, že väčšina Rómov z osád nepracuje, že mnohé rómske ženy od puberty až do menopauzy rodia deti, že mnohí mladí Rómovia namiesto hľadania si práce uprednostňujú krádeže a sociálne dávky. Na negatívne hodnotenie rómskeho etnika Slovákmi koniec koncov poukazujú aj dejiny vývinu slovenského jazyka, kde slovo Cigán (starší tvar slova Cigán – predchodcu dnešného pomenovania Róm) bolo ešte pred sto rokmi ekvivalentom pre klamára a kriminálnika. Alebo ľudová slovesnosť, povedzme stará slovenská rozprávka Cigán čerta ošialil, v ktorej pred vyalizovavým podvodníkom – Cigánom, utečie samotný čert.

Iste, existujú početné výnimky. Takou sú napríklad moji vysokoškolsky vzdelaní rómski kolegovia, ktorí sa usilujú viesť svojich súkmeňovcov k čistejšiemu a poctivejšiemu životu, než aký poznajú z osád. Taktiež žiaci nášho gymnázia chcú tvoriť, a v podstate už skutočnosťou, že študujú na gymnáziu, tvoria takúto výnimku. Ale aj u nás sa z času na čas stane, že niektorý zo žiakov podľahne vidine pohodlného života za hranicami zákona a namiesto náročnej cesty štúdia si zvolí lákavé, ľahko dostupné sčestie.

Ako učiteľ rómskeho gymnázia v Kežmarku sme si však nezvykli na to, že Róm je synonymom podvodníka a zlođeja. Založili sme rómske gymnázium preto, že chceme zmenu. Chceme viac vzdelaných Rómov, aby sa Slovensko stalo tolerantnejšou a bezpečnejšou krajinou. Práve vo vzdelaní vidíme základný aspekt úspešného života, a preto i v tomto školskom roku privedieme k maturite niekoľkých mladých Rómov. Iba vzdelaní Rómovia totiž dokážu rozpoznať skutočné príčiny tragédie svojho národa a namiesto neustáleho obviňovania majority, môžu prostredníctvom svojich pozitívnych skutkov zmeniť vnímanie spoločnosti a pozdvihnúť svoju menšinu na Slovensku.

Pavol IČO

Autor je učiteľ v rómskom gymnáziu v Kežmarku.

O bratislavskom Festivale slobody – aký v skutočnosti bol a aký mal byť

Tak sme bojovali s komunizmom

Ján LITECKÝ ŠVEDA – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Už máme na Slovensku „festival slobody“. Toho roku prebiehal v Bratislave od 9. do 15. novembra ako taká ouvertúra pred 17. novembrom – Dňom boja za slobodu a demokraciu. Dňom, keď sme začali vystrngávať komunistov a komunizmus do prepahliska dejín. To, že tu máme tento festival, je samo osebe dobrá vec. No tí, ktorí „intenzívnejšie“ zažili komunistické časy a stále ešte vedia veľmi dobre čítať aj medzi riadkami, tí z neho nie sú nejakým mimoriadne nadšení.

Hneď prvá vec, ktorá udrie do očí, je, že práve o komunistickom terore, vraždách, zatýkaniach na dlhé desaťročia tam nenájdeme skoro nič. Veď vraždy nepohodných kňazov sme tu mali ešte v osemdesiatych rokoch! Takzvané protikomunistické témy sa nesú skôr v rovine zamyslenia sa nad slobodou slova, nad každodenným životom alebo sa hovori o pašovaní náboženskej literatúry či o rockovej hudbe. Ako keby tu vlastne bolo iba tak trochu nepohodlie, asi ako keď vás tlačia topánky. Najmä aby sme veľmi nedrždili súdruhov, ktorí sú evidentne stále pri moci.

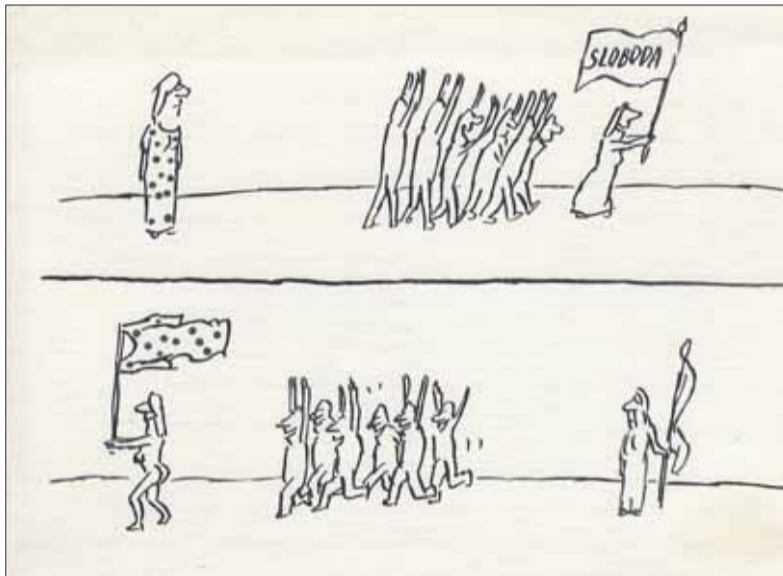
■ POMÝLENÁ DRAMATURGIA

Dalšia vec, ktorú si človek nemôže nevšimnúť, je pribúdanie tém s prenasledovaním Židov počas druhej svetovej vojny. Tieto by sa však skôr hodili na iné podujatia, veď všelijakých výročí, kde je táto traumatická téma namiesto, sa do roka nájde dosť. Pričom na prenasledovanie Židov počas komunistického režimu sa nejaká zabúda. Ale prosím, my nie sme fundamentalisti ako niektorí Židia, ktorí do Osvienčimu nechceli ani kresťanský kríž, a zoberieme aj takéto témy. Veď medzi Slovákmi je percentuálne najviac ľudí, ktorí prichýlili Židov počas druhej svetovej vojny. Žeby však práve otvárací film festivalu na výročie pádu komunizmu mal byť na túto tému, to neseďi minimálne dramaturgicky.

Tu však zrejme ide o niečo iné. Náhle pribúdanie týchto tém v ostatných rokoch vyzerá skôr ako taktika bolševických synov a dcér, aby týmto prehlušili krvavé a neludské zločiny svojich otcov. A určite aj sponzor sa nájde oveľa skôr ako na nejakú anti-komunistickú tému. To naši „tvorcovia“ dokážu veľmi dobre zavoňať. Teda pamäť národa funguje veľmi selektívne.

■ AKCIA PAVÚK

Ale aby som len nekriticizoval, ponúkam tip: ak sa už naši smeli tvorcovia akosi nepamätajú na päťdesiate roky a na procesy so „sionistickými a trockisticko-kozmopolitickými zradcami“, ktorí spravidla končili na šibenici, stále sa ešte môžu sústrediť na celoštátnu akciu s krycím názvom Pavúk, keď ešte celkom nedávno

objektom sledovania ŠtB boli osoby židovského pôvodu. Zaujímavé, že s touto akciou sa dodnes naše osvedčené revolučné kádre nejakým veľmi nechvália. Možno by sme sa dozvedeli, kto vie, že práve súdruhovia, ktorí viedli túto akciu, teraz robia obchody akurát s americkými či európskymi židovskými podnikateľmi. No a to by mohol byť trapas ako hrom. Určite aj obchodom by to mohlo ublížiť. Takže asi aj preto sa nikto do takýchto tém nehrnie...

Čo však na festival, ktorý sa hrdí vznešeným slovom Sloboda, v nijakom prípade nepatrí, je glorifikácia udalosti s názvom SNP. To, že si komunisti všelijakým handlovaním a využitím nedokonalosti demokracie v parlamente vydobyli, že sa to odsúhlasilo ako štátny sviatok, ešte neznamená, aby sme si ho ako taký uctili na nota bene protikomunistickej akcii. Alebo 17. november nebol bojom proti komunizmu? Veď počas SNP nás komunistickí partizáni prvýkrát začali vraždiť, popáchali dokonca masové vraždy civilného obyvateľstva! Iste, naši súdruhovia sú chytráci, a tak nám stále otrieskávajú o hlavu, že veď je to „štátny sviatok“. No že to je iba pre nevelkú menšinu národa, ktorá tu vtedy spustila červený teror, a aké to prinieslo nešťastie, to už zabudnú pripomenúť. (Armádu z toho vynechávam, to už je zložitejšia otázka,

no predsa len bývalí vojaci, pokiaľ ich tiež nezomlela komunistická justícia, sú radšej ticho.) A členovia našej organizácie PV ZPKO, no nielen oni, si ešte veľmi dobre pamätajú, že v začiatkoch najväčšieho krvavého teroru boli aj nenávisťné vyhlásenia Zväzu slovenských partizánov, ktorí žiadali smrť pre nevinných ľudí, ktorí im nikdy nič nespravili, len zato, že nesúhlasili s chorými komunistickými myšlienkami. Toto má byť festival „slobody“?

Ku komunistickým chytrákom ešte toľko – keďže napríklad aj sviatok sv. Cyrila a sv. Metoda je štátnym sviatkom, tak teraz prikážeme všetkým bolševikom povinnú dochádzku do kostola a zákaz písania akýchkoľvek ateistických článkov?

■ POGROMY A INÉ AKCIE

Na záver pridám pre organizátorov podujatia ešte dva tipy, ako by sa predsa len nenásilne, ale zato veľmi výstižne a funkčne dala skĺbiť téma prenasledovania Židov a „SNP“. Pre festival „slobody“ ako šitá na mieru. Veľmi dobre by sa v programovej skladbe povedzme vynímal dokumentárny filmik o „nenápadných hrdinoch“, ktorí na prvom celoslovenskom zjazde partizánov (2. – 4. august 1946) vyvolali v Bratislave protizidovský pogrom. Dobrý režisér by určite vedel navodiť sugestívnu náladu zo

scén, keď niektorým chlapom kázali vyzliecť si nohavice, aby skontrolovali, či nie sú obrezaní. A mohli by sa spomenúť aj heslá z ich transparentov, ako „Židia von!“, „Chceme kúš-čok raja, židia do Dunaja!“, prípadne uviesť, koľko bolo vyplienených židovských domácností, vrátane zdemolovanej židovskej kuchyne, či koľko bolo ľahko a koľko ťažko ranených...

Druhý tip je trochu náročnejší. Keď sme už spomínali krvavé päťdesiate roky, treba priznať, že ani so Židmi za prvej Slovenskej republiky sa nezaobchádzalo v rukavičkách, pretože boli okradnutí a ponížení. Tu však treba dodať, že spomínať v tejto súvislosti „holokaust“ vôbec nie je namieste, pretože je dostatok relevantných dôkazov, že o tom, čo sa so Židmi dialo naozaj, tu nikto nevedel. Tak ako aj v ostatnej Európe. Veď Vrba s Wetzlerom, ktorí prví priniesli spoľahlivé správy o vyvražďovaní Židov, ušli z koncentráku až v roku 1944 a Mach s Tukom zastavili transporty už len pri pochybnostiach o ich osude v roku 1942. Ešte pred Stalingradom! Takže dávať prvú Slovenskú republiku do súvislosti s vraždením Židov, je už nebezpečne na hranici šírenia rasovej a národnostnej nenávisťi. Je totiž obrovský rozdiel, či niekoho obviníme z vraždy, alebo z krádeže. Ale nikto sa, žiaľ, nerozpakuje a najmä nebojí takúto nenávisť šíriť, keďže naši sudcovia a prokurátori sú predsa staré osvedčené kádre, zocelené ešte v triednom boji. Doteraz som nepočul, žeby niekoho chceli súdiť za rozširovanie protislovenskej nenávisťi, aj tej tu máme požehnané.

Na druhej strane treba oceniť, že v programe tohoročného Festivalu slobody sa napriek židovským témam slovo holokaust nevyskytuje. Totiž ak Urválkovo vražedné besnenie v procesoch so „sionistami“ prenecháme Čechom, pretože aj Československo bolo iba ich záležitosťou, potom jediní, ktorí na Slovensku naozajstne fyzicky vraždili Židov, boli partizáni. Aj keď nie vo veľkom. Tu by sa možno tiež hodil nejaký sugestívny film, dráma alebo literárne pásmo, pretože iba jednoduché vypočítavanie tých, ktorých naši hrdinovia pokroku povražďili, by bola dosť suchá záležitosť. Dokonca pre odvážnych tvorcov by som mal aj jeden konkrétny tip – keď 10. decembra 1944 v horách nad Ladcami partizáni potrieľali a orabovali tri židovské rodiny, ktoré sa tam skrývali pred Nemcami. Aj s deťmi, vrátane povylamovania zlatých zubov. All inclusive. No kým sa dočkáme, že aj takéto témy sa objavia na „festivalu slobody“, asi pretečie ešte veľa vody Dunajom. Zatiaľ je trend taký, že skôr sa dočkáme predstavení o Trati mládeže alebo o pevnom postoji Vasilá Biľaka...

BESEDNICA

V Uhrovci, rodisku Ľudovíta Štúra a Alexandra Dubčeka, sa konali 24. 11. a 25. 11. 2015 celoslovenské oslavy dvojstého výročia narodenia najväčšieho slovenského národovca Ľudovíta Štúra. Oslavy však podľa väčšiny slovenských mediálnych prostriedkov (aj Slovenských národných novín č. 30/2015) boli len 24. 11. 2015. Prečo, keď podľa vytlačeného propagačného materiálu, programu osláv a pozývania organizátorov sa konali dva dni. Našťastie predstaviteľia ECAV na Slovensku a obce Uhrovec vedeli zabezpečiť priamy televízny prenos služieb Božích evanjelickej cirkvi na Slovensku (aspoň na druhom programe), kde si predstaviteľia tejto cirkvi, ale aj rímskokatolíckej a pravoslávnej, dôstojne uctili dvostoročnú pamiatku evanjelika Ľudovíta Štúra. No zo štátnych a z celospoločenských predstaviteľov sa na službách Božích nezúčastnil nikto (!) – až na výnimočnú pani poslankyňu NR SR A. Vittekovú. Mal tam za všetkých predniesť pozdrav predseda NR SR, no neprišiel. Nuž, ako takýto prístup hodnotiť? Veľmi zložito, ale aj jednoducho. Veď načo prísť do Uhrovca kvôli L. Štúrovi dvakrát

výnimku, pani poslankyňu NR SR A. Vittekovú. Mal tam za všetkých predniesť pozdrav predseda NR SR, no neprišiel. Nuž, ako takýto prístup hodnotiť? Veľmi zložito, ale aj jednoducho. Veď načo prísť do Uhrovca kvôli L. Štúrovi dvakrát

trvať dlhé roky. Práve v týchto životných chvíľach pozorujem, komu to prekáža a kto je za to, aby Slovákov bolo čo najmenej, aby pribúdali iné národnosti, ba neskoršie aj národy. Ľudovít Štúr za takýto stav nebojoval a ani ho nechcel zažiť, veď musel

Slávnostné dva dni v Uhrovci

po sebe, a ešte v nedeľu? Kto však prišiel, bol určite nielen prekvapený (teraz nemyslím na účasť predstaviteľov) programom osláv počas nedele. Za to sa treba poďakovať organizátorom, predovšetkým však predstaviteľom ECAV a obce Uhrovec.

O našom slovenskom dejateľovi sa píše veľa. Aj podrobne. Nebudem k tomu prispievať znalosťami alebo faktmi, ktoré už odzneli. Jedno je isté. Sme samostatný a slobodný štát. Máme svoju reč a ďakovať Bohu ju niekedy doslovne aj uvádzame alebo ňou hovoríme (aspoň niektorí). Táto skutočnosť však nemusí

žiť v inom štáte a iné národnosti sa s ním spájali v boji za samostatnosť Slovákov. Tak to odznelo aj počas prvého dňa osláv v sobotu 24. 10. 2015 z prejavov štátnych predstaviteľov. A čo naši „Tru(e)dy“? Co nám v RTVS predstavujú, o tom veľmi presne píše diváci, ktorí sa na film (či komiks) pozerali.

Som veľmi rád, že som mohol prispieť v roku 1992 hlasovaním vo FZ za zákon o rozdelení ČSFR. Teší ma, že to ocenili aj predstaviteľia Matice slovenskej pri dvadsiatom výročí tohto aktu. Som veľmi rád, že 20. 10. 1990 sme s mnohými poľnohospodármi zalo-

žili Roľnícku stranu Slovenska (mrzí ma však, že už neexistuje) a že v júni 1990 podporila tých, ktorí bojovali za vznik samostatnosti Slovenska. Mala vo svojom programe v deň vzniku aj jeden bod na podporu MS.

Nie som však hrdý na to, že na druhom dni osláv v Uhrovci som nevidel ani jedného z najvyšších predstaviteľov samostatnej Slovenskej republiky a jej celospoločenských organizácií.

Pavel DELINGA

DODÁVATEĽ KOMPLEXNÝCH RIEŠENÍ V OBLASTI
VÝROBY KNÍH, ČASOPISOV A KATALÓGOV

Plníme knižnice

už 146 rokov

Ludovít Štúr ako tvorca modernej slovenskej politickej koncepcie Príklad formovateľov slovenských dejín

Roman MICHELKO – Autor portrétu L. Štúra: akademický sochár Ján KULICH

Pri pokuse o uchopenie Štúra ako politika, resp. tvorca politickej koncepcie, si musíme uvedomiť niekoľko skutočností. V absolutistických monarchiách – a habsburská monarchia do roku 1848 takou nespornou bola – a s výnimkou rokov 1848 – 1849 tu až do Októbrového diplomu v roku 1860 v podstate neexistoval politický život v tradičnom zmysle, ako ho chápeme dnes. V takýchto politicky uzavretých systémoch sa politika redukuje na intrigy vnútri dvorskej komory, prípadne ak sumár vnútorných rozporov presiahne istú hranicu, spoločnosť sa stane objektom vzbur či dokonca revolúcií. Politika v dnešnom ponímaní, teda s fungujúcim parlamentným systémom a so systémom politických strán, ktoré odvodzujú svoju legitimitu od volieb čase pôsobenia Štúra v Uhorsku, s výnimkou krátkeho revolučného obdobia v roku 1848, v podstate neexistovala.

Pri pokuse o uchopenie Štúra ako politika, resp. tvorca politickej koncepcie, Štúrov život lemujú nasledujúce míľniky – štúdium na bratislavskom lýceu, vstup do Spoločnosti reči a literatúry československej, štúdium v Halle, pôsobenie na Katedre reči a literatúry československej, kodifikácia slovenčiny podľa stredo-slovenského nárečia, rozkol s Čechmi, ale aj s časťou slovenských osobností na čele s Jánom Kollárom, odmietnutie Palackého koncepcie austroslavizmu, vydávanie aj politických novín, účasť na uhorskom sneme, vyhlásenie SNR a účasť na dobrovoľníckych výpravách po boku Viedne, taktický príklon k Rakúsku, sklamanie z rakúskej politiky v časoch Bachovho absolutizmu a mesianistická viera v Rusko, ktorá sa prejavila v jeho politickom zámere Slovanstvo svet budúcnosti. Samozrejme, venovať sa všetkým aspektom Štúrových aktivít by si vyžiadalo celú monografiu, preto sa sústredím na jeho vzťah k uhorskej politike.

■ ZÁSADNÉ KROKY

Ak sa však máme venovať najzásadnejším politickým aktom, sotva môžeme začať inak než citátom Vladimíra Mináča: „Na počiatku bolo slovo. A to slovo bolo u Štúra.“ Presadenie a neskôr kodifikovanie kultúrnej stredo-slovenčiny ako spisovného jazyka bol zásadný sebauvedomovací akt. Bola to emancipácia voči kralickej bibličtine, a teda už imanentne obsahovala akt vymedzenia sa voči konfesijnému a aj českému prostrediu. Samozrejme, tento akt mal potom veľké dôsledky, o ktorých o mnoho rokov neskôr písal Milan Hodža v svojej práci Československý rozkol.

Druhým veľmi dôležitým krokom bolo založenie vlastných politických alebo presnejšie aj politických novín. Tým dostala nová slovenčina svoje sebaoptvrdenie, ktoré nebolo možno ignorovať.

Tretím krokom bola Štúrova

účasť v uhorskom sneme. Špecifikom Uhorska – na rozdiel od iných európskych krajín – bolo, že až do štyridsiatich rokov devätnásteho storočia bola snemovou rečou latinčina. V tom období mala v rámci modernizácie štátnej správy nahradiť latinčinu ako mŕtvý jazyk maďarčina, ktorú hornouhorskí slovenskí zemanovia ovládali slabšie alebo vôbec. Ďalším dôvodom bol mocenský boj medzi staršími konzervatívcami a mladšou generáciou šľachticov. Tí ovládali maďarčinu a sledovali liberálny program, ktorého kľúčovým bodom bolo presadenie zdanenia šľachty, ktorá dovtedy nijaké dane neplatila. Keď potom začali vychádzať Slovenské národné noviny, konzervatívci zistili, že nie sú celkom podľa ich predstáv. Fakt je, že Štúr rečnil na sneme ako poslanec za

slobodné kráľovské mesto Zvolen a žiadal viac práv pre slobodné kráľovské mestá. Po ňom vystúpil Ludovít Košút, ktorý niekoľkými slovami odkázal na svojho predchodcu s tým, že v tom a v tom bude s ním súhlasiť. Štúr síce nebol taký liberálny ako Košút, ale na vkus zemanov bol stále dosť voľnomyšlienkar. V priebehu rokovania uhorského snemu však prepukla revolúcia a tá viedla k prebudeniu sa maďarského nacionalizmu, ktorý bol oproti iným nacionalizmom tvrdší. Prebudenie maďarského nacionalizmu sa nevymedzoval len voči Viedni, ale aj voči menšinám na území Uhorska. Košútova koncepcia Uhorska ako taviaceho kotla, v ktorom by sa všetky národnosti pretavili na Maďarov, samozrejme u Štúra narazila. Na rozdiel od Košúta bol Štúr človekom jedi-

nej myšlienky: „Dovoľte národom, aby boli slobodní: to bude pýcha ľudstva, to prinesie aj hmotný ošoh všetkým, a to omnoho väčší, než mal teraz hociktorý národ z druhého utláčaného národa – národy uhorské k rovnosti a pobratimstvu prevoláva...“

„Pre Kossutha bola jediným a hlavným cieľom maďarskej revolúcie hegemonia maďarského národa. Vypätý nacionalizmus ako majetok a ako plamenný meč, povodeň, ktorá stále nabera na prudkosti a špine, kým nezaplaví všetko, čo bolo veľké, čestné, pokrokové: kým panské peštianske kasíno nezotrie aj posledné zo vznešených slov vpísaných na revolučných zástavách.“

„A pretože Maďari seba samých seba najviac cenia, stoja šibenice nad hlavou druhých národov.“

Štúrovo dielo Starý a nový vek Slovákov prezrádza, že nebol socialista, bol skôr radikálny liberál, samozrejme vo vtedajšom politickom kontexte. „Nebol revolucionárom, ale ani zradcom revolúcie, bol prudký a vášnivý, ale i obozretný pestovateľ taktiky, bol rozhladený po svete, ale obmedzený jedinou myšlienkou, bol radikál, ale uctieval Petrohrad, bol potenciálnym Európanom, ale nemohol vytrhnúť nohy z rodného trasoviska.“

■ VIERA V RUSKO

Agresivita maďarskej dženetry, priame ohrozenie rodiaceho sa národa v revolučných časoch akosi prirodzene postavili Slovákov (v dvoch dobrovoľníckych výpravách) na stranu Viedne. Ako sa neskôr ukázalo, bol to omyl. Otázka je, či sme vtedy mali na výber, resp. aké boli reálne alternatívy. Štúr podpísal výzvu Za jednotu mocnárstva Rakúskeho. Bol to však len taktický ústupok. Strategická koncepcia Štúra predpokladala emancipáciu tak od Nemcov, ako aj od Maďarov. Samozrejme, denná realita Bachovho absolutizmu tieto nádeje pochovala. Čoskoro to trpko ľutuje, keď hovorí: „Rakúsko sa rozhodlo všetky slovanské, maďarské, talianske národy vohnať do nemeckej klietky.“

V čase rozčarovania píše svoj politický testament Slovanstvo a svet budúcnosti, v ktorom píše: „Ostatne neveríme, že Francúzi aj uskutočnia túto veľkú ideu oslobodenia národov. Podľa našej mienky postaví sa na jej čelo iný národ, ktorý viac vytrpel, ktorý prechováva viac lásky voči ľudstvu než tí, ktorí sa častokrát viac ňou vystatujú, než aby v jej duchu pracovali.“ Štúr tento národ vidí v Rusku. Podľa Štúra sú Rusi chrbtovou kosťou slovenskej politiky,

prvým článkom viery, silou, ktorá dovoli udržať slovenský pohyb aj v najbezúdejnejších situáciách, je to jeho dôvera v budúcnosť. Je to jeho mesianistická idea – v tomto bode prestávajú všetky analýzy a kritické postoje.

Štúr je nielen mužom jedinej myšlienky, ale aj politikom jediného prostriedku. „Niet v Rusku takej nezhody medzi vládou a národom, ako je inde, v ohľade tom je tam väčší súhlas než kdekoľvek v Európe.“ A tak trochu naivne čaká na časy, „keď sa duch slovenský ešte viac rozšíri, keď sa pokrok slobody aj tam zjaví, vykoná táto zem diela veľké a dôležité pre Slovanstvo, vážne a rozhodujúce pre svet“.

■ PROTI AUSTROSLAVIZMU

Ďalšie politické vymedzenie Štúra je voči Palackého konceptu austroslavizmu. Kodifikáciou kultúrnej stredo-slovenčiny a odchodom od kralickej bibličtine sa stal zradcom pre istú a v tom čase značnú časť českej, ale aj slovenskej spoločnosti. Nepochopil ho Kollár, ale ani Palacký či Šafárik.

Štúr odmieta austroslavizmus: „Myšlienka urobiť z Rakúska oporný bod pre slovenské kmene v strednej Európe vyšla z hláv Čechov, menovite je výtvorom síce mnoho znalého a usadlého, ale bezmyšlienkovitého a krátkozrakého historiografa Palackého, ktorý sa ostatne pri jej koncipovaní dal do vleku českej šľachty, prívrženkyne Rakúska. Čechom sa pritom otváral výhľad na hegemoniu nad slovanskými kmeňmi v Rakúsku ... a tak sa tejto myšlienky chopili.“

Štúr považuje myšlienku austroslavizmu za neslovenskú. Budúcnosť Slovanstva vidí mimo Rakúska a proti nemu veľký slovenský rovnoprávny svet s Rusmi ako prvými medzi rovnými. Táto Štúrova koncepcia bude platiť v hlavnom prúde slovenskej politiky až do vystúpenia hlasistov.

Štúr bol prvý, kto jednoznačne a aj širokým vrstvám zrozumiteľným spôsobom určil základné vlastnosti slovenského národa. V začiatkoch jeho pôsobenia ešte neexistoval akceptovaný slovenský literárny jazyk, ešte nikto nevysslovil, že Slováci sú samostatné národné spoločenstvo líšiac sa od inojazyčných obyvateľov Uhorska a iných slovanských národov.

Po jeho smrti prevažná väčšina inteligencie so slovenskou materčinou používala jeho literárny jazyk, vznikla samostatná slovenská spoločenská verejnosť, ktorej členov spájali rad spoločenských zážitkov formovateľných vo vlastnej dejiny. A to je aj jeho najväčší politický odkaz.

Medzinárodná konferencia Slovanstvo a svet súčasnosti v Bratislave Priority spolupráce Slovanov

Výbory združení slovenskej inteligencie KORENE a Rada osobností

V kongresovom centre SAV na Štefánikovej ulici v Bratislave sa 8. decembra uskutočnila konferencia s medzinárodnou účasťou Slovanstvo a svet súčasnosti, ktorú organizátori v rámci prebiehajúceho Roka Ludovíta Štúra v Slovenskej republike venovali odkazu tohto veľikána pre našu súčasnosť.

Nad svoju kapacitu naplnená sála bola prvým dôkazom, že téma tohtoročnej konferencie skutočne zaujala. Slávnostnú časť konferencie otvorili fujařové melódie Vladimíra Baláža, na ktoré nadviazala všeslovenská hymna Hej, Slovania. K nej sa spevom pridali aj účastníci konferencie. Prítomných potom privítal predseda združení Viliam Hornáček, ktorý otvoril konferenciu referátom o Ludovítovi Štúrovi a jeho odkaze pre súčasné generácie. Zdôraznil v ňom, že Štúr nespornou patrí k nadčasovým morálnym autoritám slovenských aj slo-

vanských dejín. Stručne tiež načrtnol základné východiská zo súčasnej krízy a hlavné priority Slovanstva v budúcnosti, čím zároveň otvoril aj pracovnú časť konferencie.

■ STAROBYLOSŤ SLOVANOV

Filozof a kulturológ Viktor Timura predložil nové dôkazy o etnogenéze Slovanov, o ich starobylosti a význame pre európsku civilizáciu, ľudstvo a svet. V nasledujúcom referáte Roman Michelko objasnil Štúrovo politickú koncepciu a predstavy o spolupráci Slovanov. Zároveň však kriticky zhodnotil aj súčasný

stav. Historik Pavel Mičianik uviedol mnohé konkrétne prípady, keď sa slovanská vzájomnosť a spolupatričnosť prejavila v krízových obdobiach druhej svetovej vojny. Andrej Janco podporil svoju fundovanú argumentáciu o súčasnom stave Slovanstva premierným množstvom štatistik a grafov, čo zvýraznilo jej dosah. Známý televízny komentátor a publicista Ľubomír Huďo podrobil kritike bruselský centralizmus a vnucovaný multikulturalizmus, na ktorého troskách vidí budúcnosť Slovanstva a jeho historickú šancu prevziať civilizačnú štafetu ľudstva. Už štandardne vysoko kva-

likovanú analýzu súčasných svetových trendov a ich vplyvov na náš život a budúcnosť Slovanstva brilantne uviedol známy ekonóm Peter Stanek.

■ ÚLOHY SLAVISTIKY

Pracovná časť konferencie po krátkej prestávke pokračovala prednáškou odborníka na medzinárodné vzťahy Františka Škvrndu, ktorý sa zamerl na

pôsobenie Slovanstva v európskom a celosvetovom kontexte. O postavení a úlohách slavistiky v Ruskej federácii hovoril a zároveň premiatal dokumenty člen Ruskej akadémie vied Michail Jurievič Dronov, ktorý združeniam slovenskej inteligencie odovzdal publikácie s prerokovanou témou. Tento dar opätovoľ predseda Viliam Hornáček a venoval RAV dokumenty našich združení so vzťahom k Slovanstvu. Jozef Mižák predniesol spoločný referát vytvorený s Dušanom Šlosárom, kde sa autori zaoberali útokom globalizačných síl na tradičnú rodinu a jej úlohu v spoločnosti.

■ MLADÍ ZA SLOVANSTVO

Na záver pracovnej časti konferencie vystúpil Bohdan D. Ulašin, ktorý oboznámil účastníkov s názormi a postojmi mladej slovenskej generácie k vlastnej slovenskej identite a Slovanstvu. Konferenciu zakončili účastníci spoločným zaspievaním štátnej hymny Slovenskej republiky.

NA MARGO

Slovenské medárstvo žne úspechy po celom svete. Naša medovina, med a ďalšie produkty včelárov patria jednoznačne a už dlhé roky medzi absolútnu špičku kvality. Kde sa však máme šancu stretnúť s takouto kvalitou u nás? Samozrejme u certifikovaných včelárov. To, čo sa ako med za lacný groš predáva v našich, teda lepšie napísané v zahraničných supermarketoch, je iba ocukrovaná hmota, hustý aromatizovaný sirup plný chemických konzervačných látok.

Medové (mo)túzy

Aj tak – nájde sa medzi našimi čitateľmi niekto, kto vie ostatným poradiť, kde sa u nás dá sadnúť si k dobrej medovine? Verejné prevádzky tento prastarý a najmä zdravý, aj keď mierne alkoholický nápoj absolútne ignorujú. Dokonca nie všade pochodíte, ak si k obyčajnému čaju „priobjednáte“ aj med. Ale umelých sladidiel, trstinového či hnedého alebo nech aj len bieleho rafinovaného cukru máme už naozaj na výber. K výrobkom včelárov sa dostaneme iba pár dní v roku na rôznych trhoch, vrátane vianočných.

Cukrárne síce občas ponúkajú akýsi medový zákusok, ale už len jeho záručná lehota – takmer rok, je maximálne odrazujúca. Celosvetová federácia včelárov Apimondia organizuje každoročne súťaž o najlepšiu medovinu. Slovensko na nej získava jednu medailu za druhou. V reštauráciách a baroch však hosťom tento nápoj ponúknu len zriedkavo. Ocenenie Slovenský med za špičkovú kvalitu s právom používať ochrannú známku získali mnohí naši včelári. Je to dôkaz o tom, že využítie výnimočnej bioflóry Slovenska a dlhoročných skúseností našich včelárov prináša svoje výsledky aj na produkciu kvalitného medu. Med spĺňa tie najvyššie kritériá zo zdravotného hľadiska, vzhľadu, chuti, farby či prímеси nežiaducich prvkov. Med od včelárov, ktorí vlastnia ochrannú známku Slovenský med, je medom, ktorý má pre zachovanie zdravia človeka obrovský význam. Je najplnohodnotnejšou potravou, ktorá obsahuje takmer všetky zložky výživy potrebné pre ľudský organizmus.

Včely sú najlepším indikátorom čistej prírody. Veľmi im vyhovuje čistá príroda a najmä poľnohospodárstvo bez chemických postrekov. Ak vo vašom okolí ubudlo včelstiev, nie je to len preto, že starí včelári vymierajú alebo pre krádeže včelstiev, či preto, že včelárstvo je naozaj všestranne náročná záležitosť. Je preto najvyšší čas sa zamyslieť.

Podpora včelárstva na Slovensku je možno najdôležitejšie zo všetkých nám známych i neznámych politických hesiel. Ak nepomôžeme prežiť včelárom a ich včelám, ťažko prežijeme bez nich!

(ib)

Miesto, na ktorom spí večným snom Jarošova a Kronerova Tisícročná včela Paseka naozaj nielen včelárska

Text a foto: Ivan BROŽÍK

Najväčší včelársky skanzen v strednej Európe, vyše tristo exponátov zo včelárskej histórie i súčasnosti. To je malebný kúsok lesa neďaleko Kráľovej pri Senci. Momentálne mierne neprístupný, lebo dostať sa na Paseku cez cestármi okupovanú stavbu nového povrchu cesty smerom na Galantu je takmer nemožné. A sezóna sa aj tak nedávno skončila.

Traktor s vlečkou naloženou nádherne voňavými jablčkami. Iba dvadsať minút od Bratislavy, je to úžasné. Aj pohľad, aj vôňa. A ešte veniec na majestátnom kmeni nádherného stromu. Akémusi nešťastnému chlapcovi. Na tom istom mieste o pohľad viac, tentoraz dost' bolestivý.

Jarošov Pichanda to mal tiež ťažké. No nebál sa nijakej práce, počas celého roka tvrdo pracoval. Na jar chystal drevo, cez leto kosil seno a na jeseň sa vybral do sveta na múračky. Popri práci si však

plásty. Mohli to byť diery v zemi, jaskyne, dutiny, kmene, koruny stromov, ale aj ľudské obydlia.

Len na území Slovenska je brtníctvo historicky doložené od 5. storočia. Slovanom bolo vlastné aj pre krajinné prostredie, ktoré osídľovali, a med a iné včelie produkty takto získavané boli v stredoveku vývozným artiklom Slovanov. Veľký rozkvet však brtníctvo zaznamenalo i v novoveku. V jednotlivých krajinách upravovali brtníctvo činnosť zákony, brtníci zakladali cechy s vlastnými artikulami, volili cechmaj-

o včeličkách, ktoré sa celoročne s obzvláštnym úžitkom obsluhovať majú, od neznámeho autora vyšla v Skalici už v roku 1775. V roku 1792 vyšla v Banskej Bystrici kniha Jána Glosyusa Obsah potrebných naučení a pravidiel vedle ktorýchž se včely rozšafne a s úžitkom opatrovať dajú. Národný buditeľ, katolícky farár Juraj Fándly pre povznesenie chudobného pospolitého ľudu napísal knihy Piňní domajši a políi hospodár vynaučujúci nevedomého pochibujúciho hospodára, 1 – 4 (Trnava 1792), O uhoroch a včelách rozmlúvaní medzi úradskima a richtárom o včelárskom hospodarstve (Trnava 1801) a Slovenski včelár vynaučujúci (Trnava 1802).

Slovenski včelári začali svoje správy a poznatky o včelárení uverejňovať v Slovenských novinách (1849, 1861), mali priestor aj v časopise Obzor (1863 – 1886), ktorý sa zaoberal hospodárstvom, remeslami a domácim životom.

■ MÚZEUM NA PASEKE

Múzeum včelárstva na Slovensku začalo zhromažďovať svoje zbierky v roku 1975. Iniciátorom jeho založenia bol Rudolf Mičeta, autor prvého diela o dejinách včelárstva na Slovensku, spolu s Vojtechom Križanom. Múzeum zhromažďuje materiál a dokumenty o vývoji včelárstva a jeho využívaní v rozličných oblastiach života človeka. V expozícii nachádzajúcej sa v areáli Včelárskej paseky, založenej v roku 1930, sú vystavené unikátne zbierky úľov (klátov, dlabákov a košov) používaných už v 17. storočí, debničkové úle rozličného typu z 18. storočia, ktorých najväčším propagátorom na Slovensku bol už spomínaný Juraj Fándly. Osobitnú skupinu vo vývoji úľov predstavujú reliéfne a figurálne úle. Skanzen dotvárajú ďalšie typy úľov používaných vo včelárstve od 19. storočia po súčasnosť. V budove veľkého včelína sú umiestnené medomety, lisy na medzistienky, včelárske pomôcky a potreby z rozličných období vývoja slovenského včelárstva. Expozícia doplná výstava včelárskej literatúry, domácich aj zahraničných odborných časopisov a ukážky výrobkov zo včelích produktov.

■ VČELIA OÁZA

V tichom a krásnom prostredí lesoparku pri obci Kráľová pri Sen-

Dominantný symbol Medovej paseky v Kráľovej pri Senci.

vždy našiel čas na svoju obľúbenú fajku a prstom po svojich obľúbených mapách precestoval celý svet. Jeho neskoršia smrť bola až absurdná, zadusil sa črepinou zo skla. Vo včelíne.

■ VČELA NIE TISÍCROČNÁ...

Je oveľa staršia. A s ňou včelárstvo. Prvú zmienku o včelárení na našom území zaznamenal grécky filozof Priscus, ktorý prišiel v roku 448 s posolstvom cisára Theodósia k hunskej vodcovi Attilovi, v ktorom oznamoval: „Z dedín nám prinášali ľudia potravu, namiesto obilia proso a namiesto vína med, tak menujú to obyvatelia týchto miest.“

Priscus vtedy slovenské slovo med pogrčtil na medos. Zo slávneho obdobia Moravského kniežatstva, za panovania Mojmir II. pochádza arabský cestopis Kniha ciest a krajín, napísaný pred rokom 907. V časti o Slovákoch sa okrem iného uvádza: „Majú akési drevené nádoby na stojanoch, v ktorých sú vyvrtané otvory pre včely a ich med, a tieto drevené nádoby nazývajú ulidž... Nápoje si zhotovujú z medu... Majú mnoho nápoja a medu a sú medzi nimi aj takí, čo majú sto veľkých nádob medoviny.“

■ BRTNÍCI A VČELÁRI

Ľudia jednoducho včelám med závideli a vykrádali ich plásty. Prvý „primitívny“ včelár pozorovaním zistil, že včely sa počas pokročilej jari roja a hľadajú nový príbytok. Aby nové hniezdo ostalo nablízku, vysekal do vhodného vedľajšieho stromu brť (dutinu), ktorú vyrojené včely rady obsadzovali. Tento spôsob včelárenia, nazývaný brtníctvo, má svoje začiatky už v posledných storočiach pred našim letopočtom a vrchol dosiahol v stredoveku. Branie medu od divých včiel uskutočňoval človek v dejinách rôznym spôsobom, ktorý bol podmienený prostredím, kde si včely stavali

stra, do 19. storočia bolo brtníctvo v Európe dedičným povoláním. Brtníci mali dokonca v lesoch svoje vlastné revíry. V súčasnosti prežilo brtníctvo v nezmenenej podobe v Európe len na južnom Urale v Baškírsku, začína sa však opäť obnovovať aj inde. Brtníci sa združovali do spoločenstiev. Na ich čele stál starosta, ktorý zastupoval brtníkov pred vrchnosťou a staral sa o to, aby sa dodržiavali artikuly, ktoré obsahovali ich práva a povinnosti. Nezohody medzi sebou riešili aj pomocou takých dokumentov, akými bolo aj Žilinské rojové právo z roku 1378 či Dolnorakúsky traktát z roku 1678.

■ ZROD MEDÁROV

Časom si včelári preniesli kmene stromov so včelami k domu, tiež začali dlabat' z hrubých kmeňov stromov kláty a robiť úle z hrubých dosák. To všetko vidieť na Včelárskej paseke. Aj pletené koše zo slamy alebo z prútia. Slovensko so svojimi lesmi a s lúkami malo odpradávna vhodné podmienky na chov včiel a včelárstvo bolo dobrým zdrojom príjmov. Medom a voskom sa platili dane. Chov včiel mal preto aj zodpovedajúce privilégia. Med bol totiž jediným sladidlom a sviečky sa robili len zo včelieho vosku. Tie vidíte dnes najmä na vianočných trhoch. Objavením Ameriky a otvorením morských ciest do východnej Indie sa doviezlo do Európy množstvo cukru. Na zmierňovanie následkov vydala Mária Terézia v rokoch 1775 a 1776 včelárske patenty, ktorými štát podporoval rozvoj včelárstva. Panovník Jozef II. v roku 1785 zrušil poddanstvo, Ferdinand V. v roku 1836 zrušil tzv. malú dežmu, do ktorej patrila aj daň zo včiel.

■ VČELÁRSKA OSVETA

Osvetu o včelárstve šírili aj knihy, noviny a časopisy. Prvá včelárska kniha vydaná na Slovensku v reči ľudu – Krátke naučení

Úle od výmyslu sveta.

ci sa nachádza najstaršie včelárske kultúrne a osvetové centrum v Európe a zároveň aj najväčší včelársky skanzen v strednej Európe – Včelárska paseka. Kto by sa chcel dozvedieť čo-to o histórii a súčasnom stave včelárstva na Slovensku, vhodnejšie miesto nenájde. V areáli paseky sa nachádza i záhrada s medonosnými rastlinami a arborétum. Okrem turistických prehliadok sa vo Včelárskej paseke uskutočňujú i rôzne výstavy, prednášky a konferencie. Návštevníci paseky majú možnosť zakúpenia si včelích produktov. Milovníci romantiky sa môžu dokonca v sezóne dohodnúť aj na možnosti v tomto úžasnom areáli prenocovať.

■ CHÝR AŽ V ZÁMORÍ

Každý návštevník Včelárskej paseky pri Kráľovej by nemal zabudnúť požiadať o nazretie do kníh návštev. Určite ho priam fascinujú slová uznania od hostí zo Spojených štátov amerických či dokonca až z Tichomoria. Paseka je známa na celom svete, iba u nás sa o nej akosi málo vie. A to už niekoľko rokov láka aj cykloturistov, ktorých výlety za dobrodružstvom a poznaním len zriedka smerujú do tejto medovej oázy. To ticho, ten majestátny vzácny drevín, ale aj včela, ktorá zohrala jednu z hlavných postáv v diele Petra Jaroša, dokonca v podobe autentického filmovej kulisy, to stojí za pozretie. Prechádzky po parku zrelaxujú aj tú najsmutnejšiu dušu. A ešte čímisi výnimočným oplýva paseka – je tam nádherne v akomkoľvek počasi. Nostalgie zimných dní po závere tohtoročnej sezóny bude určite úchvatná. A to už aj ruch v neďalekom sade ustane. Iba Tisícročná včela zostane. Dúfajme navždy.

Aj táto maska skrývala sladké plásty plné medu.

Mýty sú prvým pokusom človeka vysvetliť a usporiadať svet

Rozprávka – horúca plazma zázraku

Miroslav PIUS – Ilustrácie Ľudovít FULLA

Na mytologické prvky v slovenských ľudových rozprávkach ako prví poukázali Samo Ormis (Komentár k rozprávke Dva holúbky) a Ján Francisci: „Pripomínam ti povesti a báje indické, pripomínam ti prorocktva židovské... báje egyptské a grécke.“ Francisci (Slovenské povesti) nazýva rozprávky „povesťami“. Takisto aj Pavol Dobšínský a A. H. Škultéty v úvode k svojmu vydaniu Slovenských povestí (1858) hovoria o „bájach a povestiach“. Pravda, najvedeckejšie sa o rozprávkach vyjadril Ľudovít Štúr vo svojom vedeckom diele O národných povestiach a piesňach pliemien slovanských (1853). Prvý zápis slovenských rozprávok máme od S. B. Hroboňa z roku 1830 (O kupcovi a synovi Jankovi). Takisto aj Pavol Dobšínský nazval rozprávky „bájkami a povestiach“, pričom pod slovom báj mal na mysli mýtus: „Báje naše vyjadrujú názor na svet.“

Mýty sú skrytou súčasťou nášho vlastného života a sú v nás permanentne prítomné. My sami vytvárame stále a stále nové mýty, pretože ich potrebujeme. Vytvárame ich bez toho, aby sme si tento duševný proces uvedomovali. Naši predkovia mýty nevymýšľali – oni ich žili. Mýty tu boli pred akýmkoľvek náboženstvom, mýty sú prvým pokusom človeka vysvetliť a usporiadať svet. Pochopiť svet a zaviesť v ňom stály poriadok.

■ Z HLBOK VEKOV

V hlbokéj ľudskej minulosti mýty odrážali tradície a život kmeňa. Kmeňová mytológia bola prvým náboženstvom. Strata mýtov v moderného človeka znamená mravnú katastrofu. Mytologickí hrdinovia vstávajú z mŕtvych, pretože sami tomu veria, len obyčajní ľudia skutočne umierajú. Mytologické motívy sa v premodelovanej forme objavujú v rozprávkach, legendách a vo folklóre. Najznámejšie mytologické motívy: hrdina – vykupiteľ, hrdina – demiurg, drak, had, veľryba, obluda, zostúpenie do podsvetia, pekla, jaskyne... majú svoje miesto v rozprávkach všetkých národov na zemi. Teda cesta viedla po tejto racionálno-dobovej línii: mýtus – epos – rozprávka.

Archetypy tvoria obsah všetkých mytológií a náboženstiev, pretože sú jednoducho oveľa staršie. Sú predobrazom našich pradávnych pudov. Vytvorili kolektívne vedomie ľudstva, ktoré je vo všetkých ľuďoch prítomné, tvoria základ našej povahy. Sú ako vyschnuté korytá riek, ktoré opustila voda, ale ktoré sa po určitom čase môžu znovu naplniť. Často zvykneme hovoriť o „vode života“. Existuje v nás samých myslenie v prastarých obrazoch, stará symbolika, ktoré sú oveľa staršie ako historický človek sám. Máme ich vrozené, pretrvávajú vo všetkých generáciách a večne živé na-

pňajú základné vrstvy našej duše. Najstarším archetypom je koleso. Je to staroveké slnečné koleso a ukrižovanie na ňom predstavovalo obeť slnečnému bohu. Človek sa potreboval permanentne zmieriť so svojím bohom (bohmi), preto mu ponúkal ľudské, zvieracie obete a prvú úrodu zeme. Slnečné koleso je najstaršou náboženskou predstavou vôbec.

■ PODOBENSTVÁ

Náš Popolvár „letí ponad doly, ponad hory“ takisto ako sumersko-akkadský hrdina Athant, izraelský Eliáš, grécky Faeton – ten tiež cvála na ohnivom koni. Rozprávka Cesta k slnku je vlastne prerozprávanie gréckeho mýtu do naratívnej podoby, takisto ako v rozprávke Slnčový kôň oživuje prírodu, keď svieti – všetko žije, keď nesvieti – nastane tma a prídu pohromy. Tento motív je často frekventovaný v starých egyptských, sumerských a gréckych mýtoch.

Častými motívmi, ktoré nájdeme v mýtoch, sú oslobodenie, prekliatie, premeny ľudí na zvieratá a opačne, putovanie, osudy najmladšieho syna, neobyčajné narodenie hrdinu (Herakles), krížne cesty, motív zázračného stromu ako kolektívna spomienka na animizmus (strom života, strom poznania, strom v záhrade Hesperidií, ktorý rodí zlaté jablko, Paridovo jablko pre najkrajšiu bohyňu). Osudové krížne cesty nájdeme v Zakliatej hore, premeny ľudí na zvieratá alebo veci v Radúzovi a Ľudmile, zázračné neobyčajné narodenie v Lomidrevovi, čarovné, magické predmety (prvý pohár, prvá lyžica polievky, prvý kus mäsa) v Zlatej podkovke, zlatom pere a v zlatom vlase. V rozprávke Berona tvorí ústredný motív strom rodia zlaté jablko a s tým istým motívom sa stretáme aj v rozprávke Dalajlama. V rozprávke Ľudojedi dostáva dievčina od veštice čarov-

né kľbko s príkazom, „aby koniec nitky o prvý strom uviazala, nitku z kľbka za sebou trúsila, a tak aby šli...“. Tento motív akoby z oka vypadol gréckemu mýtu o Ariadnovej niti, ktorú ťahal hrdina Tézus za sebou v Labyrinth. Akkadský kráľ Gilgameš, grécky cestovateľ Iáson a hrdina Herakles sú vlastne tragickí pútnici, vydedenci bez cieľa, vyhnanci, nespokojenci, rebeli. Oni sú predobrazom, archetypom, prvým modelom pre všetkých našich najmladších synov, utlačané sirotky, chudobných bedárov, ktorí sa vyberú do sveta, aby našli svoje šťastie. Nájdeme ich takmer vo všetkých našich ľudových rozprávkach. Všetci putujú, hľadajú a napraviajú svet. Hrdina z rozprávky Zlatá krajina ako grécky demiurg prináša ľuďom chlieb, víno a víťazný meč. S tajomným pôvodom narodenia, ktoré silne pripomína narodenie Herakla, sa stretáme v rozprávke Piatko a Pustaj, takisto v Nebojsovi.

■ TABU A RITUÁLY

Tabu je posvätný zákaz („Ovocie z tohto stromu nesmieť trhať“, Kniha Genezis). Tabu je najstarší, nepísaný zákon ľudstva. Je starší ako bohovia a siaha až do prednáboženského obdobia. Tabu má ochraňovať tých, ktorí ho dodržiavajú, a kruto trestať tých, čo ho porušujú (Kain). Tabu je najstaršou formou svedomia. A čo je svedomie? Svedomie je uvedenie si toho, že zavrhuje určité naše želania. Každý, kto má svedomie, pociťuje výčitku za vykonaný čin – má vedomie viny.

Animizmus je prvotné náboženstvo a vyjadruje predstavy o dušiach a duchovných bytostiach. Animizmus je oživovanie zvierat, stromov, prírody, kameňov tak, že im primitívny človek pripisuje dušu. Taký človek verí, že duša môže kedykoľvek opustiť telo a nasťahovať sa do iného tela alebo do inej duše.

Teda duša je vlastne nezávislá od tela a duše rastlín a zvierat sa podobajú ľudským dušiam. Z bohov sa rodia iní bohovia alebo ľudia, preto starí bohovia musia zmrieť dobrovoľne alebo násilnou smrťou, aby sa z ich tiel a zo sekretov narodili noví bohovia. Prvé obetované dievča sa mení na klasy, aby dalo život rastlinám. V škandinávskej mytológii bohovia tvoria svet z tela svojej obete – obra Ymiho (staroindický Jamu, iránsky Jimu). V gréckej mytológii Kronos vykastruje Uranu a z jeho semena sa narodí Afroditu. Kronos z obavy o svoju vládu požerie všetky svoje deti okrem Dia. Ten zabije svojho otca. Agamemnonov otec Atreus dal predložiť Thyestovi ako jedlo jeho vlastné deti.

V čase, keď sa po Homérovi epické básnictvo stalo majetkom širokého obyvateľstva a vkus publika pripúšťal materiál z rozličných prameňov, vstupuje po prvýkrát na scénu rozprávka v podobe heroického eposu. Najobjemnejšia zbierka ľudových rozprávok sa sústredila okolo postavy Herakla.

■ TRINÁSTA KOMNATA

Fenomén prvotného zákazu – tabu – dostal v našich rozprávkach podobu trinástej zakázanej izby, príkazu neprezradiť určité tajomstvo, alebo zákazu vykonať určitú činnosť. Že zakázanou izbou je práve tá trinásta, nie je náhodné. Číslo trinásť je nepárne, nedá sa symetricky rozdeliť na dve rovnaké polovice a je teda asymetrické, niečo, čo naši predkovia vnímali ako nerovnaké a chaotické. Vo viacerých našich rozprávkach je tabu práve tá trinásta komnata (Pamodaj šťastia, lavička, Za zlatým jablčkom, Zlatá krajina...). V Dalajlamovi je tabu stará kniha, v Troch zlatých hruškách je tabu ukryté v skrývke. Stopy po násilnom zabíjaní a rituálnom kanibalizme nájdeme v Zlatovláske (zadržnuté deti), v Loktibradovi „mäso z kostí poobhrýzal a kožu zavesil na dvere, potom vzal hlavu a gamby z úst odrezal...“.

■ HOROROVÝ OBSAH

V rozprávke Za zlatým jablčkom čert priniesol z polovačky človečiu hlavu a povie: „Tu máš túto človečiu hlavu, uvariš mi ju na večeru a sama si vylúp oči, urež nos a uši z nej, uvar si ich s mliekom či s medom a zjed.“ V Lomidrevovi vták, ktorý nesie hrdinu, žerie ľudské mäso. V Mahulieni je obetované nevinné dieťa. Vo Vlkodlakovi dal kráľ svojej žene „ruky po lakte odťat“. V rozprávke Otcov hrob drak prikáže princeznej, aby „kúsky tela do jedného vreca pozbierala“. S otvoreným rituálnym kanibalizmom sa stretávame aj v rozprávkach Ľudojedi, Piatko a Pustaj a Kráľ času.

V Troch zhavraných bratoch sa môžeme stretnúť s animizmom. Mesiac tu hovorí a koná ako človek, má ľudskú matku a človek sa môže premeniť na strom. V rozprávke Radúz a Ľudmila prehovorí slina a dievčina sa postupne premieňa na topoľ, hrušku a zlatú kačku. Takýchto a iných premien je v rozprávkach viac ako dost.

Autor je slovenský publicista a spisovateľ.

BESEDNICA

Na Dušičky sa už pomaly zabúda, v nás však neustále rezonuje zážitok, o ktorý by sme sa s vami radi podelili. Často si ťažkame na neúctu k vlastným dejinám, miznúce prejavy vlastnenectva či národovectva. Z tohto negatívneho javu viníme kdekoho. Najmä rodinu a školu. Nasledujúca svetlá výnimka nám azda dáva nádej...

Nebol to sen...

Upratujeme na cintoríne – čistíme s manželkou mamkin hrob, keď si zrazu všimneme celkom blízko krdlik detí, vari tretiakov alebo piatokov, ako sa s pani učiteľkou spôsobne presúvajú pomedzi hroby. Zbystríme pozornosť, zaostrieme sluch: „Tu je pochovaný náš spisovateľ Ján Štiavnický. Bol redaktorom vysielania pre deti v košickej televízii a písal najmä rozprávky. Kto ste, deti, prečítali nejakú rozprávku od pána Štiavnického?“

„Ja, ja, aj ja...“ reagujú školáci v hlúčku.

„A tu, deti, je hrob našej pani doktorky Kuřatkovej. Pochádzala z Moravy, ale celý život liečila našich ľudí. Dopoludnia v ambulancii, po obede sadla do sanitky a so sanitkárom pánom Čurilom do noci obchádzala s lekársym kufrikom chorých v okolitých dedinách – kde ju kto potreboval... Ľudia si ju za obetavosť veľmi vážili a doteraz na ňu s láskou spomínajú. A tu, hľa, odpočívajú primár Timko, bol chirurgom v kropašskej nemocnici, možno operoval aj vašich pribuzných... A vo vojne liečil ranených, volali ho partizánsky chirurg... Aj o ňom pán spisovateľ Štiavnický napísal knihu... Teraz pozorne prejdeme k hrobu majstra Fabiniho. Bol to maliar, ktorý mal veľmi rád Slovensko, namaľoval stovky pekných obrazov, najmä krajíniek...“

A ekurzia takto pokračovala ďalej. Pri každom hrobe zostala zapálená sviečička a odriekaná modlitba. Po chvíli boli deti pri kaplnke, stáli pod krížom.

„A teraz, moji milí, zapálime sviečku a pomodlíme sa za dušičky všetkých zomretých...“ A už sa nieslo cintorinom tiché detské odriekanie modlitby Otče náš... Nie, nebol to sen, bola to zrejme školská vlastivedná vychádzka, pretavená do praktickej nauky vzťahu ku krajine, k jej minulosti, osobnostiam a v prenesenom význame aj k vlastnenctvu – k u nás tak „celebritami“ po-nieveranej i posmechovanej láske k vlasti. Sme presvedčení, že dobré semienko bolo zasiat. Paradoxne, na cintoríne...

Pani učiteľka, nepoznám vás osobne, ale patrí vám naša vďaka a úcta! A prepáčte, že sme si vašu aktivitu viac nevšimli aj minulý rok, keď ste boli podobne zaujatá výkladom školákom na opačnom konci cintorína...

Kde sa to udialo? V Spišských Vlachoch 28. októbra 2015 predpoludním.

Manželia MARTIŇUKOVCI, Košice

Herec večer čo večer dokazuje svoju opodstatnenosť na javisku Emil Horváth plný energie a dynamiky

Zhovárala sa Anna SLÁVIKOVÁ – Foto: archív SND

Režiséri mu zverujú úlohy náročných, psychicky zložitých, často rozorvaných postáv. Začínal v divadle SNP v Martine, po ôsmich sezónach prešiel na Novú scénu, od roku 1984 pôsobí v Činohre SND v Bratislave. No odskočí si aj do petržalského divadla Aréna, Divadla Andreja Bagara v Nitre, Štátnej divadla Košice, ba i do niektorého z pražských divadiel či už ako účinkujúci, alebo režisér. K jeho najvýznamnejším režijným prácam patrí naštudovanie drámy Alberta Camusa Caligula na pôde SND v Bratislave. Málokto z nás herec dostal toľko príležitostí nakrúcať celovečerné filmy, no najmä televízne inscenácie. Za svoju prácu v oblasti rozvoja kultúry získal viaceré ocenenia, je držiteľom Ceny Jozefa Kronera i národnej ceny Rad Ľudovíta Štúra II. triedy, istý čas bol riaditeľom Činohry SND v Bratislave. Herec, režisér a bývalý pedagóg EMIL HORVÁTH (1945) nedávno oslávil sedemdesiate narodeniny.

• Na začiatku vášho profesionálneho pôsobenia ste mali za menom taký malý prídavok – ml. Zrejme pre rozlíšenie s otcom. Mohol si vás vôbec niekto pomýliť?

Prídavok za mojím menom „mladší“ som si ako mladý herec písal z jednoduchého dôvodu. Keďže sme mali s otcom úplne totožné mená, už len kvôli daňovému úradu sme potrebovali, aby nás úradníci dokázali odlišiť. Otec bol v tom čase už známy herec, no ja ako každý nováčik v „brandži“ som sa najprv musel presadiť. Mal som šťastie, podarilo sa mi to. Takže po čase nás už verejnosť akceptovala ako dvoch samostatných umelcov, skrátka, zvykli si na to, že sme dvaja, aj keď to vôbec nebolo ťažké, pretože svojím prejavom sme boli vždy úplne odlišní.

• Potešil sa otec, keď ste mu prezradili, že ho chcete nasledovať?

Priznám sa, otec z mojej voľby povolania nebol nadšený. Vedel, čo táto profesia zahŕňa; uvedomoval si, čo znamená pre herca presadiť sa v praxi. Herectvo je totiž príliš závislé, neslobodné povolanie, chcel ma od toho uchrániť. O to viac ho tešil každý úspech, ktorý som dosiahol. Ale aj úspech v tejto branži je veľmi relatívny!

• Možno sú profesie, v ktorých sa vyplatí protekcia. Ako ste tie začiatky zvládali vy?

Hovoriť o protekcii v hereckom povolani a v umení vôbec by bolo naivné. Pre herca je základom talent, na ktorom stavia ostatné svoje danosti. A večer o devätnástej hodine, keď sa začne predstavenie, by ste divákovi darmo vysvetľovali, koho syn je hlavný predstaviteľ. Herec večer čo večer po celý svoj aktívny život dokazuje svoju opodstatnenosť existencie na javisku. Iba vtedy má šancu zotrvať na ňom, keď si ho želajú diváci.

• Na svoje prvé pracovisko po ukončení štúdia na VŠMU – do divadla v Martine, ste nastupovali za dosť dramatických udalostí. Aká atmosféra vládla začiatkom septembra 1968, pár dní po vstupe okupačných vojsk?

Bolo to naozaj zložitá obdobia. Krátko pred mojím nástupom sme boli s Milanom Kňazkom i s ďalšou spolužiačkou Vierkou Richterovou na festivale v Erlangene v západnom Nemecku. My traja sme vtedy tvorili celý herecký ročník, najmenší v histórii VŠMU. Keď bolo treba, vypomáhal nám spolužiak z nižšieho ročníka Jožko Bednárík... Po ceste domov sme stretávali kolóny ruských a vôbec spojeneckých tankov. No zostať vonku som nedokázal. Mal som príliš silné väzby na svoju rodinu, ktoré mi nedovolili stať sa emigrantom. Vrátil som sa domov a nastúpil do divadla v Martine. Samozrejme, začiatok mojej profesionálnej kariéry bol touto „priateľskou pomocou“ veľmi poznačený.

Emil HORVÁTH patrí k stáliciam na slovenskom hereckom nebi.

• Ako vás prijali v tamom súbore?

V tom čase bol martinský súbor veľmi silný. Pôsobilo tam nie menej ako tri desiatky vynikajúcich hercov. A, pravdaže, aj môj otec. No nielen podľa neho vedeli o mojej existencii. Všetci ma poznali z predchádzajúcich účinkovaní v bývalom školskom divadle, ktoré mala VŠMU prenajaté v priestoroch Reduty. Martin bol v sedemdesiatych rokoch kultúrnym mestom, tamjšie divadlo malo svoju tradíciu a mimoriadne dobré meno i stálu divácku klientelu. Tešil som sa, že som sa dostal do takého výborného kolektívu.

• A predsa vás po ôsmich rokoch martinského pôsobenia zlákala Nová scéna v Bratislave.

Nová scéna bola pre mňa istá zmena a najmä bol s ňou spojený môj návrat do hlavného mesta, kde som dostal množstvo ponúk z televízie i filmu. Zároveň som sa v Bratislave stretol so svojimi generačnými súputníkmi. Dochádzať kvôli každému filmovaciemu dňu vyše dvesto kilometrov je naozaj veľmi únavné, najmä to cestovanie v noci. Uvedomoval som si síce, čo bude nástup po pôsobení v Martine pre mňa znamenať – že budem začínajú od začiatku, ale veril som si. Viera vo vlastné schopnosti je v tejto profesii nevyhnutná. Išlo o riziko, a to vyšlo. Takže nelutujem.

• S Milošom Pietrom ste sa pracovne stretávali na rôznych miestach. Začínali ste pod jeho režijným vedením v Martine v Čechovovom Višňovom sade, neskôr, už na Novej scéne, vám ponúkol úlohu taktiež v Čechovovej hre Čajka, napokon vás privítal v Národnom divadle Richardom III. Vyjadrili ste sa o ňom, že to bol posledný demokrat na Slovensku. Ako sa jeho demokracia prejavovala a aký ste mali k nemu vzťah?

Miloš Pietor pochádzal zo známej osvietenskej rodiny, jeho otec bol minister. Dostal vzdelanie na anglických školách a jeho umelecké nadanie bolo podporené všestranným exaktným vzdelaním. Keďže mal nadanie aj na pedagogické pôsobenie, stal sa z neho nielen výborný herec a režisér, ale aj učiteľ mladých adeptov herectva. Nedá mi nespomenúť ešte jednu jeho vzácnu vlastnosť – a tou je, že pri každom probléme, ktorý sa objavil, hľadal konsenzus, teda riešenie vyhovujúce všetkým zúčastneným stranám, čo je v dnešných časoch mimoriadne ojedinelá ľudská vlastnosť. Som rád, že som ho v živote stretol a dovoľím si povedať, že v SND i vôbec v našom divadelníctve veľmi chýba.

• Pôvodne ste túžili byť filmovým režisérom. Čo vás lákalo na tomto povolaní?

Filmovú réžiu som chcel študovať najmä preto, že ma lákalo

stáť na druhej strane kamery. No keďže som skončil na VŠMU herectvo a dostával som veľa hereckých príležitostí, štúdium na pražskej FAMU som odkladal. Napokon som sa k tomu postu predsa len dostal. Ako režisér som pracoval na mnohých inscenáciách, filmoch pre kiná, ba aj televíznych filmoch. Pred tromi rokmi som režíroval film Nárámok, ktorý uviedla Slovenská televízia. Ide o adaptáciu Lermontovovej hry Maškaráda, ibaže v súčasnom ponímaní. Do hlavnej úlohy som obsadil výborného českého herca Jiřího Langmajera, ktorý v tom období hral aj v predstavení činohry SND Čajka.

• Kolegovia o vás prezradili, že niekedy hráte s takým zápalom, až sa dostávajú priam do tranzu. Stihate vnímať popritom aj reakcie publika?

Herectvo je uvedomelá činnosť, takže len s tým „tranzom“ by som na javisku toľké desaťročia nevydržal. Je pravda, že sa dokážem poriadne vžiť do roly. Raz sa mi dokonca stalo, že som si počas predstavenia poranil koleno, až mi ho museli dať do sadry. No to sa dialo, až keď som na javisku skončil. Diváci nemali ani tušenie, čo som vtedy prežíval.

• Ak si môžete vybrať, aký žáner zvolíte pre svoje interpretačné či režijné zábery?

Pre mňa je absolútnym žánrom, ktorý v divadle uznávam, tragikomédia. V SND som režíroval tragikomédie, ktoré boli dlho v repertoári – D. Harwood: Kvar-teto, N. Simon: Zlatí chlapi (tých som režíroval aj v ND Brno), B. Ahlfors: Posledná cigara, od toho istého autora aj ďalšie dve hry: Ale, ale, pani plukovníková a Divadelná komédia.

• Na divadelných scénach ste stvárňovali viaceré historické postavy. Okrem iných aj posledného česko-slovenského komunistického prezidenta Dr. Gustáva Husáka. Ako sa vám hrala táto postava, nadobudli ste k nej a jej „predlohe“ nejaký špecifický vzťah?

Zahrál som si ojaz širokú paletu historických postáv – Shakespeara, Napoleona, Puškina, Marxa či Husáka. Herec neprezentuje v postave svoj osobný názor na danú postavu. Snaží sa empaticky vcítiť do jej myslenia, tak to bolo aj v prípade kontroverznej postavy prezidenta Husáka v hre Viliama Klimáčka, ktorú som stvárnil v divadle Aréna.

• S manželkou Vierou Richterovou, ktorá bola vašou spolužiačkou na VŠMU, ste si zahrli v romantickom predstavení Rómeo a Júlia, už keď ste boli obaja v martinskom divadle. Konzultujete svoje náročnejšie herecké roly navzájom?

S mojou ženou Vierkou sme prežili našu hereckú mladosť jednak v Martine, kde sme si zahrli spolu na javisku veľa krásnych rolí. Potom sme boli taktiež spolu dlhé roky na Novej scéne, nasledovalo divadlo West, v ktorom sme obaja hosťovali až do jeho zrušenia. Spolupracoval som s ňou už aj ako režisér, a nielen preto, že je moja manželka, ale preto, lebo poznám jej herecké schopnosti a viem, že sa dá na ňu v každom ohľade spoľahnúť. No tak ako sme dôsledne oddeľovali naše profesijné veci s otcom, to platí aj o nás dvoch s manželkou. Skrátka, pracovné veci nemiešame do nášho rodinného života.

• Dlhé roky ste odovzdávali svoje skúsenosti mladým budúcním kolegom na Vysoké škole múzických umení, kde ste získali titul profesor. Rysujú sa už v škole veľké talenty?

Pred rokom som ukončil svoju pedagogickú činnosť, no dovoľím si po tridsiatich rokoch strávených v tejto škole povedať, že máme mimoriadne nadaných adeptov herectva a verím, že čoskoro o nich bude verejnosť počuť. Pravdaže za predpokladu, že dostanú do rúk kvalitný scenár či už pre divadelnú adaptáciu, alebo filmové spracovanie. Herectvo sa totiž dá učiť, no nie naučiť. Základom pre poslucháča je talent. Pedagógovia ho môžu iba rozvíjať, usmerňovať, naučiť študenta divadelne (scénicky) myslieť. Ak by som to mal povedať jednou vetou – dobrý pedagóg im pomáha objavovať samých seba.

• Kolegovia v divadle vám v roku 1996 dali hlasy, aby ste sa stali riaditeľom Činohry SND. Vtedy ste to odmietli, v novembri 2011 ste sa predsa len ujali vedenia činohry. Čo vás presvedčilo prijať túto neľahkú funkciu?

Úprimne poviem, nikdy som nemal ambíciu byť šéfom. V tomto prípade šlo skutočne o mimoriadny súhrn náhod, ktoré ma postavili pred túto zodpovednosť. Neurobil som nič výnimočné, len som sa pokúsil zaisťiť zaujímavú umeleckú prácu pre kvalitný umelecký súbor, akým činoherný súbor Slovenského národného divadla zaručene je. V divadle, rovnako ako aj v živote totiž považujem za najdôležitejšiu vec zachovanie kontinuity.

• Teraz ste radovým členom tohto súboru a účinkujete v troch zaujímavých inscenáciách slovenských dramatikov – Polnočná omša od Petra Karvaša, Mojmir II. alebo Súmrak ríše od Viliama Klimáčka, no vari najväčšiu polemiku vyvolala inscenácia Petra Pavlaca Slovo Váľkovo, ktorú ste aj režírovali. Prečo ste sa toho ujali?

Autor Peter Pavlac ju napísal konkrétne na hercov, t. j. na Františka Kovára a mňa. Hra je fikciou, je to hypotetický rozhovor agenta ŠtB v hoteli Carlton s našim určite najvýraznejším básnikom minulého storočia Miroslavom Váľkom. Rozporuplnosť jeho osobnosti – na jednej strane úžasný básnik, majster slova, nadpriemerná osobnosť slovenskej kultúry, rešpektovaná aj v zahraničí, a na druhej strane stranícky funkcionár udržiavajúci vedúcu úlohu KSC za každú cenu, participujúci na normalizačných čistkách. Ale vlastne o to ide či za každú cenu? Je totiž pravda, že Válek bol napokon jediný z celej komisie určených na potlačenie sviečkovej demonštrácie, ktorý nesúhlasil s drastickými zásahmi voči demonštrujúcim, a tiež bol jediný, ktorý po týchto udalostiach v marci 1988 rezignoval zo svojej funkcie. Ale toto v našej inscenácii neriešime. Inscenácia kladie len otázky a len potvrdzuje to, že v živote nie je nič čierne-biele, že situácie a ľudské osudy sú nejednoznačne ambivalentné, že človek bude mať vždy problém empaticky sa vžiť do postavenia a situácie toho druhého a že najľahšie je nepochopiť a vynášať sudy.

• Máte okrúhle jubileum – sedemdesiatiny. Ako ich slávite?

V materskom SND som skúsil hlavnú postavu v inscenácii hry Denysa Arkanda Úpadok amerického impéria, Invázia barbarov v réžii Michala Vajdičku, vzápätí sme sa so slovinským režisérom Diegom de Broom pustili do dramatisácie Pišťankovho románu Rivers of Babylon a potom s režisérom Dávidom Jařabom do inscenácie Strach. Takže jubileum slávim pracovne.

Na návšteve u našich krajanov v rumunskej Gemelčičke

Ako sa stalo, že sme pretrvali

Eleonóra PETROVIČOVÁ, Alexander GO CZ – Foto: autorka

Uplynul rok, ako od nás odišiel spisovateľ, publicista a národovec Drahošlav Machala. No neodišiel celkom. Zostalo po ňom dielo, nielen literárne. Sú tu pamätníky, ktorých tvorbu inicioval, a ľudia, ktorých svojimi myšlienkami inšpiroval a pokračujú v tom, čo on začal. Jedným z jeho „krstných detí“ je aj literárna súťaž pre žiakov vo veku trinásť až pätnásť rokov Hodžov novinový článok.

Otázka zachovania si vlastnej tváre rezonovala v podstate vo všetkých témach nasledujúcich ročníkov. Napríklad odkaz básnika Milana Rúfusa prostredníctvom témy Ako sa v človeku rodí sloboda navodzovoval otázku, kde sa začínajú a kde sa končia hranice slobody jednotlivca či národa.

Plejádu slovenských osobností a ich výrokov zavŕšil v roku 2014 akademický maliar Milan Luluha a jeho téma Ako uchopiť dušičku vecí. Na Nový rok 2015 nás však zastihla smutná správa – literárna súťaž stratila jedného zo svojich zakladateľov a predsedu poroty Drahošlava Machalu. Symbolicky v nasledujúcom ročníku sme sa opýtali: Ako sa stalo, že sme pretrvali? Okrem Vladimíra Mináča v diele Dúchanie do pahrieb nám odpovedali v aktuálnom Hodžovom novinovom článku nielen deti zo Slovenska, ale aj z rumunskej Gemelčičky a z Nadlaku či zo srbskej Kovačice.

■ CTIA SI TRADÍCIE

Ako sa vlastne stalo, že Slováci pretrvali aj mimo územia Slovenska a dokázali si viac ako dvesto rokov uchovať svoj jazyk a kultúru? Na túto otázku

som sa pobrala hľadať odpoveď do Gemelčičky, osady roztrúsennej po rumunských kopaniciach v bihoro-salajskej oblasti. Cestovala som autom s pani učiteľkou Erikou, ktorá sem prišla zo Slovenska a v Gemelčičke štyri roky vyučovala slovenčinu. Prvé prekvapenie bolo v dedinke Lugo, neďaleko mestečka Alešd. Zastavili sme sa v pekárni kúpiť si chlieb. Rýchlo som listovala v pamäti, ako sa povie chlieb. Už to mám: dacim un paine. Tým sa to však skončilo, lebo ďalšia debata o pagáčikoch a koláčikoch s miestnym pekárom pokračovala už v slovenčine. O pár kilometrov ďalej sme sa ocitli pri materskej škole v Alešdi. Čuduj sa svete, do slovenskej triedy chodil aj rumunský chlapček. Jeho rodičia chceli, aby sa naučil aj po slovensky. Pani učiteľka Maruška mala v triede počítač, ktorý získala Asociácia slovenských pedagógov v Rumunsku z dotácie USZZ. Aj internet fungoval. A predsa by sa hodila pomoc, lebo chýba distribúcia slovenských časopisov pre predškôľakov, aj moderné slovenské pracovné zošity by sa zišli.

Opúšťame Alešd a čaká nás osemnásť kilometrov serpentín.

Vo svojom príspevku v Hodžovom novinovom článku Bianka Konariaková, žiačka slovenskej základnej školy, píše: „My tu na Gemelčičke sme všetky deti veľmi robotné... Aj chlieb pečieme, hrabeme seno a už aj kosíme. Sme síce malí, ale musíme pomáhať rodičom. Kravy dojíme, kydáme z chlievikov hnoj, sadíme krumpľe, sejeme a žneme žito... Keď chceme ísť ďalej študovať, musíme si premyslieť, či to zvládneme. Musíme sa rozhodnúť, či máme pokračovať v štúdiu slovenčiny alebo rumunčiny. Dôjsť len do polovice štúdia a nechať školu by bola hanba nielen pre žiaka.“ To má Bianka pravdu, lebo v Gemelčičke všetci o každom vedia všetko.

■ SLOVENSKÁ DREVENICA

Ovládanie slovenského jazyka dáva miestnym obyvateľom nádej na lepšie platenú prácu na Slovensku. V rodinách stredná generácia obyčajne dochádza za prácou do zahraničia a na hospodárstve zostávajú starí rodičia a deti. Práca je naozaj neúrekom a výchova ostáva iba na škole. Tá je v Gemelčičke naozaj priestraná a na prvý pohľad nemá chybu. V triedach je však podstatne menej lavíc. Pozerám si tablá na

Slávnosť v Gemelčičke pri príležitosti otvorenia slovenskej drevenice.

stene. Na niektorých je dokonca viac fotografií učiteľov ako žiakov. Nedávno sa konalo slávnostné otvorenie slovenskej drevenice v neďalekej obci Jaz. Miestny filantrop Vasile Alexandru Bodea z úcty k ťažkému životu Slovákov, žijúcich dve storočia na okolitých kopaniciach, sa rozhodol inštalovať ju vo svojom súkromnom skanzene. Drevenicu pôvodne postavili okolo roku 1860 predkovia Pavla Maňuru v lokalite Halmajd. Teraz ju presťahovali po štvrtý raz a z príspevku rumunského štátu a Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí ju remeselníci odborne zrenovali. Interiér zariadili pôvodným nábytkom, ako aj predmetmi, ktoré darovali obyvatelia z lokality Gemelčička.

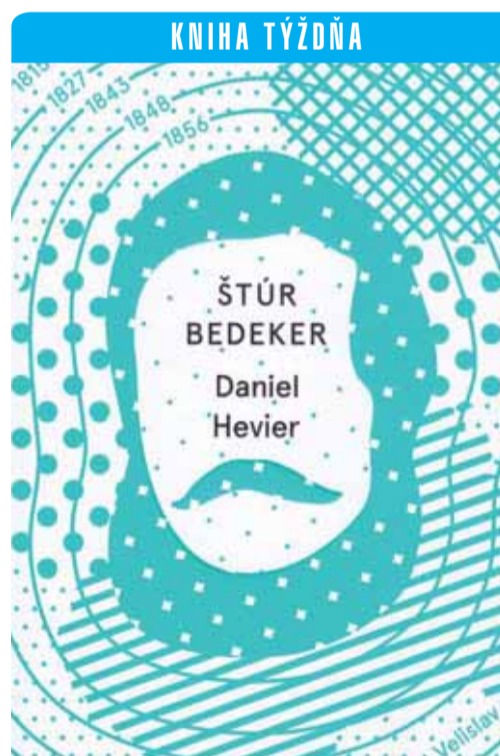
■ PRETRVALI SME

Večer sme sa zastavili na fare. V deväťdesiatych rokoch sa sem zaviedla aj elektrina

a v pondelok sa naplnila škola v Gemelčičke žiakmi aj učiteľmi. Prvá však prišla pani školníčka, naložila drevo do pece, skontrolovala triedy, zborovňu, či je všetko, ako má byť. Ponáhľala som sa s rannou toaletou. Náhlenie však nebolo potrebné. Škola sa tu začína až o deviatej hodine, aby stihli prísť deti aj z tých najvzdialenejších domov. Už bolo treba iba odovzdať diplomy za súťaž, nejaké darčeky deťom, knihy do knižnice, učiteľom časopisy a moja misia sa skončila. Na pamiatku som si priniesla obrázok jednorozcov, kreslený tušom pomocou drierka od desaťročnej Denisky Valičekovej. Ako sa stalo, že sme pretrvali...? Z krvi a potu. Z utrpenia a práce sa rodila civilizácia na tomto kúsku zeme... my sme vždy znovu a znovu museli stavať svoje chalupy (Vladimír Mináč Dúchanie do pahrieb).

Moderná pocta Ľudovítovi Štúrovi

Daniel Hevier: Štúr bedeker, Literárne informačné centrum, Bratislava 2015

Rok venovaný Ľudovítovi Štúrovi sa pomaly končí a predpokladám, že v redakcii SNN urobíme aj sumár podujatí a počínov, ktorými sme si túto kľúčovú osobnosť slovenských dejín pripomenuli a uctili. V každom prípade, čo sa literárnych diel týka, bude na jednom z čestných miest aj kniha Daniela Heviera Štúr bedeker.

Básnik, rozprávkar, textár publicista a vydavateľ. Toľko prídumkov má Daniel Hevier a našli by sa prinajmenšom dva ďalšie. Organizátor a popularizátor kvalitnej literatúry. Hevier už najmenej štyri desaťroky rokov viac či menej nápadne dokáže sprostredkovať deťom, ale aj „násťročným“, to, o čom tá literatúra vlastne je. Že básnička môže byť aj textom populárnej piesne a naopak, že autor nie je len vážne heslo z čítanky, ktoré nás čaká v obálke s maturitnými otázkami. Na obálke knihy Štúr bedeker je to vyjadrené lapidárne. „Toto je ‚hipštúrska‘ kniha do ruksaku. Bedeker o Ľudovítovi Štúrovi, ktorý je zobrazený ako krajina, masív s mnohými vrstvami, končiarimi aj priepastami. Inšpiratívny sprievodca pre každého, kto ho doteraz nepoznal. Národný buditeľ sa v tejto knihe prebudil z mramorového zaklätia a vydal sa s nami do dnešných ulíc...“

Hevier použil jednoduchú metódu kapitol podľa písmen abecedy, a tak tam nájdeme Alkohol (spolky striedmosti), Elegán (Štúrov povestný cit pre obliekanie), ale aj kapitoly Peniaze, Slovenčina, Šport či Ženy, kde dôjde aj na Adelu Ostrolúcku. Skrátka, skrz-naskrz moderná a šarmantná kniha o Štúrovi, ktorá je napasovaná presne na mladú generáciu. A na záver mi nedá neodcitovať pasáž z kapitoly Askéza: „Heinrich Pröhle po návšteve redakcie Slovenských národných novín napísal: ‚Mladí Slováci, zväčša kandidáti teológie, ktorí sú zamestnaní v Štúrových novinách, žijú ozaj ako askéti, sú pilní, sporiví a domáci. Poriadne vreče uhorského tabaku, ktoré je každému k dispozícii v redaktorskej izbe, uspokojuje všetky ich požiadavky luxusu.‘“

(mab)

NEKROLÓG

Je smutné, keď sa dozvieme o odchode novinára. Najmä v dnešných časoch, keď erudovaných a skúsených novinárov s vlastným názorom a so životným postojom ubúda a nahrádzajú ich často mladí ľudia riadiaci sa alibistickým príslovím: Koho chleba ješ, toho pieseň spievaj. Medzi novinárov, ktorí sa počas svojho profesionálneho života držali svojich prísnych etických a morálnych noriem, patril aj nedávno zosnulý Peter JANOŠÍK.

Pomníkom novinára sú články

Narodil sa 7. apríla 1946 v Martine v rodine učiteľa a jazykovedca. Jeho otec pred rokom 1948 pracoval v Matici slovenskej na prvom modernom slovníku spisovnej slovenčiny. Po skončení strednej školy vo Vrútkach začal Peter v roku 1963 študovať na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave kombináciu latinčina – slovenčina. Po završení štúdia v roku 1968 pracoval v Jazykovednom ústave Ľudovíta Štúra SAV. Od roku 1982 pôsobil vo vydavateľstve Smena, neskôr v populárnom týždenníku Expres a v ČSTK. V roku 1990 sa stal redaktorom denníka Verejnosť, po jeho zániku sa zamestnal v novinách Nový Slovák, ktoré stihol rovnaký osud. Od roku 1992 bol členom redakcie denníka Koridor. Keďže aj ten zanikol, prešiel do novovzniknutého denníka Republika. Odtiaľ odišiel do Hospodárskych novín, neskôr do Novej Smeň mladých. Po skončení jej vychádzania zakotvil v redakčnom kolektíve Slovenskej republiky, kde pracoval až do roku 1999, keď bol denník zlikvidovaný. V roku 2000 nastúpil na post redaktora v denníku Nový deň. Po jeho zániku v roku 2004 odišiel do dôchodku. Od roku 2000 externe spolupracoval s periodikom Extra plus a neskôr prispieval svojimi článkami aj do Slovenských národných novín. Peter Jánošík sa venoval politickým, hospodárskym, ale aj spoločenským témam, čím preukazoval úctyhodnú šírku svojho novinárskeho záberu. Svet novín a publicistiky opustil po náhle chorobe 13. novembra 2015 vo veku šesťdesiatdvať rokov. Česť jeho pamiatke!

(mab)

HUMORESKA

Ja viem, že v pôvodnej ľudovej pesničke si dotýčny na Detvianskom moste pomyslel, že skočí do vody, čím sa vyhne trestnému konaniu a následnému pobytu v „arešte“. Blíži sa však koniec roka a vtedy sa slovo „predsavzatie“ náhle pretlačí niekde z dvadsiatej rady používaných slov do popredia. A znie celým radom skrytých významov. Raz vznešene, inokedy rozmarne, zodpovedne a dosť často aj hlúpo. Čo si budeme navrávať. Ved' aj rozšifrovať toto slovičko nie je jednoduché. Skladá sa zo slov „predsa“ a „vzatie“. Ako by ste si čosi predsa len vzali. Najskôr

nie, a potom áno, alebo naopak. No a zrejme preto sú predsavzatia, najmä tie novoročné, takou vďačnou témou pre vtipy a klebety. Aj keď si z toho uťahujeme,

tenučkú knihu s názvom Predsavzatia a ako sa z nich vykrútiť. Napríklad si dáte predsavzatie, že od Nového roku prestanete fajčiť. V knižke si nalistujete pri-

že keby u vás Alzheimer skutočne prepukol, tak si pravdepodobne tú škatuľku cigariet zabudnete kúpiť. Alebo také predsavzatie, že nebudete vysedať v krčme.

láme jeden rok a začíname počítať dni odznova? Mimochodom, neskromne si myslím, že s predsavzatiami by sme mali nárábať ako baľko Hemingway. Slávny prozaik na otázku nikotínového návyku povedal: „Nie je nič jednoduchšie, ako prestať fajčiť. Ja osobne som to urobil už aspoň desaťkrát...“ Myslite na to, keď v eufórii budete strieľať šampanským a vzápätí prednesiete, či už v duchu, alebo nedajbože nahlas, nejaké to novoročné predsavzatie. Ideálne by bolo, keby ste rodinku potešili nasledovným výrokom: Na Nový rok si, moji milí, dávam predsavzatie, že si už žiadne predsavzatie nedám.

Marek DANKO

Ej, keď som si predsavzal na Detvianskom moste

Nový rok je pokúšiteľom čísla jeden, aby sme volajaké to predsavzatie spáchali. Asi je to dané dátumom a najmä nápojmi, ktoré sa zvyknú vtedy konzumovať. O pár dní má našinec nižšiu hladinu trúnku v krvi a predsavzatie idú ta het. Zodpovednejší jedinici z toho majú aj výčitky svedomia. Minule mi prišlo na um, že by nebolo márne vydať takú

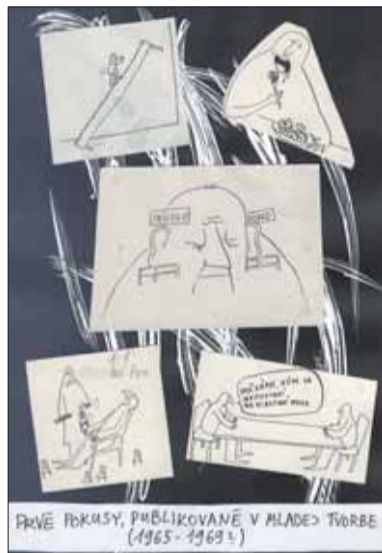
slušnú stranu a tam bude uvedené, že anglickí (akí iní!) vedci zistili, že určitá dávka nikotínu zabraňuje Alzheimerovej chorobe. Keď vám rodina, či nebudaj manželka, začne vyčítať, že ste porušili predsavzatie a znovu dymíte ako Slovaň, povieťe, že sa len preventívne chránite pred mrhavou chorobou. No dajte si pozor, aby vám neoponovali tým,

V knižočke by ste si nalistovali, že stačí v krčme stáť a predsavzatie ste naplnili, a aj svedomie ostane čisté. Myslim si, že podobné knižné dielko by sa iste na našom trhu uplatnilo. Človek, nech je voličom akejkoľvek strany, s vyznaním či bez vyznania, chce byť jednoducho lepší. No a kedy je na to ideálnejšia príležitosť, ako keď sa

Príbeh kresliara a humoristu A. MIŠANEKA, dobrého umelca a človeka Život poznačený smútkom a karikatúrami

Emil SEMANCO – Ilustrácie: archív (am)

– Wo bist du geboren? – spýtal sa ma nemčinár, prezývaný Ďuri, na hodine nemeckej konverzácie.
– Ich bin in Eisdorf geboren. – Odpovedal som, že som sa narodil v Eisdorfe (ľadovej dedine).
– Setz dich! – usadil ma, vyvalil oči a spod fúzikov smerom k triede zahrnel: – S takýmto neserióznym odroňom sa nedá jednať!
Pokúšal som sa namietat: – Ale ja som sa tam naozaj narodil, súdruh profesor. Veď Žákovce boli vtedy ešte naozaj Eisdorfom...

Na začiatku roka 1945 sa v ňom medzi Nemcami, ktorí tu žili dlhé stáročia, šírila zvesť o Hitlerovom krachu... Hitler kaput! Hitler kaput! Ideme, musíme ísť hľadať novú vlasť – Heimat! Báli sa Rusov...

Pobalili najnutnejšie a vyrazili na Západ.

A s nimi aj moja mladučka, sotva dvadsaťročná mama.

Strastiplná cesta ich priviedla až do Rakúska (aká to podoba s dnešnými časmi). Tam ich ľudia nechceli prijať. Navyše mama zistila, že čaká dieťa. S mladším bratom sa vrátila domov na Slovensko pod Tatry (ináč by bol dnes asi zo mňa Nemeček).

■ NARODENIE – DEŇ PRVÝ (29. septembra 1945)

Mamin otec, môj dedo, sa čudoval, ako jeho dcére tá evakuačná rekreácia prospela, že dobre vyzerá, pribrala a opeknela. Z ilúzií ho prebral až detský plač. Keď videl na dlážke ležať svoju dcéru s novorodencom, zmochol sa iba na svojskú pochvalu: – Máš šťastie, kurvo, že je to chlapec!

Do dedinskej pastierne tak pribudol nový tatranský pastierik, ktorému dali meno Andrej a priezvisko mu zostalo po mame – Mišanek.

Kolónka v rodnom liste: meno otca, ostala prázdna, aj keď otec je známy.

Zradil, opustil!

■ DETSTVO – DEŇ DRUHÝ – 4380

Eisdorf umrel, ožili Žákovce... Z opustených domov bolo zrazu počuť hlasy: – Jezus kochany! ... Julek, do pieruna..., pso krew..., obzri se..., srol pjes na klotke!

Majetky bez majiteľov obsadili Poliaci.

– Verfluchter Polok! – tlmene vo svojom nemeckom dialekte hromžila moja babka.

Život však bežal ďalej. Deti sa rodili, starí umierali, Tisa obesili, komunisti začali vystrkovať rožky...

Keď som mal asi tisícpäťsto dní, mama sa vydala. Čo čert (ne)chcel, cudzí človek sa stal mojim otcom. Mal o pätnásť rokov viac ako ja, musel som mu vykať a volať ho tato. Bol mužom činu. Zariadil, aby sme sa nasťahovali do domu obesenca. Ten (zlo)duch s tým zrejme nesúhlasil a vyvádzel psie kúsky. Raz sa mi dokonca zjavil a diabolicky sa musel zabávať na vystrašenom decku. Mne ani mame však do smiechu nebolo. Rýchlo sme sa odtiaľ pratali...

V roku 1950 som začal chodiť do školy. Najprv ma učila učiteľka Majerčáková. Bola prísna a dbala na čistotu. V triede vylepila obrovský plagát:

ČISTOTA POL ŽIVOTA!, ktorý som kadeľahšie. Aj my deti sme naňho kričali: – Kacraus! – aj keď sme nevedeli, čo kričíme. On však vedel... Žili sme vo veľkej chudobe. Chlieb s masťou, jeden krajec musel neraz stačiť na celý deň. Aj to málo mi raz z ruky vytrhla otčimova matka: – Môj syn nebude živiť cudzie deti! – besnela.

Ako „dobrá hlava“ som sa dostal na strednú školu do Kežmarku. Esveešku. Strednú všeobecnovzdelávaciu školu. Profesorí sa mi videli ako polobohovia; mal som pred nimi veľký rešpekt. Najmä nemčinára som sa zo začiatku bál. Až do chvíle, keď nielen mňa, ale celú triedu rozosmial svojím netradičným vystúpením. Po obligátnom Steht auf! a Setz eu! postavil sa pred tabuľu, pravú ruku si položil na prsia a po nemecky spieval Internacionálu: – Völker hört die Signale..., z celého hrdla, s nasadením precitene odspieval za hlasného smiechu celej triedy všetky slohy. Potom mi bol na „srandu“.

Triedneho učiteľa som mal Zoltána Končeka, volali sme ho Zeli. Bol nám ako druhý otec. Najlepší učiteľ môjho života. Vzdelaný, múdry, humanista a veriaci človek. Raz povedal vtip, ktorý som si zapamätal: – Pravda už nebude, iba Rudé právo! – jemne sa usmial. Bol to politický vtip, narážka na vtedajšiu dobu, keď panovala „rudé právo“. Myslím si, že profesor Konček mi ukázal cestu k hľadaniu pravdy, spravodlivosti, čestnosti. Spomínam na neho s nesmiernou vďakou.

Z mojich pubertálnych snov (býť slávnym bežcom – ako pätnásťročný podvyživený chlapec som denne behával desať kilometrov, kde som vzal toľko energie? – novinárom, spi-

■ PUBERTA – DEŇ 4381 – 6570

Opäť sťahovanie. Neďaleko od spomínaného domu obesenca. V jednej izbičke (sedem krát štyri metre) päť ľudí. Kocúr bol šiesty. Rozumel po nemecky. Keď mama naňho zakričala: – Katz raus! – hneď sa pratal

sovateľom) sa takmer nič nevyplnilo. Trojročné štúdium som horko-ťažko ukončil maturitou v máji 1962. Takže šesťnásť a pol ročný som bol dospelý, lebo som zložil „skúšky dospelosti“.

Odišiel som z domu (navždy) do Matejoviec pri Poprade. Býval som u tety (maminej sestry) a rok som ťažko pracoval v striháni Tatrasmaltu. Niečo som si kúpil na zaobliečenie, mal som aj nejaké úspory. Tu som začal koketovať s umením a robil som prvé výtvarné pokusy. Na žurnalistiku som sa nedostal, tak som si vybral výtvarnú výchovu a matematiku na Pedagogickej fakulte.

■ DOSPELOŠŤ – DEŇ 6571 – 25 550

Jeseň 1963. Odchádzam z fabriky, pozerám na továrenský komín a cítim sa slobodný. Lúčim sa so starou mamou. Vrávi mi: – Andrišku, len Pána Boha sa neopúšťaj!

V Prešove sa začína môj študentský život a tu sa začne odvíjať príbeh strokotanca. Tu stretávam ženu môjho života, s ktorou sme prežili veľmi ťažké roky.

Nateraz sú však na rade pre mňa úplne nové veci. Semináre, prednášky, skúšky. Najviac sa mi páčil ateliér s maliarskymi stojanmi, kozami na modelovanie, no najmä kreslenie a maľovanie. Zamiloval som sa do tej činnosti, s nesmiernym nadšením som denne kreslil a maľoval či už podľa predlohy, alebo z fantázie. A darilo sa mi.

– Kreslenie nie je nič iné ako logické myslenie, – prízvukoval nám asistent Ivan Šafranko. Raz čítal Výtvarný život a nahlas sa zasmial: – Všetka ten Andy Warhol pochádza z Mikovej! V tom čase začínal byť Warhol svetoznámy. Keď som Šafrankovi ukázal moje kresby a maľby, skonštatoval, že mám pozorovací talent. Aj on bol jedným z učiteľov, čo mi pomohli.

Veľmi na mňa zapôsobili aj originálne karikatúry Fedora Vica, vystavené vo vestibule vysokoškolského internátu. Boli pre mňa ako iskra, z ktorej sa rozhorela vášeň. Začal som kresliť aj karikatúry. Prvé pokusy. V máji 1965 som mal v internáte na Gottwaldovej ulici svoju prvú samostatnú výstavu. S inštaláciou mi pomáhala aj moja budúca manželka, vtedy sa volala Magda Gajdošová. Výstava mala úspech. Do knihy návštev mi Vico napísal: Treba viac robiť ako rozprávať. Tak som začal ešte viac robiť...

V tom roku mi prvý raz uverejnili kresbu v časopise Krížovkár a hádan-kár pod menom Magduška Gajdošová.

Dva roky štúdia som zvládol bez väčších problémov. Docent Hapák však cez ďalšie semestre urobil škrt. Nedostal som od neho zápočet z kresby. Chýbali mu všetky práce, ktoré chcel vidieť. Nevidel ani práce, ani mňa. Cítil som sa ukrivdený a krivdu som šiel zapíť do pivárne. Tam som sa zoznámil s hercom Zoltánom Antolíčom, bol mojim novým učiteľom. Ako jeho učeň som spoznával tajomstvá nočného života – „fahy“, „okná“, „opice“ a všetko zlé, čo súvisí s alkoholom.

V lete 1966 bola svadba s Magduškou. Žili sme oddelene. Ja som ešte istý čas pracoval v Tatrasmaltu. V januári 1967 sa nám predčasne narodil syn Andrejko. Robil som v Pozemných stavbách Poprad pomocného robotníka. S cigánmi som kopal kanály, betonoval, izoloval. Pracovali sme na stavbe školy vo Svite a pri dokončovaní železničnej stanice, ktorú nestihol dokončiť Baťa. V tom čase som sa rozbehol s publikovaním v Smene na nedeľu, „pravdáčkom“ Vikende na nedeľu, Mladej tvorbe...

V októbri som narukoval do Martina. V jeden novembrový deň som dostal dve správy od manželky. Prvá som prečítal z listu: ANDREJKO JE ZDRAVÝ, SILNIE A RASTIE. A druhú z telegramu: ANDREJKO ZOMREL, PRIĎ NA POHREB! (Práve dnes, keď to píšem, som sa vrátil z cintorína, kde je v jednom hrobe pochovaný spolu s mamou...) Manželka sa s tým nikdy nezmierila. Mala ho veľmi rada. Zlomilo ju to.

V auguste 1968 som bol na do-volenke, keď susedka ráno s krikom zvestovala: – Je vojna!

Ako vojakovi mi nebolo všetko jedno. Keď som sa vrátil k útvaru, všetko bolo hore nohami. Chaos, neporiadok, izba ovracaná, chlapci popití. Hneď nato ma prevelili do Levíc. Útvar bol tam obklúčený maďarskými tankami, hlavne namierené na kasárne. Sedeli sme v nich uväznení ako v base. Chvíľu to trvalo, kým sa všetko urovnalo.

Ako desiatnik som robil veliteľa nováčikom (chlapci ako hory, mali byť nasadení do hradej stráže), pisára, aj „maliara roty“. Namaľoval som Lenina, lebo vtedy mal dajaké výročie a nevedeli zohnať jeho iný portrét. V januári 1969 mi Roháč uverejnil prvú kresbu. Potom som doň kreslil až do jeho likvidácie. Veľa kresieb mi uverejnili Mladá tvorba. (Gita Ferková mi napísala: Ako to, že sa mi v tejto bielej zime ozývate v zelenom?)

Civil. Od IX/1969 „maliar písma“ v Tatrasvite na propagačnom. Spoločnosť normalizovali komunisti a mňa psychiatrie. Za pár rokov (1970 – 1978) urobil zo mňa alkohol ľudskú trosku. Zdegenerovaný na nečloveka videl som raz v zrkadle namiesto seba obesenca, ktorý ma vystrašil v detstve. Všetko sa zrútilo. Manželka ma v zúfalstve opustila, aby ochránila deti aj seba. Štyri roky som potom žil v „čiernom dome“ s tisíckami švábov a desiatkami skrachovaných existencií. Mojm domovom sa stali krčmy, bary, vinárne. Viktor Kubal sa kdesi raz vyjadril, že poznal jedného, ktorý zabudol kresliť, keď sa stal zlým. Ja som však nebol zlý! Bol som len chorý a nešťastný. Moja choroba mala diagnózu 303 – alkoholizmus. Kreslil som, ale tie kresby boli tiež choré a nešťastné. V Roháči ich ďalej pretlačal Milan Vavro aj napriek vyhrážkam Babuška a Janovica, že ak bude publikovaný Mišanek, oni prestanú s Roháčom spolupracovať. Vavro mi veril, podržal ma v najťažších chvíľach života.

■ DEŇ D – BUĎ, ALEBO

Tretieho januára 1975. Po trojdňovom opileckom záťahu si prišiel diabol zbrať účet. S jasnou hlavou, bez emócií som sa rozhodol skončiť so všetkým, navždy odísť z tohto sveta!

Vziať si život sa mi nepodarilo. Zachránili ma. Tak som sa dostal do nemocničného zariadenia s mrežami a dverami bez kľučiek. Potom prišla tri a polmesačná protialkoholická liečba na Prednej Hore a štyridsaťročná (!) abstinencia. To, čo sa zrútilo, sa začalo postupne meniť. Všetko sa stávalo lepším. Manželka sa aj s deťmi vrátila. V roku 1977 som dostal podnikový byt v Poprade, v robotnom väčšinou pracoval v stolárskej dielni, doma som veľa kreslil a publikoval v desiatkach novin a časopisov, pribúdali samostatné výstavy, sem-tam prišlo zo súťaží aj dajaké ocenenie. Prioritou však bol Roháč. Keď mi Vavro povedal, že mám na to, aby som šiel na „voľnú nohu“, neváhal som. Od júna 1987 bol zo mňa „umelec“ – aj úradne. Zmenilo sa to až v roku 1989. Z umelca sa stala SZČO (samostatne zárobkovo činná osoba).

Nový systém ma prinútil kresliť pre peniaze. Z kresleného humoru som musel prejsť na politickú satiru, ak som chcel aspoň živiť. Robil som denne obrovské množstvá kresieb, neraz aj trinásť (!) plus dajaké epigramy. Potom som sa zas ocitol na „okrají spoločnosti“. Vypostrkovaný, zabudnutý, vylúčený zo slovenskej karikatúry. Postihol ma ďalší tvrdý životný úder. V júni 1995 mi po veľkom trápení umrela manželka. Zostal som sám s dcérou Majkou, držali sme spolu a pomáhali si, ako sa dalo. Zvládli sme to! Ani som sa nenazdal a vstúpil som do spoločnosti dôchodcov. Teraz žijem sám, dcéra sa pred dvomi rokmi vydala. A už je tu sedemdesiatka!

Pri bilancovaní doterajšieho života ma naplňujú spokojnosťou najmä dve skutočnosti. Vychovali sme dvoch slušných, dobrých ľudí. Syna Jozefa a dcéru Máriu. A potom fakt, že vždy som sa riadil hlasom svedomia.

Štúrovým žiakom bol aj vodca vojvodinských Slovákov Svetozár Miletič Z kultúrnych dejín Slovákov vo Vojvodine

Miloš FERKO – Foto: archiv SNN

Idey, myšlienky a úsilie Ľudovíta Štúra a štúrovcov už vo svojej dobe prenikli aj medzi Slovákov žijúcich v početných enklávach v Maďarsku, Rumunsku, Chorvátsku, Zakarpatskej Ukrajine i v Srbsku. Svedčí o tom aj publikácia historika a literárneho historika, rodáka z Kulpína v srbskej Vojvodine Samuela Čelovského (1950) Z kultúrnych dejín Slovákov vo Vojvodine.

Obsiahly zborník monografických štúdií a referátov vydal v roku 2010 Miestny odbor Matice slovenskej v Báčskom Petrovci v Srbsku s finančným príspevom Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí v Bratislave a Odseku pre slovakistiku Filozofickej fakulty v Novom Sade.

■ ŽIVNÁ PÔDA

Hneď v prvej štúdií v tejto monografii nazvanej Pôvod, štúdiá a prvé pôsobisko Félixa Kutlika sa dozvedáme, že „bol priateľom Jána Kollára a Ľudovíta Štúra a písal do mnohých slovenských novín (Pešťbudínske vedomosti, Národný hlásnik, Národné noviny a iné)“. Bola to aj jeho zásluha, ako sa dozvedáme ďalej, že „už o rok neskoršie (1843) petrovská cirkev venovala 50 zlatých na Ústav reči a literatúry československej v Bratislave, kde, ako je známe, pôsobil Ľudovít Štúr. Revolučné a demokratické myšlienky štúrovskej generácie nachádzajú v Petrovci živnú pôdu“.

O vzdelávacom zariadení, ktoré predstavovala Nedeľná škola s knižnicou a ktorú v Báčskom Petrovci založil Štefan Homola, autor napísal: „Totiž bol to typ Nedeľnej školy, akej základy položili vodcovia slovenského národného hnutia Jozef Miloslav Hurban a Ľudovít Štúr a aké vznikali v rokoch 1842 – 1848 v celom Uhorsku, na území obývanom Slovákmí.“ Nezabudol tiež pripomenúť ani to, že mnoho kníh knižnici venovali bratia Karol a Ľudovít Štúrovci, ako aj to, že

Srbský dejateľ Svetozár MILETIČ.

jeden z najväčších srbských intelektuálov tých čias a vodca vojvodinských Srbov Svetozár Miletič bol „veľký priateľ Slovákov a žiak Ľudovíta Štúra“, ktorého pamiatku u nás pripomína jedna z najfrekventovanejších ulíc v Bratislave. Je pozoruhodné, že pre Slovákov v národnostne zlom roku rakúsko-maďarského vyrovnania, teda v roku 1867, sa Svetozár Miletič stal mešťanom Nového Sadu.

■ VZOR HRDINU

Z literárnohistorického hľadiska je dôležité poznanie, že „v literatúre slovenského romantizmu v rámci

juhoslovanských motívov dochádza k vzniku a dominancii typu juhoslovanského hrdinu. (...) V literatúre slovenského romantizmu sa o udomácnenie typu juhoslovanského hrdinu pričínili v poézii Ján Kollár, Karol Kuzmány, Ľudovít Štúr, Ján Botto, Bohuslav Nosák Nezabudov a Andrej Sládkovič, v próze Ján Kalinčiak. V prácach týchto významných slovenských spisovateľov, najmä v básňach a poviedkach s juhoslovanskou tematikou, vznikol typ juhoslovanského hrdinu, ktorý odvážne bojuje proti cudzej nadvláde. Tým tieto práce ideovo aj aktivizačne vplývali na slovenský národný život“.

■ PODPORNÉ ZBIERKY

V súvislosti s peňažnou zbierkou na Maticu slovenskú autor pripomína, že to „neboli jediné zbierkové akcie v tomto období, lebo ako sa dozvedáme z Pešťbudínskych vedomostí, zbieralo sa aj na pomník Ľudovíta Štúra, Holubyho a Šuleka, Hamuljaka a i“. V referáte Príspevok k výskumu Slávika, Zorničky, prvých slovenských časopisov pre deti a mládež autor venuje veľkú pozornosť dramatikovi, básnikovi a publicistovi Jozefovi Podhradskému.

„Po skončení základnej školy vo Vrbovcích Podhradský navštevoval gymnázium v Šamoríne, Komárne a Bratislave, kde sa stal horlivým zástancom Ľudovíta Štúra.“ Dodajme, že už v roku 1850, teda ešte

Monumentálny päťmetrový pamätník S. Miletiča v Novom Sade.

za života Ľudovíta Štúra, publikoval drámu Holuby a Šulek, kde nájdeme aj oslavné pasáže na Štúrovo osobnosť. Podobne vyzdvihuje aj účinkovanie Jána Rohoňa, evanjelického kňaza v Hložanoch, a jeho vzťah k Ľudovítovi Štúrovi. „Prirail medzi popredných vojvodinských slovenských národných buditeľov, bol spolupracovníkom Jána Kollára, spoluosnovateľom slovenského prestolného prosbopisu, čiteľom

Ľudovíta Štúra a hosťom Jána Kráľa počas jeho návštevy v Hložanoch.“

Publikácia profesora Samuela Čelovského (1950) Z kultúrnych dejín Slovákov vo Vojvodine je významným príspevom k poznaniu dejín nášho národného obrodovania a presadzovania sa štúrovskej úsilí aj za etnickými hranicami Slovenska medzi Slovámi žijúcimi v kompaktných enklávach v zahraničí.

Pavol KUZMÁNY bol riaditeľom Živnostenskej banky Svetobežník z mesta pod Urpínom

Pavol M. KUBIŠ – Foto: internet

Pavol Kuzmány, syn Karola Kuzmányho, nášho popredného obrodeneckého mysliteľa, básnika, prozaika, teoretika, podpredsedu Matice slovenskej a autora hymnickej piesne Kto za pravdu horí..., sa narodil pred osemdesiatimi rokmi – 3. júla 1835 v Banskej Bystrici. Školy navštevoval v rodisku. V roku 1849 sa Kuzmányovci presťahovali do Viedne, kde Pavol o tri roky zmaturoval na reálke. Od tých čias „osudom viazaný na veľké mestá“, ako sám pripomínal, zdokonaľoval si ekonomické vzdelanie a venoval sa obchodu. V roku 1869 prišiel do Prahy, kde sa stal riaditeľom Živnostenskej banky. V českej metropole pred sto päťdesiatimi rokmi 10. novembra 1900 aj umrel.

O pôsobení Pavla Kuzmányho vo funkcii riaditeľa popredného bankového domu nemáme, žiaľ, veľa informácií. Jeho meno sa v slovenskej dobovej tlači objavuje akurát v súvislosti so vznikom Tatrabanky v Turčianskom Svätom Martine. Roman Holec v článku Zrod slovenských bánk v Historiickej revue z roku 2001 uvádza: „Z troch rôznych archívov predkladáme tri projekty na založenie slovenskej banky aj s argumentmi zdôvodňujúcimi nevyhnutnosť jej založenia. Prvým je list zaslaný Slovákmí z Martina bývalému riaditeľovi Živnostenskej banky Pavlovi Kuzmánymu do Prahy zo začiatku roku 1884 vo veci plánovanej Tatrabanky...“

Tatrabanka rozbehla svoju činnosť až v roku 1886 a stala sa vlajkovou loďou slovenského peňažníctva. Očakávané nádeje však napokon nespĺnila.

■ LITERÁRNE NÁVRATY

„Krásne je to naše Slovensko, a jedna z najkrásnejších jeho stolíc je stolica Zvolenská. Nehovorím to pro domo. Máme tam krásne vrchy, hole, lesy, hájky, doliny a údolia, máme potôčky a bystriny, a konečne Hron, ktorý síce nie je taký mohutný ako Váh alebo vonkoncom Dunaj, ale je aspoň rovnako – mokrý. Máme v stolici zdravý slovenský ľud, ba máme zvláštny

slovenský typ: Detvana, ktorému treba hľadať rovniaka. Máme v mestách a mestečkách priemysel a kupectvo a konečne sem a tam i zemanov – nie veľa, ale len tak dľa vôle Božej. Nie sú to kraje alpské s ich divou, veľkolepou scenériou; nie sú tu ani úrodné sice, ale pre horniaka náramne nudné stepi a pustý; ale je to tá pravá krajinárska stred, to „juste milieu“, o ktorom radí mudrc ľuďom: „medium tenuere beati“ (čo raz veľký latinák a rétor bystrického gymnázia preložil do slovenčiny takto: Betku držte okolo pása). Niet tu veľkých pánov a veľkých boháčov, ale niet tu ani veľkej hromadnej biedy. Všetko pracuje a drží sa pravidla: „medio tutissimus ibis“ (čo zas ten istý latinák slávne preložil do slovenčiny, „že je lbis v prostriedku najistejší“)...“

Takto s úsmevným zveličením sa Pavol Kuzmány aspoň v myšli a v rozpomienke vracal do rodného kraja. Uryvok je z črty Horehronie, ktorú publikoval v Slovenských pohľadoch v roku svojej smrti.

„... To moje stebielko literárne sa zrodilo neskoro. Nebol čas, ba ani chuť, ale priatelia dobiedzali. Máš na to... Prikývol som, lebo... Môj otec – Karol Kuzmány – narodil sa v Brezne. Tam žili jeho priatelia, rodina. Do tohto mesta často viedla naša cesta. I črta Horehronie tak prišla na svet. Dotýka sa

Literát Pavol KUZMÁNY.

Hornej Lehoty (Samo Chalupka), Mýta pod Ďumbierom (krčmár, priateľ otcov, vlastnil aj salaš s tristo dojkami na Krivej), Ďumbier a Brezno (kde nás v starej mamky čakal otec)... Dobré sme sa cítili aj v brusniarskej doline Peklo, kde bol horárom istý Čert...“

Jeho životná cesta a najmä tvorivý prístup k životným príhodám v mnohom pripomína Gustá-

va Kazimíra Zechentera-Laskomerského, s ktorým bol popri osobných kontaktoch najmä v písomnom styku.

„Zechenter-Laskomerský povedal o mne, že som plný optimizmu, životného elánu. Vystihol to. Bol som akési ‚sidlo‘. Čo bystrickí chlapi vyvedli, nechýbal som. Niečo sa mi ‚prepieklo‘, za čo-to bola ‚výplata‘, ale fregata Medúza, káčer na kukurici, strelba z kanónov s čerešňovými jadierkami... to patrilo k deťom malého mesta,“ napísal do Obrázkov z malého mesta.

■ TVORIVÁ INVENTÚRA

Pavol Kuzmány literárne debutoval v roku 1890, no po prvej črte, uverejnenej v Národných novinách, sa na ďalších sedem rokov odmlčal. Svoje literárne práce písal na sklonku života, prakticky dva roky pred smrťou. Vracal sa v nich však do rokov svojej mladosti k príbehom prežitým, počutým i vybájeným. Zaplnil nimi nielen Národné noviny, ale i Slovenské pohľady...

Mnohé práce spisovateľov, či už ide o staršiu literatúru alebo o literatúru novšiu, zostávajú nepoznané najmä preto, že sú roztratené po rozličných časopisoch, a tak okrem samotnej práce na texte vyžaduje veľa času zhromažďovanie a objavovanie rukopisného materiálu. Keď k tomu prirátame ešte to, že stále nejestujú spoľahlivé pramenné zdroje viažuce sa k samotnému dielu, nemusíme pripomínať a zdôrazňovať, koľko námahy a času treba vynaložiť na prípravnú prácu.

„Z rámca týchto problémov,“ ako píše zostavovateľ Dušan Šulc, „sa nevymyká ani tvorba Pavla Kuzmányho, ktorého práce doteraz vyšli síce v dvoch útlých knižkách, no je to len časť autorovej tvorby.“

Prvú knižku, ktorá vyšla v roku 1900 tlačou Knižtlačiarenskeho

účastinárskeho spolku v Turčianskom Svätom Martine, si zostavil autor sám a má názov Rozpomienky a kresby. Po smrti Pavla Kuzmányho vyšli na Slovensku ďalšie vydania jeho prác: Mój priateľ Maco a iné rozprávky (Bratislava, 1920), Stroskotanie fregaty Medúzy a iné rozprávky (Bratislava, 1921), Rozmarné črty (Bratislava, 1949) a Raport kaprála Ďura Pazuchu (Bratislava, 1974). K tomu možno spomenúť i dve poviedky: Stroskotanie fregaty Medúzy a Potopa, publikované v knihe slovenského humoru Veselé prechádzky (Bratislava, 1959).

Kuzmányho prózy sú motivované najmä spomienkami a cestopisnými zážitkami; prevažujú rozpomienky na dni bystrického detstva a na stretnutia s mnohými hrdinami, ktorých slovenská literatúra nechávala dovtedy bokom – so šibalmi a s bonvivánmi...

■ KONTAKTY S DOMOVOM

Aj keď Pavol Kuzmány žil mimo Slovenska, spájali ho s ním nielen osobné, ale aj kultúrno-spoločenské kontakty. Jeho sestra bola prvou manželkou Jána Jesenského (otca básnika a prozaiika Jána Jesenského) a bol dôverným priateľom Pavla Mudroňa už od viedenských študentských čias.

Na tieto vzťahy nadväzovala i jeho pomoc pri ekonomickom zabezpečovaní, aby sa mohli vydávať slovenské knihy a časopisy. Bol trebárs stálym sprostredkovateľom pri ruských subvenciách martinským tlačovým orgánom. Spolufinancoval vydanie Spevov Sama Chalupku a zriaďoval ich vydanie vo Viedni, organizoval vydanie Sládkovičovych Spisov básnických v Prahe a podobne. Počas pražského pobytu prispieval aj do českých periodík i do nemeckého časopisu Politik.

Ludovít Štúr a odraz jeho osobnosti na peniazoch Tajomstvá motívov na bankovkách a minciach

Text a ilustrácie: Zbyšek ŠUSTEK

Tretiu časť sme uzavreli ukázkou uplatnenia podobizne Ludovíta Štúra na platidlách v nových demokratických pomeroch po novembri 1989. Dnes sa zoznámime s návrhmi na jej uplatnenie na slovenskej strane eurových mincí a so stvárnením tejto osobnosti na pamätných minciach k dvojstému výročiu jeho narodenia.

Nevyužitou príležitosťou na zobrazenie L. Štúra na peniazoch bola príprava slovenskej strany euromincí. Prvým krokom bola anonymná súťaž návrhov na ich tematické zameranie. Zúčastnili sa na nej šesťdesiat štyria navrhovatelia, z ktorých dvaja predložili dva kompletne varianty ideových návrhov, zatiaľ čo niektorí ďalší predložili alternatívne témy len na niektoré nominály. V súťaži sa teda posudzovalo šesťdesiatšesť úplných návrhov. Z nich pätnásť obsahovalo aj portrét L. Štúra. Väčšinou išlo o výrezy jeho najznámejších portrétov vychádzajúcich z malieb Jozefa Božetecha Klemensa a Jaroslava Františka Koláča, ktoré boli vo väčšine prípadov vsadené stereotypným spôsobom do stredu mincového poľa, ako to vidno na obrázku. Len štyri riešenia sa vyznačovali určitou originalitou. Prvé zobrazovalo dvojportrét P. O. Hviezdoslava a L. Štúra a druhé trojportrét M. R. Štefánika vľavo, L. Štúra v strede a Dr. J. Tisu vpravo. Na treťom boli národné strany mincí pomyselné uložené na obrys územia Slovenska a na minci bol zachytený príslušný úsek hraničnej čiary, ktorú prekryval zvolený motív. Ludovít Štúr „strážil“ južný úsek hranice v Poipli... Štvrté riešenie bolo možno plagiatom národnej strany slovenskej dvojeurovej mince s podpisom básnika France Prešerna. Takmer rovnakým spôsobom totiž zobrazovalo podpis L. Štúra v prázdnom mincovom poli.

■ GENERÁL PRED ŠTÚROM

Aj keď vo výbere osobnosti na slovenskú národnú stranu euromincí zaujímal L. Štúr druhé miesto po M. R. Štefánikovi, je pozoruhodné, že väčšina navrhovateľov umiestňovala portrét takej významnej a preferovanej osoby, akou bol L. Štúr, na nižšie nominály, najčastejšie dvadsať- a päťdesiatcenty, kde zákonite museli výrazné črty jeho tváre zanikať. Prispievalo by k tomu aj zmenšenie využiteľnej časti mincového poľa povinným zobrazením kruhu hviezd, symbolizujúceho EÚ. Extrémom bolo umiestnenie Štúrovho portrétu na dvojcent. Aké nevhodné riešenia to boli, ukazujú nevýrazné portréty kráľa na národnej strane belgických eurových mincí alebo portréty panovníkov na holandských a luxemburských minciach, kde nedostatok priestoru autori riešili schematizáciou portrétov.

■ NÁSILNÉ DVOJPORTRÉTY

Zaujímavá je aj väzba portrétu L. Štúra na ďalšie osobnosti na ideových návrhoch. Dvojportrét P. O. Hviezdoslava a L. Štúra vytvárala vyváženú dvojicu, no trojportrét M. R. Štefánika, L. Štúra a J. Tisa ukazuje určitú dezorientáciu navrhovateľa. Na ostatných návrhoch prevažovali kombinácie s M. R. Štefánikom alebo s A. Dubčekom. V prvom prípade ide o dvojicu dejateľov s hmatateľným pozitívnym historickým dosahom, v druhom ide skôr o kombináciu s pozitívne vnímaným personifikovaným mýtom nenaplnenej, resp. po skúsenosti ostatných dvadsiatich šiestich rokov ani neaplniteľnej nádeje.

Novou príležitosťou na zobrazenie portrétu L. Štúra na peniazoch bolo tohoročné dvojité výročie jeho narodenia. Národná

banka Slovenska k nemu vydala s jeho portrétom pamätnú dvojeurovú mincu a „zberateľskú“ desaťeurovú mincu, a to vo vyhotoveniach, ktoré sa kompozične značne približujú niektorým starším ideovým návrhom na národnú

■ UHROVEC CHÝBA

Možno v tejto súvislosti vysloviť aj otázku, prečo sa na nijakej bankovke neobjavil Štúrov rodný dom v Uhrovci alebo iný motív z tejto obce, alebo iného miesta, ktoré má vzťah k Štúrovmu pôsobeniu –

stranu normálnych eurových mincí. Návrhy boli získané v súťaži, v ktorej prvé tri miesta obsadili návrhy Ivana Řeháka, Štefana Novotného a Karola Ličku (Obr. 15).

■ MOTÍVY A SYMBOLY

V súvislosti s obrazmi L. Štúra na platidlách sa natíska otázka ďalších motívov a symbolov, ktoré boli spoločne s ním zobrazované. V prevažnej väčšine je to mesto Bratislava, ktoré na platidlách vystupuje ako hlavné mesto a symbol Slovenska a zároveň ako miesto jeho štúdií a pôsobenia na evanjelickom lýceu. K tomu sa pridružuje zobrazenie orla na päťdesiatkorunáčke z roku 1987 a na niektorých z jej alternatívnych návrhov. Dodatočne bola orlia hlava doplnená ako obrazec vytlačený opticky premenlivou farbou na modifikovanej emisii slovenskej päťstokorunáčky z roku 2000. Vo všetkých prípadoch môžeme orla chápať ako symbol Štúrovej odvahy a energickosti, ale aj ako symbol časopisu Orol tatranský. Ďalším úzko súvisiacim motívom je husie brko na modifikovanej päťstokorunáčke z roku 2000. Len v jedinom prípade – na desaťkorunáčke z roku 1944 – sú Štúrovým náprotivkom folklórne motívy symbolizujúce slovenský ľud a bohatstvo slovenskej prírody.

povedzme Zvolen, ktorý Štúr zastupoval v uhorskom sneme. Odpoveď možno azda hľadať v tom, že na platidlá sa takmer vždy volia motívy čo najširšieho celospoločenského, celoštátneho alebo nadčasového významu. Ak sa v súvislosti s vyobrazenou osobou na bankovke zobrazuje nejaké miesto, takmer vždy ide o miesto, kde táto osoba pôsobila v svojom zreлом veku, alebo miesto, ktoré samé osebe symbolizuje jeho dielo.

■ PRAVOPISNÉ STOPY

Štúrov odraz na platidlách nespočíva iba v zobrazovaní portrétu a súvisiacich symbolov. Jeho fonetický pravopis, ktorý nepoužíval ypsilon, a preto mäkkú výslovnosť spoluhlások pred „i“ musel označovať mäčkčeňom, sa objavil už za jeho života na maďarských papierových platidlách vydaných počas revolúcie v rokoch 1848 a 1849 (päťnástgrajciare a tridsaťgrajciare a jednozlatky, dvojzlatky, päťzlatky, desaťzlatky a stozlatky). Ide vôbec o prvé použitie slovenčiny na peniazoch. Slovenčina tu vystupuje na treťom mieste, za maďarčinou a nemčinou a pred chorvátčinou a rumunčinou.

Použitie jazykov ďalších národov Uhorska je v určitom protiklade s myslenním ideológov maďarskej revolúcie, ktorí zastávali ideu jedného uhorského, t. j. maďarského politického národa a neboli spočiatku naklonení priznávať iným národom rovnaké práva.

Použitie štúrovkej slovenčiny, resp. skôr len pokus o jej použitie, môžeme naopak predpokladať vo vyznačení hodnoty na jednozlatkách až tisíczlatkách v okupačných platidlách vydaných v máji 1849 na území Uhorska obsadzanom cisárskou armádou pri potlačaní revolúcie. Vyššie uvedené gramaticky nesprávne použitie menovej jednotky v jednotnom čísle je na nich zachované, no ypsilon na konci slova „zlaty“ je nahradený mäkkým „i“ v súlade so štúrovským pravopisom. Lenže na desaťzlatke je použitá jednoznačne česká číslovka „deset“. Na drobných platidlách po 6 a 10 grajciaroch, vydaných neskôr, 1. augusta 1849, je však už použitá jednoznačne čeština. Tá nahrádza slovenčinu na rakúskych, resp. rakúsko-uhorských bankovkách a štátovkách až do rozpadu monarchie.

■ ŠEŠŤ DESAŤROČÍ

Osobnosť Ludovíta Štúra sa objavuje na celkom piatich vydaných platidlách a ich modifikáciách a na päťdesiatich štyroch nerealizovaných výtvarných alebo ideových návrhoch platidiel. Okrem epizódneho použitia jeho portrétu na desaťkorunáčke z roku 1944 sa so Štúrom na platidlách stretávame takmer nepretržite už šesť desaťročí. Ako navrhovaný a nie vždy použitý námet sa objavuje od roku 1966, zatiaľ čo ako osoba zobrazená na vydaných bežných alebo pamätných platidlách až od roku 1981.

Takmer v celom uvedenom období sa objavuje súbežne na dvoch práve platných platidlách, na bankovke a na pamätnej minci, resp. na viacerých pamätných razbách. Je teda bezpochyby jednou z osobností slovenského národného panteónu, ktoré sú na platidlách najčastejšie zobrazované. Na pamätných minciach z roku 2015 sa Štúr dočkal už štvrtého zobrazenia za tridsaťpäť rokov, t. j. v priemere menej ako raz za dekádu.

Nemožno vylúčiť, že raz (možno aj nečakane skoro) dôjde k obnove slovenskej meny alebo sa bude na Slovensku zavádzať mena nejakého iného zoskupenia štátov,

ktoré bude ochotné na platidlách rešpektovať aj slovenskú identitu. Ak by bolo v takom prípade na prípravu nových platidiel dost času, mali by asi ich tvorcovia zväziť, či by namiesto ďalšieho zobrazenia L. Štúra nebolo vhodnejšie inšpirovať sa dvoma libretami slovenských bankoviek, ktoré koncom roku 1992 vypracovalo bratislavské ústredie Štátnej banky Československej. Štúr je symbolom vzniku novodobého slovenského národa. Osobnosti vybrané v oboch libretách (a nielen ony) sú však už symbolom jeho vyspelosti a životaschopnosti.

Obr. 15

Sadrové modely návrhov na striebornú zberateľskú desaťeurovú mincu k dvojstému výročiu narodenia Ludovíta Štúra (1 – Ivan Řehák, 3. cena; Karol Lička, 2. cena; Štefan Novotný, 1. cena).

Obr. 16

Použitie alebo reflexie štúrovského pravopisu na uhorských papierových platidlách z rokov 1848 a 1849 (1 – dva varianty znenia trestnej vyhrážky na rube bankoviek a štátoviek z obdobia uhorskej revolúcie, 2 – slovné vyznačenie hodnoty v slovenčine na líci uhorských bankoviek a štátoviek v hodnote 1 až 100 zlatých, 3 – úprava rubu uhorských bankoviek a štátoviek s trestnými vyhrážkami v jazykoch jednotlivých národov obývajúcich Uhorsko, 4 – líce poukážky v hodnote 10 zlatých z roku 1849 vydané po porážke revolúcie rakúskymi orgánmi v Uhorsku s vyznačením hodnoty aj v slovakizovanej či skôr chybné zapísanej češtine s prvkami štúrovského pravopisu, 5 – vyznačenia hodnoty v slovakizovanej češtine na líci poukážok v hodnote 1 až 1 000 zlatých vydaných rakúskymi orgánmi v Uhorsku).

MATIČNÝ SPRAVODAJ

Činorodá mládež

Sečovce pod známym Dargovským priesmykom boli koncom druhej svetovej vojny zaplavené útvarmi nemeckej armády, ktoré si v meste zriadili svoje velitelské štáby i nemocnice. Druhého decembra 1944 v skorých ranných hodinách jednotky 4. ukrajinského frontu mesto získali pod svoju kontrolu a s ním aj dôležitý nástupný priestor na prekonanie hlavného hrebeňa Slánskych vrchov, kde ťažké boje prebiehali až do 18. januára 1945.

Na námestí Sečovciav tieto dramatické dni pripomína pomník na pamiatku 704 padlých vojakov Červenej armády. Začiatkom decembra tohto roku sa tu uskutočnil pietny akt kladenia vencov, na ktorom sa zúčastnili aj členovia OMM Sečovce a OMM Vranov nad Topľou. Predstavitelia mesta Sečovce, škôl, organizácií a činorodí mladí matičiari vzdali hold padlým hrdinom v boji. Mladí matičiari účinkovali v kultúrnom programe – moderovali, recitovali. Zabezpečili aj čestnú stráž v dobových uniformách.

Druhý december 1944 ostane pre obyvateľov mesta Sečovce veľkým dňom a vždy budú v ten deň s láskou a oddanosťou spomínať pri každom výročí na všetkých, čo bojovali za mier, na osloboditeľskú Červenú armádu a obe bratrské národa v boji proti fašizmu.

Na tých, ktorí pri oslobodzovaní mesta položili za nás svoje životy, nikdy nezabudneme.

Božidara LUKÁČOVÁ

Štúrov rok v Budimíre

Základná škola s materskou školou Milana Rastislava Štefánika v Budimíre patrí medzi významné školské zariadenia v okrese Košice-okolie. Len nedávno jej udelili čestný názov po vynikajúcej osobnosti slovenského národa generálovi M. R. Štefánikovi. V rámci Roka Ľudovíta Štúra sa táto škola opäť zapojila do rôznych aktivít. Vyvrcholením Medzinárodného týždňa vzdelávania v slovenskom jazyku a literatúre bol kvíz venovaný dvojstému výročiu narodenia tejto osobnosti. Žiaci 5. – 9. ročníka si overili vedomosti o kodifikátorovi spisovnej slovenčiny a vedúcej osobnosti národno-obrodeneckého zápasu rôznymi zábavnými metódami a formami. Svoj umelecký talent prejavili tvorbou básne, ako aj kresbou. Počas projektového týždňa na 1. stupni bol tiež ústrednou témou Ľudovít Štúr. Aktívna riaditeľka školy PaedDr. Jana Bavalárová pozvala predsedu Záujmového odboru regionalistiky Matice slovenskej Ing. Mgr. Antona Meteňka, PhD., na prednášku o osobnostiach Slovenského povstania 1848 – 1849 a o ich pobyte na východnom Slovensku. Ich presuny s dobrovoľníkmi sú zviazané aj s obcou Budimír, čo dokladá informačná tabuľa v obci, ktorú tu umiestnili 29. augusta 2015 v rámci Dňa obce a pri príležitosti Roku Ľudovíta Štúra. Okolo šesťdesiat školákov s učiteľmi sústredene sledovali výklad prednášajúceho, ktorý doplnili učiteľka dejepisu Mgr. Oľga Jurášová a učiteľka slovenčiny Mgr. Mária Šuflitová. Pozorné publikum tvorili žiaci 7. a 8. ročníkov. Odmenu pre najaktívnejších bola aj tlačovina vytvorená pri príležitosti Roku Ľudovíta Štúra členkou výboru ZO regionalistiky Matice slovenskej PhDr. Gabrielou Čiasnohovou.

(am)

Dobšinského Košice opäť mali neopakovateľné čaro
Jedenásty ročník matičného festivalu

Žiaci základných škôl z celého Košického kraja opäť zažili pekné stretnutie so slovenskou literatúrou počas XI. ročníka matičného krajského festivalu v prednese slovenskej rozprávky Dobšinského Košice. V ZŠ Postupimská na sídlisku Dargovských hrdinov sa na tejto tradičnej súťažnej prehliadke zúčastnilo pol stovky škôl a takmer deväťdesiat súťažiacich. Festival slávnostne otvoril prvý podpredseda Matice slovenskej Jozef Šimonovič. Kvalita súťažných vystúpení bola aj tentoraz veľmi vysoká, čo odborným porotám v tom dobrom zmysle slova sťažilo prácu pri výbere tých najlepších. Tento súťažný ročník prijal najmä Košičanom, ktorí získali prvenstvo vo všetkých troch súťažných kategóriách. Zahanbiť sa však nedali ani školáci z Michaloviec, Keceroviec, Jasova, zo Spišského Hrušova, Spišských Vlachov a zo Spišskej Novej Vsi. Víťazov potešili ceny Matice slovenskej, primátora mesta Košice Richarda Rašiho, generálneho riaditeľa Lynx Košice Roberta Kollára aj zakladateľa festivalu Františka Mrvu.

V prvej kategórii (2. – 4. ročník) prvenstvo získala Natália Poliačiková zo ZŠ Krosnianska 4. V druhej kategórii (5. – 6. ročník) porotcovia udelili dve prvé miesta: Laure Zelenáčkovej zo ZŠ Staničná 13, Košice, a Petre Olejníčkovej zo ZŠ Spišský Hrušov. Medzi školákmi zo 7. a z 8. ročníkov (3. kategória) najviac talentu ukázal Juraj Klein, žiak ZŠ Kežmarská 28, Košice. Poradie ostatných ocenených recitátorov nájdete na webovej stránke Matice slovenskej, keď si kliknete na Košický kraj.

„Organizovať takýto veľký krajský matičný festival bez spolupráce s Magistrátom mesta Košice a odborom školstva OÚ v Košiciach, ale najmä

Ocenení účastníci krajského matičného festivalu Dobšinského Košice s organizátormi podujatia.

Mikuláš nadeloval v Sečovciach

Mikulášsky sviatok si tradične pripomínajú aj v Sečovciach na Zemplíne. Tamajší mladí matičiari sa prezliekli do kostýmov, chlapci prevzali úlohu čertov a dievčatá sa zmenili na krásnych anjelikov. Pravdaže, nesmel chýbať Mikuláš vo svojom parádnom kostýme. V kultúrnom programe vystúpili detičky z DFS Pávička s vianočným pásmom. Moderný tanec

predviedli aj členovia TS Mars. Súčasťou programu bolo aj premietanie rozprávok pre najmenších. Deti recitovali Mikulášovi básničky, spievali mu vianočné piesne. Čakali na ne sladké odmeny. Len čerti chceli pobrať neposlušných, no nakoniec odišli bez nich, lebo nijakých nenašli...

Vydarené podujatie potešilo deti aj ich rodičov. Na záver čle-

novia OMM spolu s Mikulášom pôžovali pri fotení sa s deťmi. Všetci mali radosť z rozžiarených detských očí a z ich veselosti. Mesto Sečovce oceňuje spoluprácu s vynachádzavými mladými matičiarmi. Má s nimi veľmi dobré skúsenosti.

Božidara LUKÁČOVÁ,
Ilustračné foto:
archív SNN

Opovrhnutiahodná provokácia, alebo mala by byť socha Štúra v Štúrove?
Nespratný maďarský šovinizmus a jeho deti

Anton HRNKO

Predstavte si, že by sa nejakí občania v Maďarsku rozhodli postaviť sochu rodenému Slovákov Ľudovítovi Košútovi (po osobnej maďarizácii sa premenoval na Lajosa Kossutha) a niekto by miesto, kam bol položený základný kameň, zahádzal hnojom. Viete si predstaviť, čo by nastalo v maďarskej spoločnosti od vlády až po posledného lokaja niekde na vrátnici? Viete si predstaviť to pozdvihnutie a to rozhorčenie? Nechcem robiť lacné prirovnania, ale nebudem ďaleko od pravdy, keď poviem, že by tam panovalo rozčúlenie, ako keď moslimom urazíte proka!

Na Slovensku však okrem pár nemastných-neslaných správ a zopár odsudzujúcich komentárov sa pri zhanobení základného kameňa Štúrovho pamätníka nestalo nič. Dokonca sa nič nestalo, ani keď skupina maďarských šovinistov, a nebojím sa povedať iredentistov, rušila zhromaždenie štúrovských matičiarov pri odhalovaní predmetného pamätného kameňa.

■ NEČINNOSŤ POLÍCIE

Dôvodov na zásah slovenskej polície bolo pritom až-až. Len taký chlapec, ktorý tam tancoval s maďarskou vlajkou s nápisom FELVIDÉK, mal minimálne skončiť na mestskom oddelení PZ SR a vysvetľovať, či sa náhodou nedopustil konania popísaného v siedmej hlave Trestného zákona (§312, ods. 1). Podotýkam, že Parížska mierová zmluva z roku 1947 zakázala iredentu, teda konanie proti územnej celistvosti SR, ktoré popisuje práve spomínaný paragraf. (To sa okrem iného dotýka aj maďarského poslanca Szávaia a jeho divadielka v Dunajskej Stredě. Lenže to by musel mať minister vnútra odvahu konať v záujme SR, ktorá mu zjavne chýba; ľahšie sa naháňajú dezorientovaní slovenskí extrémisti.)

Opisovať ďalšie okolnosti, ktoré nasledovali, už skutočne nemá zmysel, len sa treba opýtať tých Slovákov, ktorí dávajú svoje hlasy milo sa usmievaťcemu Bélikovi, či si nemyslia, žeby takéto nenávistné konanie voči najvýznamnejšej osobnosti moderných slovenských dejín nemal minimálne odsúdiť. Lebo na

Slovensku platí, že kto mlčí, ten svedčí, však, pán Bugár!

■ SZIGETIHO BLUDY

Lenže korunu všetkému nasadil L. Szigeti, bývalý poslanec slovenského parlamentu, dokonca minister školstva SR, ktorý snahu slovenských občanov postaviť v Štúrove, v meste pomenovanom po Ľudovítovi Štúrovi, pamätník tomuto slovenskému veľikánovi, označil na webe SMK za „opovrhnutiahodnú provokáciu“. Síce sa mu dá odpustiť, že Slovákov v Štúrove nazýva „tí druhí“, ale označiť Ľ. Štúra za človeka, ktorý rozdeľoval Slovákov a Maďarov a bol nepriateľský k Maďarom, sa mu odpustiť nedá. Štúr nikdy nijakým spôsobom nespochybnil Maďarov ako národ, nikdy o nich nepovedal, že nie sú ľudskými tvormi ako mnohí oslavovaní maďarskí dejatelia povedali o Slovákoch, iba žiadal od Maďarov, aby rešpektovali Slovákov v Uhorsku ako rovnoprávných v právach a povinnostiach s Maďarmi. Odmietanie Ľ. Štúra je práve prihlásenie sa k týmto tendenciám, k týmto politickým myšlienkovým prúdom v maďarskom politickom myslení, a teda opätovným rozostávaním národnosti v stredo-európskom priestore. A už úplne smiešne pôsobí, keď niekto označí baziliku v Ostrihome za „symbol maďarskej štátnosti“. Jednak Ostrihomska arcidiecéza bola takmer výlučne na území dnešného Slovenska a katedrálu na tamjšom hrade dal postaviť kardinál Alexander Rudnay. Ak pán Szigeti nevie, bol to ten Rudnay, ktorý povedal, že

je Slovákom a Slovákom by bol aj vtedy, keby bol na pápežskom stolci. Ako by stavbe, ktorú dal postaviť Slovákom, mohol škodiť iný Slovákom na druhom brehu Dunaja? To nemôže vedieť ani onen horlivý maďarský „národovec“! Alebo žeby Maďari jeho typu s odporom voči všetkému slovenskému chceli zakryť, že im národnú ideológiu musel robiť Slovákom (Košút), ich najlepším básnikom bol Slovákom (Petrovič – Petőfi), dokonca aj „národný symbol“ im nechal postaviť Slovákom?

■ OSTRIHOMSKÁ MEŠITA

Nechce sa mi veriť, žeby hrdý maďarský národ bol taký malicherný! To musia byť len uletení jednotlivci, ktorí si neuvedomujú skutočnosť, že tu spolu žijeme tisíc rokov, a ak tu chceme zostať ďalších tisíc, musíme držať pohromade. Už raz bola bazilika na kopci prebudovaná pre nespratný maďarský nacionalizmus na mešitu – vďaka dedičom „národného“ kráľa J. Zápoľského, ktorí pozvali do Uhorska Osmanov. A práve takto „szigetiovci“ vytvárajú živnú pôdu pre tých, ktorí by najradšej dedičom Osmanov opäť vpusťli do našich končín. Ak nebudeme v tomto jednotní, tak obeť všetkých tých Slovákov, Maďarov, Chorvátov, Čechov, Nemcov..., ktorí padli na bojiskách proti bojovnému islamu od čias kráľa Žigmunda Luxemburského až po Jozefa II., teda viac ako tristo rokov, boli zbytočné.

■ NECHUTNÝ PAMFLET

Najnebezpečnejšou časťou Szigetiho nechutného pamfletu je tvrdenie, že sochy sa majú budovať tam, kde sa nejaká

osobnosť „narodila, kde žila a pracovala, kde študovala, kde strávila svoje posledné dni“. Ak pán Szigety a všetci ostatní predstavitelia Maďarov doma i vo svete považujú toto tvrdenie za opodstatnené a stotožňujú sa s ním, budeme ho musieť na ich škodu akceptovať. Ale potom nám musia povedať, ktoré sochy postavené v minulosti i v súčasnosti máme začať na našom území odstraňovať. Či máme ako prvé odstraňovať turuly po celom južnom Slovensku, lebo ťažko nám dokážu, že práve na námestí v Dunajskej Stredě niektorý z nich sadol. Zrejme budú mať ťažkosti s dôkazom, že vôbec niekedy nejaký turul žil. Rovnako si neviem predstaviť, žeby vedeli dokázať napríklad prítomnosť sv. Štefana v Komárne alebo toľ oproti Bélikovmu alódiu v Šamoríne. Asi by mali problém dokázať, že panovník takého mena vôbec žil. Ale to je už druhá stránka veci. Rovnako by asi museli byť odstránené všetky sochy Lajka Košúta a taktiež Šanika Petroviča. A to nielen preto, že na mnohých miestach, kde stoja, vôbec dotyčné osoby neboli, ale najmä vzhľadom na ich vzťah k národu, z ktorého pochádzali.

Takže by som nielen Szigetimu, ale aj ostatným horkokrvným hlupákom odporučil držať sa späť. Keď Slováci sú ochotní tolerovať ich symbolické osobnosti – hoci by nemuseli – musia uznať, že tridsať percent Slovákov má také isté právo pripomenúť si svojho veľikána ako šesťdesiat percent Maďarov a naopak.

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Rok pred nami

Ako a či vôbec prežijeme prichádzajúci rok na konci so všelijako vykladanou šestkou, to sa pri apatite a vplyve vojnových štváčov, schovaných za mediálnymi hrami, predpovedať veru nedá. Môžeme iba veriť, že sa neocitneme v „horúcej“ bezvýhodiskovej vojne, aj keď mnohí tvrdia, že vojna v Európe sa už začala. Musíme napriek všetkému veriť v zdravý rozum ľudí bez ohľadu na to, že ich vedú slepi a hluchí politickí lídri, osobitne tí v samo sa chváliacich „demokraciách“ západného typu.

Ak veríme Štúrovi, ktorému sme venovali odchádzajúcich 365 dní, je naša budúcnosť v slovenskej jednote a v ruskej sile. Ale preto musíme niečo vykonať. Slovanov hnať k jednote. Kto iný, ak nie my?

Lebo od nás sa čakajú veľké veci. Tu sú slová, ktoré 9. novembra 1996 vyriekol Ján Paval II.: „Slovensko má veľkú úlohu pri budovaní Európy tretieho tisícročia. Dobré si to uvedomte! Je povolané ponúknuť svoj veľmi významný príspevok k pravému pokroku európskeho kontinentu svojimi tradíciami, kultúrou, svojimi mučeníkmi a vyznávačmi, ako aj živými silami svojich nových generácií.“

A sú tu aj prorocké slová anglického evanjelizátora Davida Wilkersona, autora knihy *Dýka a kríž, ktorý počas návštevy Bratislavy v roku 2003 povedal toto: „Táto krajina, a hovorím to procky, je kľúčovým národom. Je to malá krajina, v mojom meste New York je viac ľudí ako v celej vašej krajine. Ale pri pohľade na to, čo Boh chce urobiť v Európe, tento slovenský národ je kľúčovým národom.“*

Iba slepý nevidí, že čas, ktorý žijeme, je obdobím morálneho úpadku. Strata ľudských hodnôt čoraz častejšie privádza ľudí do bezvýhodiskových životných situácií. Dnes v centre politiky ľavého či pravého „typu“ nie je záujem ľudí. Ich potreby sú v ofsajde, loptu ovláda mamona. Majetky. Peniaze. A vidieť to aj na bruselskom stole, za ktorým „hoduje“ Európa.

A Slovensko práve v takej situácii prevezme o pol roka rolu hostiteľa pri onom stole. A ešte predtým – 5. marca, budeme o našom „šéfhostiteľovi“ rozhodovať pri volebných urnách. Majme na pamäti, že Slovenku a Európe môžu pomôcť len Slováci so slovenským slovom a najmä srdcom. Len oni smú volať k jednote Slovanov. Ako základ potrebnej jednoty Európy.

Štúrovci liečili spoločenské neduhy aj burcovali ľud Kedysi Štúra zarmútili, dnes ho oslavujú

Veronika MATUŠKOVÁ – Foto: Vlastimil UHLÁR

Pred dvesto rokmi sa narodil človek, ktorý vedel, aké je to byť nepochopený i odmietnutý, ale napriek tomu sa nevzdával a neklesal na duchu. „Pre mnohých Hornonitranov bude zrejme prekvapením, že v povstaleckých meruómsych rokoch sa Ľudovít Štúr s priveľkým pochopením našich predkov nestretol,“ uviedol Vlastimil Uhlár, riaditeľ Domu Matice slovenskej v Prievidzi, prednášku regionálneho historika Erika Klišana počas dvojdňového podujatia Pocta Ľudovítovi Štúrovi, ktoré 23. a 25. novembra usporiadala Matica slovenská v spolupráci s Domom Matice slovenskej v Prievidzi, Miestnym odborom Matice slovenskej v Prievidzi a Regionálnym kultúrnym centrom v Prievidzi.

Slávnostný akt kladenia vencov počas Pocty I. Štúrovi v Prievidzi

Podľa zachovaných zdrojov severovýchodný kút niekdajšej Nitrianskej stolice v čase obrodzenia nevykonal dajakou zvláštnou novátorskou invenciou či revolučnosťou – národne citiaci boli len poniektorí kňazi a učítelia. O jednom z nich porozprávala Sylvia Maliariková, riaditeľka Oblastnej organizácie cestovného ruchu. Príbeh kňaza a takzvaného divotvorného liečiteľa Fraňa Madvu z Nitrianskeho Rudna bol opäť pre mnohých veľkou neznámou, aj keď ho vo svojej dobe vyhľadávali so svojimi neduhmi a s ťažkosťami známe osobnosti z celého Uhorska. Pre popularitu a živé kontakty so štúrovcami sa pre režim rýchlo stal nepohodlný, ale miestni občania na jeho ľudomilstvo nezabudli a ešte v roku 1925 mu odhalili pamätnú tabuľu.

S Hurbanom a so Štúrom je spojená tabuľa na piaristickom kláštore, kde obaja prespali spolu s ďalšími štyristo dobrovoľníkmi. Ďalšia na Mestskom dome pripomína ich príhovor k ľudu počas zimnej výpravy Slovenského povstania v roku 1849. Položením vencov na tieto pamätne miesta Pocta I. Štúrovi v Prievidzi pokračovala. V ďalšom jej plodnom programe sa šéfredaktor Slovenských národných novín Maroš Smolec vrátil k zakladateľovi týchto novín a k jeho novinárskym peripetiám. Jeho výklad podporila recitácia Jozefa Šimonoviča. Prvý podpredseda MS aj takto obohatil dejinný exkurz do vývojových fáz našej materčiny

■ O LÁSKACH A VYTRVALOSTI

Že Štúrovo úsilie nebolo márne, dokázalo to tento rok aj vydanie nového prekladu veľdiela Slovanstvo a svet budúcnosti, ktoré v Prie-

vidzi predstavilo o. z. Slavica z Nity. „Brali sme to ako posolstvo, aby sa táto kniha dostala k ľuďom, pretože je v súčasnosti veľmi aktuálna a dnešnému človeku má čo povedať,“ odkázal verejnosti predseda združenia Miloš Zverina. Pocta Štúrovi prišla aj z inej oblasti. Na podujatí sa objavila poštová známka venovaná dvojitému výročiu narodenia Ľudovíta Štúra od akademického maliara Rudolfa Cigánika z Handlovej, inak svetovo uznávaného tvorcu poštových známok. Na osvieženie pamäti, v roku 2000 získal spolu s Dušanom Kálayom cenu Najkrajšia známka sveta za portrét panovníčky Márie Terézie.

■ MÍLNIKY ŽIVOTA

Život, tvorbu a pôsobenie nášho národného veľikána zhreňula výstava Mílniky života Ľudovíta Štúra v Dome Matice slovenskej v Prievidzi. „Dvanásť panelov s fotografiami a textami nám požíčala jeho rodná obec Uhrovec. Ja osobne som rád, že sa nám podarilo naozaj rôznorode priblížiť túto významnú osobnosť aj Hornonitranom,“ rámcoval jej sprístupnenie riaditeľ tohto matičného centra V. Uhlár. Sériu hornonitrianskych podujatí na Štúra uzavrel Spomienkový večer v Dome kultúry v Kaniaňke druhý decembrový deň, kde bol štúrovský program doplnený o vystúpenia Chrámového zboru J. Hanku a Folklorného súboru Košovian.

Pracovná návšteva Slovákov žijúcich v Zakarpatskej Ukrajine V Užhorode sa zvitáli matičiari

Mária KUŠNÍROVÁ, riaditeľka D MS v Michalovciach

Dom Matice slovenskej a Miestny odbor Matice slovenskej v Michalovciach zorganizovali koncom novembra stretnutie matičiarov zo Slovenska s bratmi a so sestrami v Zakarpatskej Ukrajine. Zúčastnili sa na ňom takmer tri desiatky zväčša mladých matičiarov z rôznych kútov Slovenska – z Michaloviec, Vranova nad Topľou, Humenného, Prešova, Bardejova, Lučenca, zo Šiah a z iných miest. Na stretnutí sa zúčastnil aj podpredseda MS Marián Gešper.

Cieľom stretnutia bola prezentácia práce Oblastnej organizácie MS na Ukrajine a oboznámenie sa s vyučovaním slovenského jazyka v Užhorode. Program pracovného pobytu sa začal odvíjať v užhorodskom Slovenskom kultúrnom centre, ktoré otvorili zásluhou Oblastnej organizácie MS na Ukrajine.

■ MÔŽU BYŤ VZOROM

Centrum vedie predseda tamojšej organizácie MS Jozef Hajniš, ktorý matičiarov zo Slovenska prijal. Predstavil aj svoju podpredsedníčku Gabrielu Bro-

dyovou, ktorá je redaktorkou slovenského národnostného vysielania Užhorodskej televízie, Oľgu Sabolčíkovú, predsedníčku MO MS vo Veľkom Bereznom, riaditeľku gymnázia vo Veľkom Bereznom Irinu Mamčakovú a vedúcu folklórnej skupiny Liptáci Mariju Nikitovu. J. Hajniš potom priblížil históriu života Slovákov v Ukrajine, ako aj prácu matičnej organizácie.

■ DAROVALI ŠLABIKÁRE

Prítomným sa tiež prihovoril podpredseda MS M. Gešper, ktorý vyzdvihol prácu a aktivity užhorodských matičiarov. Riadi-

teľka D MS v Michalovciach M. Kušnírová po svojom príhovore spolu s vedúcim Oblastného pracoviska MS vo Vranove nad Topľou M. Gešperom odovzdali riaditeľke z Veľkého Berezného ako dar šlabikáre a učebné pomôcky na vyučovanie slovenského jazyka. Zároveň prisľúbili, že sa pokúsia získať zo škôl ešte viac potrebných kníh. Potom všetci spoločne navštívili IV. základnú školu s vyučovacím jazykom slovenským v Užhorode, kde ich privítala riaditeľka Mária Fedynecová a jej zástupkyňa Mária Herzaničová.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V dnešnom vydaní matičného týždenníka sa vrátíme k predošlým dvom súťažiam. V rozšírenom vydaní SNN č. 43 – 44 (24. októbra t. r.) sme sa pýtali na rodisko biskupa Jána Vojtaššáka. Správna odpoveď mala znieť: Zákamenné. Zo správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto našich čitateľov: Katarína

Rošková, Spišská Nová Ves; Anton Šimko, Trenčín; Bianka Haneková, Dvorec. V čísle 45 sme boli zvedaví na to, koľkí kardináli mali alebo majú slovenský pôvod. K správnej odpovedi mal poskytnúť návod článok historika P. Mulíka v tomto vydaní. Na otázku správne odpovedali títo výhercovia: Silvia Žatková, Trstená; Anna Valúšková, Kúty; Ján Bakoš, Žilina.

Dnešná otázka znie: • Na koľkých doteraz vydaných platidlách sa objavuje podobizňa Ľudovíta Štúra?

Vaše odpovede očakávame na známej adrese uvedenej aj v tiráži SNN do 11. decembra tohto roku. Posielajte ich našej administrátorke L. Rišiaňovej s výrazným označením Čitateľská súťaž.

PRIPOMÍNAME SI

19. decembra
– pred sto dvadsiatimi rokmi (1895) uhorská vláda povolila ženám študovať na lekárske fakultách

– deväťdesiat rokov čo sa narodil brat Jozefa Kronera ochotnícky herec Ľudovít Kroner (1925 – 2000), povolaním autolakovač, ktorý hral postavičky i väčšie úlohy v tridsiatich českých a slovenských filmoch

20. decembra
– pred deväťdesiatimi rokmi sa v Haniske pri Košiciach začali prvé pokusy s rozhlasovým vysielaním na Slovensku (1925)

– šesťdesiatpäť rokov osláví župan nitrianskeho kraja doc. Ing. Milan Belica

21. decembra
– osemdesiatin sa dožíva vysokoškolský učiteľ, básnik duchovnej lyriky a prekladateľ Tomáš Gáll, dlhoročný šéfredaktor Evanjelického posla spod Tatier

22. decembra
– tridsaťpäť rokov od smrti akad. mal. Františka Studeného (1911 – 1980)

24. decembra
– sto rokov od narodenia básnika Svetoslava Veigla (1915 – 2010), príslušníka katolíckej moderny, ktorého tvorba mala dva vrcholy: v štyridsiatych a deväťdesiatych rokoch, spomeňme zbierky *Pred ružou stojím nemý*, *Plnosť času*, *Svetelný periskop...*

25. decembra
– v roku 1000 vojvodu Štefana korunovali za kráľa mnohoetnického štátu Uhorsko

– deväťdesiatpäť rokov od narodenia zakladateľky súboru *Živena*, z ktorého vznikla *Lučnica*, dlhoročnej hudobnej redaktorky STV Olgy Chodákovej (1920 – 1989)

– pred osemdesiatimi rokmi sa narodil náš vynikajúci grafik a ilustrátor prof. Albin Brunovský (1935 – 1997)

26. decembra
– dvestodesať rokov od Bratislavského mieru, ktorý uzavreli legáti Napoleona a rakúsko-uhorského cisára v bratislavskom Primaciálnom paláci (1805)

27. decembra
– pred sedemdesiatimi rokmi (1945) zomrel básnik Janko Jesenský – kanadský hokejista slovenského pôvodu Paul Šťastný má tridsať rokov

28. decembra
– stodevädäťdesiat rokov od narodenia zakladajúceho člena Matice slovenskej a patróna martinského gymnázia Jána Baltazára Jesenského (1825 – 1889)

– pred sto desiatimi rokmi bola premiéra najznámejšej Lehárovej operety *Veselá vdova*

29. decembra
– dvestopäťdesiat rokov čo sa narodil spoluzakladateľ spolku *Tatrin* Ján Galbavý 1800 – 1884, na svojej fare v Jablonovom ukrýval Ľ. Štúra, keď naňho Pešť vydala zatykač

30. decembra
– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodila univ. prof. MUDr. Irena Jakubcová, DrSc., (1910 – 1995), priekopníčka detskej kardiológie, členka vedenia Európskej kardiologickej spoločnosti

– pred tridsiatimi rokmi objavil náš astronóm A. Mrkos planétku, ktorá dostala meno Bratislava (1980)

– štyridsať rokov má básnik, prekladateľ a literárny kritik Ján Gavura (*Pálenie včiel*, *Každým ránom si...*), člen Spolku slovenských spisovateľov

31. decembra
– prof. akad. soch. Ján Kulich by sa bol dožil osemdesiatich piatich rokov (1930 – 1985)

(jč)

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
.tasr.